

**İKLİM DUYARLI ÇOCUK DOSTU
KENTSEL TASARIM: ERZURUM ÖRNEĞİ**

M. Dilanur DEMİRCİ

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Defne DURSUN

Yüksek Lisans Tezi

Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı

2023

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL TASARIM ANA BİLİM DALI

İKLİM DUYARLI ÇOCUK DOSTU KENTSEL TASARIM: ERZURUM ÖRNEĞİ
(Climate Sensitive Child Friendly Urban Design: Example Of Erzurum)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M. Dilanur DEMİRCİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Defne DURSUN

Erzurum
Eylül, 2023

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Natural and
Applied Sciences

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

İKLİM DUYARLI ÇOCUK DOSTU KENTSEL TASARIM: ERZURUM ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Defne DURSUN danışmanlığında, M.Dilanur DEMİRCİ tarafından hazırlanan bu çalışma, 15/09/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Kentsel Tasarım Anabilim Dalı Kentsel Tasarım Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak **oybirliği / oy çokluğu (.../...)** ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Mehmet Akif IRMAK <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Danışman:	Dr. Öğr. Üyesi Defne DURSUN <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Ebru KAMACI KARAHAN <i>Bursa Teknik Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim
Kurulunun .../.../.... tarih
ve ..... sayılı kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof.Dr. Saltuk Buğrahan CEYHUN
Enstitü Müdürü
Aslı Islak İmzalıdır

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak Dr. Öğretim Üyesi Defne Dursun danışmanlığında sunulan “İklim Duyarlı Çocuk Dostu Kentsel Tasarım: Erzurum Örneği” başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tezin Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran (%)
Giriş	4	30
Kuramsal Temeller	1	30
Materyal ve Yöntem	3	35
Bulgular	0	20
Tartışma	0	20
Tezin Geneli	7	25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5'den büyük olmaması gerekir.

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)	Tez Danışmanı
M. Dilanur DEMİRCİ	Dr. Öğretim Üyesi Defne DURSUN
15.9.2023	15.9.2023
İmza: Aslı Islak İmzalıdır	İmza: Aslı Islak İmzalıdır

* Tez ile ilgili YÖKTEZ’de yayınlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Çalışmamı yaparken konu belirleme aşamasından, çalışmanın bitimine kadar olan tüm süreçlerde, bilgi, tecrübe ve desteğiyle her zaman yönlendirici konuşmaları ve yardımlarını esirgemeyen, her zaman anlayış gösteren değerli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Defne DURSUN hocama teşekkür ederim. Tez savunma jürimde yer alarak önerileri ile çalışmama katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Mehmet Akif IRMAK ve Dr. Öğr. Üyesi Ebru KAMACI KARAHAN hocalarıma teőekkürü borç bilirim.

Hayatım boyunca olduğu gibi tez sürecimde de desteklerini eksik etmeyen aileme, yoğun çalışma tempomda gösterdiği anlayış ve motive edici konuşmalarından dolayı eşime teşekkür ederim.

Aynı zamanda çalışmamda zaman ayırıp, yardımcı olan Nihat Kitapçı İlkokulu ve Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu idarecileri, öğrencileri ve ailelerine teşekkür ederim.

M. Dilanur DEMİRCİ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKLİM DUYARLI ÇOCUK DOSTU KENTSEL TASARIM: ERZURUM ÖRNEĞİ

M. Dilanur DEMİRCİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Defne DURSUN

Amaç: Çalışmanın amacı; kış kentlerinde yaşayan çocukların, okul bölgelerindeki dış mekân kullanımları ve iklim ile arasındaki ilişkinin belirlenmesi, kentsel alan kullanımını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ve soğuk iklim duyarlı çocuk dostu kentsel alanın özelliklerinin belirlenmesidir. Aynı zamanda çocuk dostu kriterler ile kış kenti tasarım ilkelerinin birleştirilmesi ve temel tasarım ilkelerini vurgulayan bir çocuk dostu kent tasarım rehberinin oluşturulmasıdır.

Yöntem: Araştırma; saha çalışması, gözlem, fotoğraflama ve anket çalışmasına dayanmaktadır. Çalışma Erzurum ilinin Palandöken ilçesinde yürütülmüş olup karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem hem niteliksel hem de niceliksel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılmasıyla farklı veri türleri arasında ilişkiler kurularak daha kapsamlı ve birbirini tamamlayıcı veri üretilmesini sağlamaktadır. Okul bölgelerindeki 6-14 yaş grubu özelinde; gözlem, fotoğraflama ile nitel veriler elde edilip çıkarımlarda bulunmaktadır. Aynı zamanda öğrenciler ve velilere yönelik uygulanan 3'lü likert ölçeği kullanan iki farklı anket formu ile elde edilen veriler analiz edilerek sonuçları gözlemsel veriler ile birlikte değerlendirilmiştir.

Bulgular: İncelenen okul bölgelerinin çocuk dostu ilkelere uygun kentsel mekânlar olmadığı gibi soğuk iklim koşulları çocukların kentsel mekân kullanımını daha da zorlaştırdığı ortaya çıkmıştır. Yapılan anket ve gözlem çalışmaları kentsel mekânın çocuk dostu kent ve kış kenti tasarım ilkeleri kullanılarak yeniden tasarlanması ile aktif kullanımın artacağını ve çocuklarının gelişimlerini olumlu yönde destekleyeceğini göstermektedir.

Sonuç: Yapılan analizler kentin en planlı gelişen bölgesinde bile kentsel mekân tasarımında ne sert kış koşullarının ne de çocuk kullanıcıların dikkate alınmadığını göstermektedir. Okul çevrelerindeki kentsel mekânların çocuk dostu kentsel mekân kriterleri ve kış kenti kriterlerini birleştiren yeni bir bakış açısıyla yeniden tasarlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: çocuk, kent, çocuk dostu kent, iklim

Eylül 2023, 144 sayfa

ABSTRACT

MASTER THESIS

CLIMATE SENSITIVE CHILD FRIENDLY URBAN DESIGN: CASE OF ERZURUM

M. Dilanur DEMİRCİ

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Defne DURSUN

Purpose: Purpose of the study is to determine the characteristics of a child-friendly urban area that is sensitive to cold climate by examining the relationship between climate and factors that affect the use of urban space by children living in winter cities and school districts. Additionally, this study aims to combine child-friendly criteria with winter city design principles to create a child-friendly city design guide that emphasizes basic design principles.

Method: The method of the research; is based on fieldwork that uses, observation, photography and survey techniques. The study was carried out in Palandöken district of Erzurum province and mixed research method was used. This method provides the production of more comprehensive and complementary data by establishing relationships between different data types by using both qualitative and quantitative research methods together. For children aged 6 to 14 residing in school districts, observational and photographic techniques will be utilized to collect qualitative data. Meanwhile, the gathered data will be analyzed and the resulting findings will be generalized and interpreted through the implementation of two distinct 3-point Likert scale questionnaires administered to both students and mothers

Findings: The examined school districts are not urban spaces that comply with child friendly principles and cold climatic conditions make it more difficult for children to use urban spaces. Survey and observation studies show that redesigning urban spaces using child friendly city and winter city design principles would increase active use and support the development of children in a positive way.

Result: The analysis indicates that the design of urban spaces did not consider the severe winter weather or the needs of children, even in the city's most well-planned areas. A new approach is necessary for the redesign of school areas, combining criteria for child-friendly urban spaces and winter cities.

Keywords: child, city, child friendly city, climate

September 2023, 144 pages

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ.....	1
Problem Tanımı.....	1
Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
Araştırma Soruları ve Hipotezi	3
KURAMSAL ÇERÇEVE	4
Çocuk Kavramı ve Çocukluk	4
Çocuğun Gelişimi ve İhtiyaçları	7
Çocuğun Çevresi İle Gelişimi Arasındaki Etkileşim	12
Çocuk ve Kent İlişkisi.....	13
Çocuğun mekân algısı ve önemi	14
Çocuğun kentteki kullanım alanları	16
Çocuk Dostu Kent.....	18
Çocuk dostu kent girişimi	18
Çocuk dostu kent kriterleri.....	20
Çocuk dostu kent kriterlerinin değerlendirilmesi.....	29
Çocuk Dostu Kentsel Mekân Uygulamaları	31
Çocuk dostu okul bölgesi	31
Çocuk dostu park ve oyun alanı uygulamaları.....	34
Çocuk dostu sokak uygulamaları	56
İklim, Kent Planlaması ve Çocuk.....	62
MATERYAL VE METOT	66
Çalışma Alanı Konum ve Özellikleri.....	67
Metot	71
Araştırma Sınırlılıkları	74

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	76
Fiziksel Mekânın Analizi	76
Fiziksel mekân analizinin değerlendirilmesi.....	91
Öğrenci Anket Verilerinin Sonuçları	92
Öğrenci anket verilerinin değerlendirilmesi.....	100
Aile Anket Verilerinin Sonuçları	102
Aile anket verilerinin değerlendirilmesi.....	107
SONUÇ VE ÖNERİLER	109
KAYNAKÇA	116
EKLER	121
EK 1. Etik Kurul Onayı.....	121
EK-2. Okul Bölgesinde Çocuğun Dış Mekân Kullanımının ve Algısının Değerlendirilmesi-Öğrenci Anketi.....	122
EK 3. Çocuğun Mekân Kullanımında Ailenin Bakış Açısının Değerlendirilmesi – Aile Anketi.....	126
ÖZGEÇMİŞ.....	129

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Çocuğun Temel İhtiyaçları	10
Tablo 2. Maslow İnsan İhtiyaçları	12
Tablo 3. Piaget'e Göre Çocuğun Bilişsel Dönemleri ve Mekân Algısı.....	15
Tablo 4. Çocuk Dostu Kent Kriterleri.....	20
Tablo 5. ÇDK Kriterlerinin Benzerlik ve Farklılıkları	30
Tablo 6. Çocuk dostu park ve oyun alanı uygulamaları	55
Tablo 7. Çocuk Dostu Kent Kapsamlı Tez Çalışmaları.....	66
Tablo 8. Erzurum İlçe Nüfus Bilgileri	68
Tablo 9. Alan Seçiminde Benzer Özelliklere Sahip Alanların Karşılaştırma Matrisi	70
Tablo 10. Çocuk dostu okul bölgelerinde referans alınan başlıklar	74
Tablo 11. Okul Bölgelerinin Güvenlik-Koruma Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi (Nihat Kitapçı İlkokulu)	78
Tablo 12. Okul Bölgelerinin Güvenlik-Koruma Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi (Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu)	79
Tablo 13. Okul Bölgelerinin Yürünebilme Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi.....	84
Tablo 14. Okul Bölgelerinin Erişim Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi	86
Tablo 15. Okul Bölgelerinin Hareketlilik Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi.....	87
Tablo 16. Güvenlik İçin Geliştirilen Öneriler	113
Tablo 17. Okula Gidiş-Dönüş ve Okulda Geçirilen Zaman İçin Geliştirilen Öneriler.....	113
Tablo 18. Sokak ve Yaya Hareketliliği İçin Geliştirilen Öneriler	114
Tablo 19. Oyun Alanları İçin Öneriler.....	114

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Maslow ihtiyaç hiyerarşisi	11
Şekil 2. AB-28 üye ülkelerinde çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının karşılaştırılması	13
Şekil 3. Çocuğun sosyal ve fiziksel çevresi	17
Şekil 4. Bisiklet yolu ve yayalaştırılmış sokakta oynayan çocuklar	34
Şekil 5. ÇD oyun alanlarının özellikleri	36
Şekil 6. Schulberg Park ve çevresi	37
Şekil 7. Schulberg Park planı, Almanya	38
Şekil 8. Güvenlik ilkesi ile örtüşen görseller	38
Şekil 9. Hareketlilik ilkesi ile örtüşen görseller	39
Şekil 10. Envanter ağaçların oyun alanı ile bütünleşmesi	39
Şekil 11. Schulberg Parkı'nın aktivite alanı	40
Şekil 12. Çocukların birlikte oynadıkları bir görsel	40
Şekil 13. Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyen aktiviteler	40
Şekil 14. Teardrop Park ve çevresi	41
Şekil 15. Teardrop Park planı	42
Şekil 16. Teardrop Park plan analizleri	42
Şekil 17. Çocuk ve yetişkinlerin kullanımını	44
Şekil 18. Kaya üzerinde su ile oynayan çocuk	44
Şekil 19. Haftalık düzenlenen çocuk etkinlikleri	45
Şekil 20. Bitkilendirme ve kaya formasyonu	45
Şekil 21. Kaya üzerinde yapılan metal kaydırak	46
Şekil 22. Zorlu çocuk oyun alanı ve çevresi	47
Şekil 23. Kauçuk zemin	48
Şekil 24. Oyun alanlarındaki tente brandalar ile gölge oluşturulması	48
Şekil 25. Yeşil alan ile iç içe oyun alanı	49
Şekil 26. Yeşil alanda oluşturulan oturma alanları	49
Şekil 27. Parkın yanında oluşturulan teras	49
Şekil 28. Tırmanma ağı ve dağ silsilesi	50
Şekil 29. Kule	50
Şekil 30. Çocuk ve yetişkinlerin bir araya gelmesi	50
Şekil 31. Atilla İlhan Parkı ve çevresi	51
Şekil 32. 0-3 yaş grubuna uygun materyaller	52

Şekil 33. Trafiğe kapalı yol düzenlemesi	53
Şekil 34. Farklı malzemelerin kullanıldığı materyaller.....	53
Şekil 35. Çocukların birlikte oyun oynaması	54
Şekil 36. Farklı materyallerin bir araya gelmesi	54
Şekil 37. Geçmişte çocuğun sokağı kullanımı	56
Şekil 38. Woonerf uygulamasının temel ilkeleri.....	58
Şekil 39. Boston Appleton Street	59
Şekil 40. Appleton Street girişi	59
Şekil 41. Hudson Caddesi	60
Şekil 42. Hudson Caddesi'nin iki ve üç boyutlu şematik planları	60
Şekil 43. Home Zone olarak düzenlenmiş sokaktan görüntüler.....	61
Şekil 44. Trafiğe kapanmış Hackey Play Street	62
Şekil 45. Erzurum ilinin yaş grubuna göre nüfus dağılımı.....	67
Şekil 46. Erzurum ilçelerindeki çocuk nüfusunun toplam nüfusa oranı	68
Şekil 47. Erzurum aylara göre iklim grafiği.....	69
Şekil 48. Erzurum ili merkezindeki okullar	69
Şekil 49. Çalışılan okul bölgeleri	71
Şekil 50. Araştırmanın Kavramsal Modeli.....	73
Şekil 51. Üst ölçekte seçilen okul bölgelerinin alan kullanımı, çevre analizi.....	76
Şekil 52. Nihat Kitapçı İlkokulu	77
Şekil 53. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu	77
Şekil 54. Nihat Kitapçı İlkokulu öğrencilerinin eve dönüşleri.....	80
Şekil 55. Nihat Kitapçı İlkokulunun çıkış saatindeki araç yoğunluğu	80
Şekil 56. Şehit Yunus Çelebi Ortaokulu öğrencilerinin eve dönüşleri	81
Şekil 57. Şehit Yunus Çelebi Ortaokulunun çıkış saatindeki sokak	81
Şekil 58. Nihat Kitapçı İlkokulu çevresindeki konut alanlarının sokak görünürlüğü	82
Şekil 59. Okul bölgelerindeki mahalli ticaret alanları.....	82
Şekil 60. Okul yakınlarındaki uyarı levhaları	83
Şekil 61. Okul giriş-çıkış saatlerindeki yolun kullanımı.....	83
Şekil 62. Okul bölgelerindeki sokaklardaki kaldırım sürekliliği ve engeller.....	84
Şekil 63. Okul çevresindeki yaya geçişleri ve hız kesici kasisler	85
Şekil 64. Okul bölgesindeki kaldırım genişlikleri.....	85
Şekil 65. Sokaklarda yol boyu bitkilendirme	86
Şekil 66. İlkokul çevresindeki park ve oyun alanları	88
Şekil 67. Ortaokul çevresindeki park ve oyun alanları	88

Şekil 68. Okul bölgesindeki park alanlarının peyzajları	89
Şekil 69. Okul bölgesindeki konut bahçelerinin peyzajları.....	89
Şekil 70. Okul bahçelerinin peyzajları	90
Şekil 71. Teneffüs aralarında ilkokul öğrencileri	90
Şekil 72. Nihat Kitapçı İlkokulu öğrencileri ile anket çalışması.....	92
Şekil 73. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu öğrencileri ile anket çalışması	93
Şekil 74. Katılımcıların “Sokak kimin alanıdır?” sorusuna verdikleri yanıtlar.....	93
Şekil 75. Katılımcıların “Dışarıda en çok nerede ve kiminle vakit geçiriyorsun?” sorularına verdikleri yanıtlar	94
Şekil 76. Ortaokul öğrencilerinin sokakta oynamaları	95
Şekil 77. Sokakta bisiklet süren çocuklar.....	95
Şekil 78. Katılımcıların yaş aralıklarına göre “Okula nasıl gidiyorsun?” sorusuna verdikleri yanıtlar	96
Şekil 79. Okula tek başına gitmeyen katılımcıların yaş-tek gitmeme nedenlerini gösteren grafik	97
Şekil 80. Katılımcıların “Sokağın kalabalık olması ve sokakta az insan olması tedirgin eder.” öncüllerine verdikleri yanıtlar	98
Şekil 81. Katılımcıların “Oyun alanlarında tek başıma ve grupça oynayacağım ekipmanlar bulunur.” öncüllerine verdikleri yanıtlar.....	99
Şekil 82. Katılımcıların “Kış mevsiminde dışarıya çıkmayı seviyorum, kışın dışarıda zaman geçirmek zor oluyor.” öncüllerine verdikleri yanıtlar	100
Şekil 83. Katılımcıların “Çocuğunuzun dışarıda vakit geçirmesi gelişimi için gerekli mi?” sorusuna verdikleri yanıtlar.....	103
Şekil 84. Katılımcıların “Çocuğunuzun dışarıda vakit geçirmesine izin veriyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar.....	103
Şekil 85. Katılımcıların “Çocuğunuzun dışarıda en çok nerede vakit geçiriyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar	104
Şekil 86. Katılımcıların “Çocuğunuz evdeyken en çok nasıl vakit geçiriyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar	104
Şekil 87. Katılımcıların “Çocuğum dışarıdayken, yabancıların ve sokağın تنها olmasının tedirgin eder.” öncüllerine verdikleri yanıtlar	105
Şekil 88. Katılımcıların “Çevremizdeki oyun alanları, çocukların yeni/özgün oyunlar geliştirmesini sağlar.” öncüllerine verdikleri yanıtlar	105
Şekil 89. Katılımcıların “Oyun alanlarında her yaş grubuna uygun ekipman bulunur.” öncüllerine verdikleri yanıtlar	106

Şekil 90. Katılımcıların “Soğuk havalarda çocuğunuzun nerede vakit geçirmesini sağlarsınız?” sorusuna verdikleri yanıtlar	106
--	-----

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

BM	: Birleşmiş Milletler
ÇDK	: Çocuk Dostu Kent
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
IKEA	: Vakıf
KISS	: Kıds Street Scon
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UN-Habitat	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Çocuklar, bugünün bir paydaşı, yarının da potansiyel yurttaşlarıdır (Alpan, 2015). Nüfus içerisinde yüksek orana sahiptirler. Bu yüzden toplumda önemli yer tutarlar. Çocuğun kentteki varlığını kabul eden, gelişimlerini destekleyen kentler de çocuk dostu kentler olarak tanımlanmaktadır (Baş, 2016). Çocuk dostu kentlerde eşitlik odaklı, güvenlik öncelikli, doğa ile iç içe, kirletilmemiş alanlarda, sosyal ve toplumsal faaliyetlerin çeşitliliği ile sürdürülebilir kentler ve mekânlar oluşturmak hedef alınmaktadır (Berger, 2017). Bu kapsamda çocuk dostu kentlerin geliştirilmesi için 20. yüzyıldan itibaren çocuğun varlığının kabul edildiği, gerekli değerin verildiği, kendilerini fark etme fırsatının sunulduğu ve kamusal hizmetlerde en etkin şekilde rol almalarını sağlayan birtakım kriterler geliştirilmiştir. Bu kriterlerin yol göstericiliği ile çocuk dostu uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Enşici, 2018). Dünyada İspanya, Fransa, Danimarka, Amerika, Kanada, Hollanda gibi ülkelerde uygulamalar yapılmıştır (Öktem, 2019). Ülkemiz ise çocuk dostu kentler programına, 2006-2010 yılları arasında dâhil olmuştur. Adana-Yüreğir, Ankara-Mamak, Bitlis, Erzurum-İspir, Giresun, İzmir-Bornova, Kırklareli-Lüleburgaz, Manisa, Mersin, Şanlıurfa Eyyubi'ye uygulama bölgeleri seçilmiştir (Topsümer, 2009).

Aynı zamanda sürdürülebilir kentleşme için son yıllarda iklim duyarlı yaklaşımlar benimsenmekte ve soğuk iklime sahip kentlerde kış koşulları ve dış mekândaki termal konfor sorunları kentsel planlamayı ve tasarımı sınırlamaktadır (Yavaş, 2019). Bu yüzden soğuk iklim koşullarında kentsel mekân kullanımını kısıtlayıcı faktörlerin ve yaşam kalitesine etkisinin tartışılarak, yeni yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kış kentinde yaşayan çocukların okul bölgelerindeki okul/konut çevresini kullanımları ile bu çevrelerin mekânsal tasarımları arasında bir ilişkinin olup olmaması, çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Hem mevsim koşullarını dikkate alan hem de çocukların fiziksel çevrede konforunu artıracak bir çocuk dostu kent çalışmasının yapılması, literatürdeki mevsim koşullarının olumsuz etkilediği kentlerde, nasıl çocuk dostu olunmalı sorusunun oluşturduğu boşluğu dolduracaktır.

Problem Tanımı

Geçmiş yıllarda çocukların, günümüze nazaran daha fazla dış mekânda vakit geçirdikleri görülmektedir. Gerek sokakta, evlerinin yakınlarında gerekse boş alanlarda oyun oynayıp arkadaşlarıyla eğlenebiliyorlarken, günümüz koşullarında bu imkân sınırlandırılmış

durumdadır. Dünyada gerçekleşen kentleşme hareketleri sonucunda hassas, her türlü tehlikeye karşı savunmasız olan çocukların; yoğun yapılaşan, araç odaklı bir kentte, güvenli bir şekilde kentsel mekânlarda yaşamlarına devam etme olanakları azalmaktadır. Aynı zamanda yılın yaklaşık 9 ayı eğitim öğretim dönemi ile geçmekte ve sürecin de büyük bir bölümünde kış mevsimi yaşanan kentlerdeki çocukların dış mekân kullanımı azalmaktadır.

Alpan'ın tabiri ile “Çocuklar; sahip olduğu ihtiyaçlar, fikirler ve yetenekler ile bugünün bir paydaşı hem de çocukluktan edindiği deneyimler, geliştirdiği yetenekler, inşa ettiği kişiliği ile yarının potansiyel yurttaşlarıdır” (Alpan, 2015). Bu açıdan toplumda önemli yer tutan çocukların; kentteki yerleri belirlenememekte, yaşam alanları istek ve ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilememektedir. Aynı zamanda iklimsel koşulların dezavantaj olarak görüldüğü kentlerde, özellikle ilköğretim çağındaki olan 6-14 yaş grubu çocukların, ideal koşullarda en yoğun olarak kullanmaları gereken; okul-ev arasındaki kentsel alanın kullanımının sınırlılığı, boş zamanlarında kapalı alanlara yönelmek zorunda kalmaları, sokak kullanımının azaltılması bu çalışmanın ana problemi olarak tanımlanabilir.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın çıkış noktası; iklim ve çocuk temelli bir araştırmanın yapılmasıdır. Çocuk dostu bir kentin; güvenlik, koruma, oyun oynayabilme, eşit haklara sahip olma, arkadaş edinebilme, geniş yeşil alanlara sahip olma, kültürel ve sosyal aktivitelere katılma, temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama vb. hedeflerine ulaşmak için kent planlama ve kentsel tasarım etkin araçlar olarak kullanılmaktadır. Kentin mevsim koşulları dikkate alınarak, çocukların kentsel mekânı kullanımını sınırlandıran faktörlerin tespit edilmesi, bu faktörlere karşı yeni yaklaşımların belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında ise çocuk, iklim ve kent ilişkisinin güçlendirilmesi, iklim ve çocuk için belirlenen tasarım ilkelerinin birleştirilerek yeni tasarım kriterlerinin oluşturulması öngörülmektedir.

Çalışmanın amacı; kış kentinde yaşayan çocukların, okul bölgelerindeki dış mekân kullanımları ve iklim ile arasındaki ilişkinin belirlenmesi, kent kullanımını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ve soğuk iklim duyarlı çocuk dostu kentsel alanın özelliklerinin belirlenmesidir. Aynı zamanda çocuk dostu kriterler ile kış kenti tasarım ilkelerinin birleştirilmesi ve temel tasarım ilkelerini vurgulayan bir “*Çocuk Dostu Kent Tasarım Rehberi'nin*” oluşturulmasıdır. Bu çalışma, kentsel mekânı tek başına keşfedebilecek aynı zamanda konut-okul bölgesinden de tek başına çıkamayacak 6-14 yaş ilköğretim çağındaki çocukların, konut/okul bölgesi içerisinde kalan kullanımlarda belirlenen sorunlara çözüm olması açısından önemlidir. Ayrıca soğuk iklim koşullarına sahip kentin, hangi dezavantajlarının kentin çocuk dostu olmasını kısıtladığının belirlenmesi ve uygun tasarım önerilerinin geliştirilmesi için önem taşımaktadır. Bu çalışmada,

çocuk dostu kent kriterleri ile kış mevsimine uygun geliştirilen stratejiler ir arada düşünülerek öneriler geliştirilmesi amaçlamaktadır.

Araştırma Soruları ve Hipotezi

Araştırmanın soruları:

- Mevsimsel koşulların olumsuz etkilediği kentler, nasıl çocuk dostu olmalıdır?
- Okul bölgelerinde her türlü mevsimsel koşulda çocuklar, konut-okul arası kentsel mekânları aktif olarak kullanabiliyorlar mı?
- Okul bölgeleri, çocukların okula yürüyerek güvenle erişebilmelerini ve bu süreçte yaşlılarıyla sosyalleşmelerini sağlıyor mu?
- Planlı gelişmiş bölgelerindeki konut alanlarının mekân tasarımında, çocukların mekân kullanımları dikkate alınmakta mıdır?
- Planlı gelişmiş konut bölgelerinin tasarımında iklimsel koşullara dikkat edilmekte midir?

Kentlerin planlı gelişen konut ve okul bölgelerinin kentsel mekân tasarımında, kentin ana kullanıcılarından biri olan çocukların mekân kullanım ihtiyaçlarına dikkat edilmemektedir. Aynı zamanda okul eğitim dönemi ile çakışan soğuk ve sert iklim koşullarına sahip olan kentlerde bu koşulların kentsel mekân kullanımını engellemesinin önüne geçilmesini sağlayacak önlemler alınmamaktadır. Dolayısı ile geleceğin yetişkinleri olacak bugünün çocuklarının konut-okul ilişkisi, onların bağımsız ve sosyal bireyler olmalarını destekleyecek şekilde tasarlanmamaktadır. Bu hipotez doğrultusunda çalışmada, belirlenen yaş grubundaki çocukların kentsel mekânı kullanımı, konut-okul arasında kullandıkları mekânlar (sokak, oyun alanları vb.), çocuk dostu kent kriterleri ve mevsimsel stratejiler doğrultusunda değerlendirilerek, ortaya çıkan sorun ve eksikliklere uygun çözüm önerileri geliştirilmiştir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumun geleceği olarak gördüğümüz çocukların, bebeklikten itibaren mekânla aralarındaki iletişimin anlaşılabilmesi, kullandığı kentsel alanların tanımlanması için öncelikle bu bölümde; çocuk, çocukluk kavramları ve çocuğun ihtiyaçları ortaya koyulacaktır. Çocuğun ihtiyaç ve istekleri sonucunda çevresi ile iletişiminin ne yönde olduğu, gelişimlerine olan etkisi, kentle ilişkileri ve çalışmanın asıl konusunu oluşturan çocuk dostu kent girişimi ve çocuk dostu kent kriterleri açıklanacaktır.

Çocuk Kavramı ve Çocukluk

Çocuk; Birleşmiş Milletler raporları ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 0-18 yaş aralığı olarak kabul edilmektedir (Öktem, 2019). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesinde; "Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha reşit yaşta olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır." ifadesi yer almaktadır (UNICEF, 2019). Sözlükteki gerçek anlamı ergenlik çağına girmemiş, gelişiminin devam ettiği insan yavrusu; hukuktaki tanımı ile ergin olmayan, ebeveynleri ile olan soy bağıını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Çelik, 2005).

Yapılan genel tanımların yanında, farklı kişi ve bakış açılarıyla da çocuk kavramına ait tanımlar yapılmıştır. Sosyologlar, çocuğun toplumsal bir varlık olduğunu ifade eden tanımlama yaparken; psikologlar, çocukların ruhsal durumlarına göre; doktorlar, fiziksel ve biyolojik özelliklerini ortaya çıkaran tanımlar yapmıştır. Günümüz dünyasında ise fiziksel, sosyal, psikolojik ve biyolojik özelliklerin tamamını kapsayan, çevresel faktörleri göz önünde bulunduran, dönemsel gelişimlerine ve çocuk haklarına önem veren bütüncül bir yaklaşımı belirten ifadeler yer almaktadır. Başka ifadelerde çocuk; gelişimi sürekli olan, kültürün devamlılığını sağlayan, insanın doğumundan ergenliğine kadarki dönemi, gelişim süreçlerini kapsayan, yaşının küçük olmasından dolayı sorumluluk sahibi olmayan yurttaş olarak da ifade edilmektedir (Sağlam ve Aral, 2016). Bu tanımlar ile çocukların diğer insanlardan (yetişkinler, yaşlılar); fiziksel, sosyal, psikolojik, çevresel boyutta farklı özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Yetişkinlerin aksine çocuklar; fiziksel ve psikolojik olarak daha hassas, gelişimleri daha hızlı ve süreklilik gösteren, toplumun aynası, geleceğin de sahibidirler.

Çocukluk ise bir geçiş dönemini; doğum ile yetişkinlik arasında yaşanan dönemi ifade eder. Çocukluk ile yetişkinlik arasındaki ayırım zamanla netlik kazanmış ve birbirinden

ayrılmıştır. Aslında dünya düzeninin temelinden itibaren çocukların varlığı, yaşam içerisinde belli bir yere sahip oldukları kabul edildiği halde, 17. yüzyıla kadar tartışılan bir konu olmamıştır. Aynı zamanda çocukluğun farklı bir yaşamsal dönem olarak ele alınan bir yaklaşım da tespit edilememiştir. 17. yüzyıldan itibaren farklı bir dönem olarak ele alındığı çocukluk dönemi; toplumsal yapının ve kültürel değerlerin değişmesine bağlı olarak değişiklik göstermiştir (Gökmen ve Taşçı, 2010). Yaşanan çağda, dönemin sosyal, ekonomik, siyasi, demografik yapısı, din, dil, ırk, gelenek görenek vb. etkenler; çocuğun toplumdaki rolünün belirlenmesinde etkilidir. Bu noktada, tarihsel süreçte çocukların rollerine değinmek gerekmektedir.

İlk olarak tarih öncesi çağlarda; yaşam şartlarındaki olumsuzluklar nedeniyle çocukların bu ilkel toplumda zayıf düşmeleri ve hastalanarak ölümlerle baş başa kaldıkları görülmüştür. İlk çağlarda (M.Ö. 4000- M.S. 375) çocuk, ailede babanın egemenliğinde sayılıp, köle olarak satılabiliyor ya da güçlü ise değeri fazla olabiliyordu. Orta çağda (13. Yüzyıl), dinlerin yaygınlaşmasıyla, kötü davranışlara karşı koruma bilinci oluşmuştur. Bu açıdan çocukların da hassas ve zayıf varlıklar oldukları korunmaları sağlanmıştır (Aydoğan ve İlke, 2018). 14-17. yüzyılda da yaşanan savaş, kıtlık, ölümcül hastalıklardan dolayı toplumlar genelinde zorluklar yaşanmıştır. Ölüm oranları artmıştır. Çocuk ölümleri ile kötü bir çağ yaşanmıştır. Bu açıdan tarih öncesi ve aydınlanma çağına kadarki dönemde çocuğa olan bakış açısı olumsuz yönde gelişmiştir. Çocuğun bakım ihtiyaçları sağlanamamış, çocuklar korunmamış, genel olarak babalarının egemenliğinde değerleri belirlenmiştir.

Aydınlanma çağı olarak adlandırılan 17-18. yüzyıldan önce; birçok ülkede, sınıf ayrımı yaşanmıştır. Gerek ekonomik duruma gerek kültürel gerekse cinsiyete göre ayırım yapılmıştır. Çocuklar da bu ayrıma dâhil edilmiştir. Bu yüzden erkek çocuklarına kız çocuklarından daha fazla hak tanınmış, kız çocukları birçok toplumsal haktan yararlanamamıştır. Zamanla değişen toplum yapısıyla birlikte bu defa erkek çocukları, ekonomik hayat için bir sermaye, köle olarak görülmüştür. Genel olarak 17-18. yüzyılda çocukların saf, masum özellikleri görmezden gelinerek, sevgi ve koruma duygularından mahrum bırakıldıkları görülmektedir. 17. yüzyıl sonrası çocukluğun kendine özgü önemli dönem olarak ele alınması, farklı çocuk perspektifleri üzerinde çalışmalar yapılmasına sebep olmuştur. Bu çalışmalara kaynak olacak temeli oluşturan, çocukluğun evrimini bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyan kişi; Fransız tarihçilerinden Philippe Aries'dir. Eski Devirlerde Çocuk ve Aile Hayatı (L'Enfant Et La Vie Familiale Sous L'ancien Regime) adını verdiği kitabı ile çocukluğun temelini modern aile yapısı ile atıldığını ve aydınlanma çağından (17-18. yy) önce çocukluğun tanımlanmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca çocuk algısındaki köklü değişikliğin, özellikle Avrupa'da başlayan

Rönesans ve reform hareketleri ile yaşandığını belirtmiştir. İlk kez çocuk gelişimi modeli de bu dönemde ortaya çıkmıştır (Çelik, 2014).

Fransız tarihçi Philippe Aries, çocukluk dönemini toplumsal ve kültürel bir olgu olarak ele aldığı yaklaşımı ile birçok sosyolojik çalışmaya da kaynaklık etmiştir. Bu yaklaşımı kaynak kabul eden çalışmalarda, bazı özellikler temel alınmıştır. Bu özellikler kısaca şunlardır (aktaran Akbaş ve Erükçü Akbaş, 2019, sf. 151-152):

- Çocukluk toplumsal bir olgudur; toplumların yapısının ve kültürel değerlerinin bir yansımasıdır.
- Sosyal bir değişkendir: ekonomik sınıf, cinsiyet, etnik köken ölçütleriyle ayrılamaz.
- Yetişkinlerin çıkarlarından bağımsız olarak, çocukların sosyal ve kültürel ilişkileri çalışılmalıdır.
- Çocukların sosyal yaşantılarında aktif olmaları ve yaşadıkları toplumu, çevreyi yansıtan bireyler olduğu dikkate alınmalıdır.

Geçmişten günümüze kadarki süreçte çocuğun yeri ve çocukluk kavramı; toplumsal yapıya, yaşam şartlarına, kültürel değerlere ve yaşanan gelişmelere paralel olarak değişkenlik göstermiştir. Bu değişimlere sebep olan olaylardan biri de sanayi devrimi olmuştur. 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başında özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocuklar; fabrikalardaki iş gücünü karşılayıp ucuz işçi olarak görülürken, sanayi devrimi ile birlikte bilim ve teknolojiye ilerlemeler için eğitim düzeyi yüksek insanlara ihtiyaç artmıştır. Çocukların da eğitim alarak gelişmeleri gerektiği anlayışı ile okullara yönelim artmaya başlamıştır. Bu şekilde 20. yüzyılın başlarında çocukluk dönemi ve çocukların dünyasında yeni gelişmeler yaşanmıştır (Tan, 1989). Geçmişte çocuk üzerinde bir otorite kurmaya çalışılan anlayış; yasal, ekonomik, sosyal boyutlarda denetleme çabası görülürken; zamanla toplumun bilgi ve eğitim düzeyi yüksek bireylere duyduğu ihtiyaç ile çocuğa bakış açısı da değişmiştir. Fakat sanayi devrimi ile çocukların yaşamlarında önemli bir anlayış değişikliği yaşanırken, aynı zamanda sanayi devrimi sonrasındaki sömürgecilik ile çocukların ağırlaşan çalışma koşulları, beraberinde birçok olumsuz etki oluşturmuştur. Bu yüzden aynı dönemde çocuğa değer veren bilim adamları, çocuğun ön plana çıkmasını destekleyen fikirleri ile toplumu etkilemeye çalışmışlardır. Bu bilim adamlarından birkaçı; Jean Jacques Rousseau, Locke, Pestalozzi ve Frobel'dir. Eğitime verilmesi gereken önemi vurgulayan, çocuğun kendi kararlarını verebilmesi, öz güven sahibi, kendini ifade edebilme yetisine sahip, barışçıl, başkalarının da haklarına saygılı çocuklar olarak yetiştirilmesi konusundaki görüşleri ile dönemin anlayışına olumlu katkı sağlamışlardır (Sağlan ve Aral, 2016).

20. yüzyılın sonu 21. yüzyılın başlarında dünya artık çocuk konusunda yeni bir statüye ulaşmıştır. Çocuklara gösterilen ilginin arttığı, algıların değiştiği, çocuğun kimliğinin ve kişiliğinin ön planda olduğu yeni bir noktaya ulaşmıştır. Aynı zamanda dönemin bilim adamları da çocuğun gelişimini öne çıkaran, çocuğu çok boyutlu bir şekilde bütüncül olarak ele alan, sosyalleşmesine, çevresi ile iletişimine önem veren çabalarla, yeni oluşan bu anlayışa destek vermişlerdir(Sağlan ve Aral, 2016). 18-19. yüzyılda pek çok anlayışın, tartışmanın odağında olan çocuklar; 20. yüzyıldan itibaren birçok hak elde etmişlerdir. Bu tartışmaların son 30 yılında uygulanan politikalar, yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte çocuğun toplum içerisindeki önemi belirgin şekilde vurgulanmaya başlamıştır.

Çocuk kavramı ve çocukluk döneminin tarihsel süreç içerisindeki değişimi, ortaya atılan bakış açıları çocuğun varlığını kabul etmekte ve yaşamın bir parçası olduğunu göstermektedir. Her dönem yaşanan gelişmeler, buna bağlı olarak değişen toplumsal yapı ile çocuğa verilen değer ve haklar da değişiklik göstermiştir. Çocuklar, 17. yüzyılla birlikte farklı bir dönem olarak ele alınmış, 18-19 ve 20 yüzyıllarda çocuğun ve çocukluğun önemsenmesindeki denge yeterince kurulamamış, bu dengesizlikten dolayı bir taraftan olumlu değişimler yaşanırken diğer yandan çocukların hala sıkıntı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, toplum algısındaki değişim ve bilim adamlarının katkısı ile çocukların gelişimlerini destekleyen çalışmalar sayesinde gelinen noktada çocuğun ihtiyaçlarına değinilmek gerekmektedir.

Çocuğun Gelişimi ve İhtiyaçları

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ve UNICEF raporlarında çocuk olarak kabul edilen 0-18 yaş grubundaki bireylerin; dōnemsel gelişimleri ve buna bağlı olarak değişiklik gösteren ihtiyaçlarının belirlenmesi önemlidir. Çünkü çocuklar bebeklikten itibaren gerek kendi içlerinde gerekse sosyal, fiziksel, kültürel çevresinde ihtiyaçlarına yönelik şeyleri algırlarlar.

Çocuklar; düşünce yapısı, davranış biçimi, hissetme duygusuyla yetişkinlerden farklı özellikler göstermektedir (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Doğumlarından itibaren gelişimleri devam eden çocukların; farklı yaş aralıklarında belirli özellikleri ön plana çıkmaktadır. Hangi gelişim döneminde nasıl değişim geçirdikleri önemlidir ve bu gelişimlere paralel olarak oluşan bir takım ihtiyaçları bulunmaktadır. Çocuğun gelişim dönemlerini kapsayan yaş grupları genel olarak 0-2 yaş bebeklik, 3-6 yaş ilk çocukluk, 7-11 yaş ikinci çocukluk ve 12-18 yaş ergenlik olarak kabul görmektedir (Aral ve Baran, 2011).

Çocuk gelişiminin türleri temelde üç başlıkta incelenmektedir. Bunlar fiziksel, sosyal ve algısal gelişim türleridir. Başlangıçta bu fiziksel (fizyolojik), sosyal (duygusal) ve algısal (bilişsel) gelişim dönemleri ile ortaya çıkan özelliklere değinmek gerekmektedir. Fiziksel

gelişim; çocuğun büyümesini, hareketlerini, zihinsel gelişimini ve duyu organlarının olgunlaşmasını ifade etmektedir. Sosyal gelişim; çocuğun kendini ifade edebilme, duygularını kontrol edebilme ve çevresi ile uyumlu olmasını; algısal gelişim ise tüm algılama, düşünme, dil gelişimi, problemleri çözebilme, yaratıcılık vb. zihinsel süreçleri ifade etmektedir (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

Fiziksel (fizyolojik) gelişimleri ile çocukların bedensel ve buna bağlı olarak hareket gelişimlerini değiştirmektedir. Bedensel olarak çocuklarda kemiklerin gelişimi, kas, sinir sistemi ve duyu organlarının gelişmesi, boy uzaması, kilo artışı vb. anlamına gelmektedir (Baş, 2016). Farklı yaş aralığındaki çocuklar, farklı fiziksel belirtiler göstermektedirler. 0-2 yaş grubu; yetişkinlerle aralarında güven ilişkisi kurarlar, aileye bağımlıdırlar ve duyu organları ile fiziksel aktiviteleri öğrenirler. Çevrelerini keşfetmeye, günlük ilişkiler kurmayı öğrenirler. Henüz aileye bağımlı oldukları için yetişkinlerin yardımı ile öğrenme sürecine katılım gösterebilirler. 3-6 yaş grubu, fiziksel çevrelerini ve çevredeki malzemeleri kullanarak deneyim kazanırlar. Çevrelerinde kendilerine uygun mekânları keşfederler. Bu mekânlarda vakit geçirmek ve ilgilerini çekecek materyalleri kullanmak, deneyimlemek isterler. 7-11 yaş ve 12-18 yaş grubundaki çocuklar ise dış faktörler ve uyarıcılarla etkileşime girerek zihinsel olarak yeni şeyler keşfetmeye başlarlar (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Bağımsızlık kazanarak düşünebilme yeteneği kazanırlar.

Çocukların fiziksel gelişimleri aynı zamanda psikomotor (hareket) gelişimleri ile paralellik göstermektedir. Bu gelişimlerin, davranışlar üzerindeki etkisi ile çocuğun çevresi ile kuracağı ilişkileri de etkileyerek sosyalleşmesi açısından önemli yer tutmaktadır. Motor gelişimine bağlı olarak çocuğun hareket becerisi kazanması, çevresine bakış açısının değişmesi, araştırma ve merak duygusunun ortaya çıkması, bunlarla birlikte sosyal ilişkilerin kurulması sağlanır. Oyunlar (denge oyunu, hareketli oyunlar vb.), güvenli ortamlar, tüm bedenin kullanılacağı oyun ve oyun ekipmanlarının kullanılması ile psikomotor gelişimleri desteklenmektedir. Bu gelişim çocukların; dikkat, denge, refleks, kuvvet, esneklik vb. becerilerini etkilemektedir. Tüm bu gelişimlerindeki farklılıklar ile çocuğun duyu organları harekete geçmekte, iç ve dış uyarıcılara karşı farklı davranışsal tepkiler göstermektedirler (Aral ve Baran, 2011). Bu motor gelişim süreçlerinde dönemlere göre hareket gelişimleri de farklılık göstermektedir. 0-2 yaş dönemi; bedensel gelişmeler, kendi başlarına hareket edebilme, atlama, tırmanma, ailesi dışında çevrenin varlığını anlamaya başlarlar. 3-6 yaş döneminde kendi başlarına dolaşma, eşyalarını paylaşmaya başlama, atlama, sıçrama, bisiklete binebilme, değişik oyunlar üretebilmek gibi özelliklere sahip olurlar. 7-11 yaş döneminde vücut üzerinde kontrol gücü artar, motor hareketleri daha düzgündür. Koşma, tırmanma, yüzme vb. hareketleri

kolaylıkla yapabilirler. 12-18 yaş döneminde ise boy ve kilo artışı hızlı değişiklik göstermektedir. Artık bu dönemde yetişkinliğe doğru bir değişim görülmektedir (Baş, 2016).

Çocukların sosyal (duygusal) gelişimleri, hayat boyu devam eder ve kişilik kazanma, güvenlik, konfor, otokontrollerinin desteklenmesi gibi alanlardaki gelişimleri, birbirleri ile iletişim kurabilme ve sosyal ilişkiler ile temellenir. Genel anlamı ile çocuğun topluma uyum sağlama sürecini ifade eder. Çocuğun etrafıyla iletişim kurabilmesini ve kendini ifade edebilme becerisi kazanmasını sağlar. Çocuğun sosyal beceri kazanması öğrenilen bir beceridir ve çevresinin etkisi ile gerçekleşir. Bu gelişim; aile ilişkileri, arkadaş edinebilme, faaliyetlere katılım gösterme, oyun aktiviteleri, yaşlılarıyla ilişkiler gibi birçok etki ile önem kazanmaktadır (Aral ve Baran, 2011). Bu açıdan çocukların çevresiyle ilişki kurabilmesi, öz güvenlerinin oluşması; kullandıkları mekânların etkisi ile yakından ilişkilidir. Kendilerini mekâna ait hissetmeleri, düşüncelerini iyi ifade edebilmeleri açısından önemlidir. Fiziksel çevrenin güvenli, kullanılan materyallerin emniyetli olması; hareket kısıtlaması olmadan, belli yönlendirmeler ile çocukların davranışlarını düzenlenmeyi; yaşlıları ile bir araya gelerek sosyalleşmelerini destekleyen özellikler taşır (Selçuk, 2012). 0-2 yaş grubunda; ilk olarak aile ile bağ kurularak güven duygusu oluşmaya başlar. Çevresinde tanıdığı kişilerle vakit geçirmek, oyun oynamaktan hoşlanırlar. 3-6 yaş grubunda; kendini oyalayacak ortamlarda oyun oynarlar, yaşlılarıyla beraber hareket ederler, duygularını belli edip, mutluluk ya da tartışmalarını ifade edebilirler. Hayal güçleri gelişir, belli kuralları öğrenerek bu kurallara uyabilirler, toplu oyunlara dâhil olabilirler, gerçek ve hayali ayırt edebilirler. Artık daha kolay arkadaşlıklar kurabilmeyi, liderlik özellikleri taşımaya başlarlar. Yaşadıkları sorunlara kendileri çözüm üretebilirler (Çadem Psikoloji, 2015). 11-18 yaş grubu, daha çok sosyalleşme ihtiyacı duyar. Yaşlılarıyla vakit geçirmek, farklı ortamlarda bir araya gelmek isterler. Duygu ve düşüncelerini daha net bir şekilde ifade edebilirler.

Bir diğer gelişim türü olarak algısal (bilişsel) gelişimleri; tüm zihinsel süreçleri, algı, dikkat, hatırlama, yaratıcılık, pratiklik vb. kapsamaktadır. İnsanın doğumundan itibaren; çevresini algılaması, yorumlaması ile bilişsel gelişimi başlamaktadır (Aral ve Baran, 2011). 0-2 yaş grubu; koku, tat, dokunma duyularında hassastır. Çevresini duyarak, görerek tanımaya, izlemeye başlarlar. Kendi vücutlarını ve etrafındaki nesnelere algılamaya, nesnelere yerlerini öğrenmeye başlarlar. 3-6 yaş; nesnelere gruplandırmaya ve yaşanan olayların farkına varmaya başlarlar. Kendi ihtiyaçlarını da kendileri karşılayabilirler. Nesnelere arasında ilişki kurmaya, olayları sırası ile anlatmaya başlarlar, zaman kavramını öğrenirler. Maddeleri, olayları en belirgin özellikleri ile ifade edebilme, çevresini taklit edebilme becerileri kazanırlar (Çadem Psikoloji, 2015). 7-11 yaş grubunda; odaklanma, sıralama ve sınıflama yetenekleri gelişir.

Yaratıcı fikirler, olaylara pratik çözümler üretebilirler. 12-18 yaş grubu ise madde ve olaylar karşısında soyut düşünebilir, ilişki kurabilir, genelleme ve varsayımlarda bulunabilirler (Baş, 2016). Dikkatleri sayesinde, gelişen farklı olaylar arasında bağ kurabilir, problemlere farklı çözümler sunabilirler.

Çocukların bu gelişim dönemlerinde, öne çıkan belirgin özellikler ile paralellik gösteren birtakım ihtiyaçlar da oluşmaktadır. Bu ihtiyaçlar farklı alanlardaki uzmanlara göre değişiklik göstermektedir. Fakat çocuğun temel gereksinimleri konusundaki bakış açıları ortaktır (Kılıç, 2013). Bu temel ihtiyaçlar genel itibariyle fizyolojik, sosyal ve duygusal (psikolojik) gereksinimler olarak gruplandırılabilir.

Tablo 1. Çocuğun Temel İhtiyaçları (Kılıç, 2013)

Fizyolojik İhtiyaçlar
- Sağlıklı ve dengeli beslenme
- İyi bir bakım
- Korunma/güvenlik
- Hareket
Duyusal (Psikolojik) İhtiyaçlar
- İlgil
- Sevgi ve şefkat
- Güven duygusu
- Aile/yetişkin desteği
Sosyal İhtiyaçlar
- İletişim kurma
- Kendini tanıma ve özgürlük
- Yaşlılarıyla arkadaşlık kurma
- Bilme ve anlama
- Kendini geliştirme

Çocuklar, genel olarak her birey gibi doğumdan itibaren ailelerinin/yetişkinlerin yardımına ihtiyaç duyarlar. İlk olarak fizyolojik gereksinimlerin karşılanması yani düzenli ve sağlıklı beslenme, bakım ihtiyaçlarının karşılanması beklenmektedir. Çocuğun fizyolojik gereksinimleri ile duygusal gereksinimleri ilişkili olarak bir arada karşılanmaktadır (Kılıç, 2013). Çünkü çocuk iyi bir bakım ve beslenme ile yaşamsal ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda ilgi, sevgi ve şefkat bekler. Destekte bulunan yetişkinle, ilk olarak da anne ile arasında güven duygusunun oluşmasını beklemektedir. Çocuklar her dönemlerinde yetişkinler tarafından anlaşılma ve kabul edilmek isterler. Bu konuda her zaman yetişkinin fikirlerine, desteğine ihtiyaçları devam eder. Çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarının yanında duygusal

(psikolojik) ihtiyaçlarının da giderilmesi ile birlikte artık yeni oluşan ihtiyaçları sosyal ihtiyaçlarının da karşılanabilmesi gerekir (Aral ve Baran, 2011).

Şekil 1. Maslow ihtiyaç hiyerarşisi (Aral ve Baran, 2011)

Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisine göre; çocukların yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan en temel gereksinimleri fizyolojik gereksinimlerdir ve ihtiyaç hiyerarşisinin de en alt basamağını oluşturmaktadır. Bu açıdan çocuklar beslenmeye, bakıma, hareket edebilmeye, dinlenmeye ihtiyaç duyarlar. Çocuğun gelişimine bağlı olarak kaslarının çalışması ve güçlenmesi ile kendi vücudunu tanıması, hareket edebilmesi gerekmektedir (Baş, 2016). Fizyolojik ihtiyaçlar karşılandıktan sonra güvenlik ihtiyacı oluşur, dış etkenlerden gelebilecek her türlü tehlike ve zarara karşı korunmak isterler. Ardından duygusal ihtiyaçlar ile yetişkinlerin ilgisine, sevmeye ve sevmeye, duygusal yakınlığa, şevkate ihtiyaçları vardır. Bunun yanında güvende olduğunu hissetmek ister, bu sayede daha iyi iletişim kurabilmeyi, paylaşabilmeyi öğrenirler. Ailesi ve çevresi tarafından kabul görülmek, onaylanmak, öz saygılığının artmasını beklemektedir. Bir üst basamaktaki değer ihtiyaçlarının (kendini gerçekleştirme, başarı, prsetij vb.) karşılanmasını bekleyerek; sorumluluk sahibi olmaları, ilgi ve yeteneklerinin gelişmesi, özgür ve bağımsız hareket edebilme olanağının sunulmasını isterler (Kılıç, 2013). İhtiyaç hiyerarşisinin en üst basamağında ise çocuğun kendini tanıma, gerçekleştirme ihtiyacı yer alır. Bu ihtiyaç ile çocuğun kendini tanıması, yapabilecekleri şeylerin sınırını oluşturabilmesi, kişisel başarı ve kişisel tatmininin oluşması sağlanır.

Aynı zamanda Maslow, insanın psikososyal ve kültürel ihtiyaçlarını dile getirerek; her insanın kendini gerçekleştirme, geliştirme, farkına varma, kendini tanıma gibi ihtiyaçlarından söz etmiştir. Bu ihtiyaçları özellikle çocukların gereksinimlerini gruplandırarak açıklamıştır.

Tablo 2. Maslow İnsan İhtiyaçları (Baran, Yılmaz ve Yıldırım, 2007)

Biyolojik İhtiyaçlar	- Barınma - Soy sürdürme - Düzen	- Beslenme - Kalıcılık - Süreklilik
Güvenlik İhtiyaçlar	- Can ve mal güvenliği - Mahremiyet - Sağlık	- Kendini savunma - Kolay yönlendirme - Duyguların kontrolü
Ait Olma İhtiyacı	- Sosyo-kültürel olgunluk - İnsan topluluklarına katılma	- Toplumla etkileşim kurma - Sosyalleşme
Saygınlık İhtiyaçları	- Kimlik arayışı - Statü kazanma - Kolay algılama	- Akılda kalıcı olma - İz bırakma - Özsaygı-özgüven
Kendini Kanıtlama İhtiyaçları	- Üretme - Katılma özgürlüğü - Toplumsal olaylarda yer alma	- Dinamik - Önyargısız
Duygusal İhtiyaçlar	- Toplumsal bilinç - Canlıya gösterilen duyarlılık	- Sorunlara eğilim - Estetik çeşitlenme

Tablo 2'ye göre; Maslow teorisi ile ortaya konulan ihtiyaç hiyerarşisi, bireyin kişilik sınıflamasını, kişisel gelişimine bağlı oluşan ihtiyaçların gruplaması yapmaktadır. İnsanın doğumuyla başlayan ihtiyaçların sınırının olmadığı, giderilen ihtiyaç ile başka bir ihtiyacın oluşması da kabul edilen bir gerçektir (Baran, Yılmaz ve Yıldırım, 2007). Çocuğun gelişim süreçleri ve bu süreçlerdeki ihtiyaçları yaşadıkları çevre ile de etkileşim halindedir ve bu etkileşimin tespit edilmesi ve ilişkilendirilmesi bu açıdan önem kazanmaktadır.

Çocuğun Çevresi İle Gelişimi Arasındaki Etkileşim

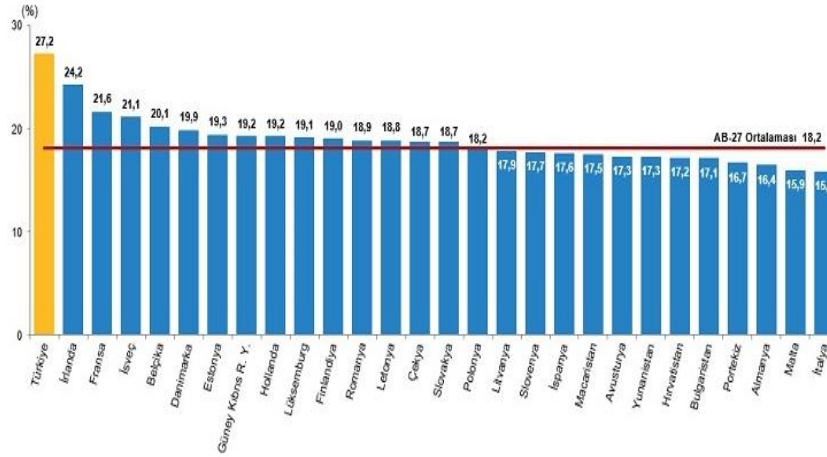
Çevre kavramı; tüm canlıların biyolojik, doğal, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşim içerisinde oldukları ortamlardır. İnsan, çevresi ile karşılıklı olarak etkileşim içerisinde (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı). Bu etkileşim sonucunda kişilerin davranış biçimleri şekillenmektedir. Tüm insanlarda olduğu gibi çocuklar da çevresi ile etkileşim kurmaktadır. Doğumlarından itibaren hem fiziksel ve sosyal hem de ekonomik ve kültürel çevreleri ile olan ilişkileri, dönemsel gelişimleri ile karşılıklı olarak birbirini desteklemektedir.

Çocuk, dönemsel gelişimlerinde farklı süreçler geçirir. Her bir süreçte de çevresini, dünyayı farklı gözle görür ve farklı şekillerde algılar (Öztürk, 2009). Algılarındaki değişim; çocuğun işlevselliği ve zihinsel farklılıklarını belirtmektedir. Çocuğun çevresi gelişim sürecini, gelişim süreci de çevresini etkilemektedir. Bu şekilde birbirini karşılıklı olarak besleyen bir etkileşim oluşmaktadır.

Çevresel etkiler ile çocuğun kişiliği, reaksiyon gücü, davranışları oluşmaktadır. Aynı zamanda çocuğun gelişimsel dönemlerinde ön plana çıkan belirgin özellikleri ve ihtiyaçları çevre algısını farklılaştırır. Çocuğun gelişimi tanımlanırken; genellikle fiziksel, sosyal, kültürel çevresi ile birlikte tanımlanmaktadır. Aynı zamanda çevresine karşı oluşan davranış modelleri de gelişimlerine bağlı olarak yaşı ve ilgi alanlarıyla ilişkilidir (Güngör, 2002).

Çocuk ve Kent İlişkisi

2022 yılı itibariyle Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre ülke nüfusu yaklaşık olarak 85 milyon, çocuk nüfusu da (0-18 yaş) 22 milyon olarak belirtilmiştir. Buna göre ülke nüfusunun %26,5'ini çocuk nüfusu oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). Sayısı azımsanmayacak kadar büyük oranda olan çocuk nüfusu, 2022 yılının verileri kullanılarak AB-28 üye ülkeleri arasında karşılaştırılmış, bu karşılaştırmada ülkenin toplam nüfusu içerisindeki çocuk nüfusu değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucu Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. AB-28 üye ülkelerinde çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının karşılaştırılması (TÜİK, 2022)

Karşılaştırılan ülkeler arasındaki çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki oran en fazla Türkiye'dedir. Türkiye'ye en yakın Avrupa ülkesi de 24,2 ile İrlanda'dır. Türkiye, Avrupa ortalamasından yaklaşık % 3 daha fazladır. Nüfus içerisinde bu kadar yüksek orana sahip olan çocuk nüfusunun kentlerdeki yerinin belirlenmesi bu açıdan önem kazanmaktadır.

Çocukların kişiliklerinin oluşmasında, kendilerini tanımlarında, yeteneklerini farkına varabilmelerinde yardımcı olan en önemli faktör kentlerdir. Aynı zamanda sosyalleşmelerini, zihinsel ve bedensel gelişimlerini günün her saatinde kullandıkları kentlerle olan ilişkileri yönlendirmektedir. Aslında günümüzde kentleşmenin de etkisi ile çocukların, kent ile iletişimi kurulamamış, çocuğun kentteki varlığını ihmal eden bir kentsel anlayış yer almaya başlamıştır (Çanakçıoğlu, 2011).

Çocuklar gerek yaşları gerek korunmasız ve hassas yapıları ile kentte dezavantajlı grubu temsil etmektedirler (Çağlar, 2020). Kentin çocuğa sunacağı; çocuğun boş zamanlarında vakit geçireceği, yaşına uygun sosyal aktivitelerde bulunacağı, güvenli ortamlarda sosyal hayatının gelişeceği, yaşlılarıyla arkadaşlık kurabileceği imkânlar ile sağlıklı bireyler olarak geleceğe ışık tutabilmelidirler. Bu açıdan kent ile kurulacak iletişimin doğru ve bilinçli olması çocuk için önem kazanmaktadır.

Çocuğun mekân algısı ve önemi

Mekân soyut anlamda, insanın ve nesnelerin hem kendileri hem de birbirleri ile arasındaki ilişkiyi tanımlayan bir olgudur. Mekânın örgütlenmesi buna bağlı olarak mekânın şekli, sınırları, doku, renk ve ışıklandırma gibi bileşenlerle çevrenin fiziksel boyutta anlatımını esas alır. Bu nedenle mekân genel olarak; bireylerin eylem ve davranışlarını rahatlıkla gerçekleştirecekleri, hareket özgürlüklerinin olduğu, düzlemlerin üç boyutlu olarak biçimlenmesi ile oluşan bir olgudur. Churchill'in de ifade ettiği gibi; bireylerin yapıları, yapıların da bireyleri şekillendirdiği, aynı zamanda yapılı çevrenin insanların davranışları ile olan etkileşimini açıklamaktadır (Çanakçıoğlu, 2011). İnsanlar hatta tüm canlılar; mekânı öncelikle çevresel etkenler aracılığı ile ardından da bilişsel ve sosyal olarak algırlar. Duyu organları ile görerek, duyarak fiziksel çevreye işlevsellik kazandırır. Bu yüzden birçok parametrenin bir araya gelmesi ile mekân olgusu insanlarda yönlendirici olmaya başlar. Mekânın biçim, renk, doku, ışık vb. parametreleri, insanda görme duyusunu uyarıcı rol oynar. Sonrasında mekânsal hiyerarşinin yani özel, yarı özel, yarı kamusal ve kamusal alan ayrımını yaparak, diğer parametrelerle de ilişkisi kurar. Bu ilişki sonucunda insan nerede olduğunun farkına varmaya başlar (Öztürk, 2009).

Mekân, çevresel unsurların bir araya gelmesi ile insanda zihinsel ve algısal farklılıkların gelişmesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda 0-18 yaş aralığının da çevre ile etkileşiminde mekân önemli bir araçtır. Fiziksel, zihinsel, sosyal ve toplumsal faktörler bir arada olup; çocuğun gelişiminde ve kişiliğinin oluşmasında rol oynamaktadır. Çocuğun gelişiminde bilgiye, çevresel etkilere verilen tepki mekânın bir sonucu olan fiziksel çevreden kaynaklanmaktadır. Çevre ile etkileşimin olması, çocuğun çevresinde olanları gözlemlemesi, test etmesi, kendi davranış ve hareketlerine yansımaları tespit etmesi; mekân ile arasında aktif bir iletişim kurması sonucu oluşmaktadır. Hem zihinsel hem de davranışsal girdilerin bir arada olması, gelişimlerinin yapı taşını oluşturmaktadır (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

Bu bağlamda mekân ile çocuk arasında gelişen aktif ilişki; yaratıcılık, kişisel ihtiyaçların giderilmesi, sosyal ilişkilerin gelişmesi gibi birçok farklı noktada destek sağlamaktadır. Bu yüzden çocuğun mekân kullanımında süreklilik arz eden, yaşam

standartlarını artıran, ihtiyaçlarını karşılayan bir bakış açısı ile en iyi şekilde etkileşim sağlanmalıdır. Bu etkileşim de aşamalı olarak gerçekleşir ve ilk aşamada; temel olarak çocuğun yakın çevresi ile ilişkisinin düzenlenmesi yer almaktadır. Çocuk, çevresini kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda düzenlemeye çalışır. Sonraki aşamada; çevresindeki nesnelere ile görsel algılar arasında ilişki kurarak düzenleme kabiliyetleri gelişmeye başlar. Son aşamada ise çevreyi inceleyip gruplandırması aynı zamanda detaylandırması sonucunda edindiği verileri düzenleme ve kullanılabilir ayrıntıları belirleyerek, işleyebilmeyi öğrenirler (Öztürk, 2009). Bu aşamalar sonunda çocuğun mekân yönetimi oluşur. Çevresini algılaması ile bilinçlenerek mekânın örgütlenmesini üstlenecek seviyeye gelirler.

Piaget bu durumu, çocuğun farklı dönemlerdeki gelişimleri ve gösterdikleri reaksiyonlar ile açıklamaktadır. Piaget'e göre çocuğun mekânı algılaması zihinsel gelişimi ile bağlantılıdır. Öncelikle çocuk yaş grubu dört farklı dönemde ele alınmakta ve bu dönemlere göre 0-2 yaş duyuşal, 2-6 yaş işlem öncesi, 6-12 yaş somut işlemler, 12-18 yaş ise formel işlemler olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 3. Piaget'e Göre Çocuğun Bilişsel Dönemleri ve Mekân Algısı (Piaget, 1955, Selçuk Kirazoğlu, 2012 ve Güngör, 2002)

Dönemler	Yaş Aralığı	Dönem Özellikleri	Uyarıcılar ve Mekân Algısı
Duyuşal Dönem	0-2 Yaş	<ul style="list-style-type: none"> - Hareket kontrolünün sağlanması - Obje devamlılığının gelişmesi - Döngüsel tepkilerin oluşması - Çevreyi ayırt edebilme kabiliyeti - Amaç doğrultusunda gelişen davranışlar - Taklit kabiliyetinin gelişimi 	Duyuşal
İşlem Öncesi	2-6 Yaş	<ul style="list-style-type: none"> - Objeleri sembolleştirebilme, odaklanma - Objeleri bir özelliğe göre gruplandırma kabiliyetinin gelişimi - Bağdaştırma 	Duyuşal
Somut İşlemler	6-12 Yaş	<ul style="list-style-type: none"> - Objeleri birden fazla özellik ile gruplandırma kabiliyetinin gelişimi - Mantıksal düşünce kabiliyetinin gelişimi - Devinimsel düşünme ve problemlere benmerkezci çözümden uzaklaşma 	İşlemsel
Formel İşlemler	12-18 Yaş	<ul style="list-style-type: none"> - Bilimsel ve soyut düşüncenin gelişimi - Problemlere sistematik ve birleştirici (kombinosyonel) düşünce yapısı ile yaklaşma 	İşlemsel

Piaget'e göre mekân algısı bilişsel ve biçimsel olarak iki farklı açıdan incelenmesi gereken bir kavramdır. Biçimsel yönde; duyu organları kullanılarak dokunmaya, duymaya, algılamaya ve gözlemlemeye olanak tanınırken; bilişsel açıdan bir objenin, dönüşümü için gerekli olan davranışları ifade etmektedir (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Tablo 3'teki çocuğun bilişsel dönemlerine göre yapılan gruplandırmanın 0-2 yaş ve 2-6 yaş aralığında duyuşal ve

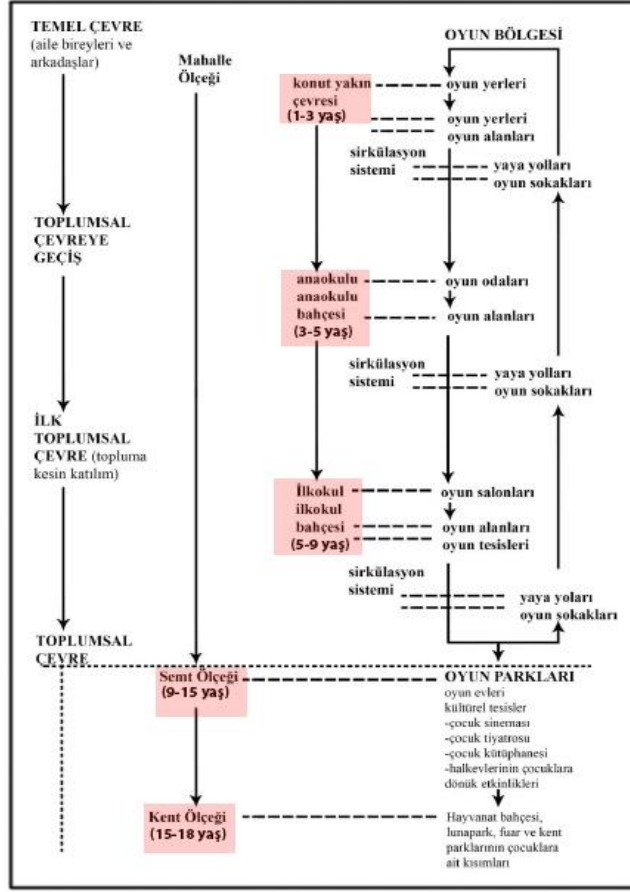
devinimsel mekân algısı öne plana çıkar. Çocuk duyularını ve hislerini aktif hale getirir. Hareket kontrolü ve objelerin sürekliliği ile çevreyi ayırt edebilme kabiliyetleri gelişir. İşlem öncesi dönemde objeleri özelliklerine göre gruplandırabilme ve aralarında ilişki kurabilme kabiliyetleri oluşur. Zihinde oluşturduğu algı ile de çevresini canlandırmaya, dönüştürmeye, yeniden üretmeye başladıkları dönemdir. 6-12 somut ve 12-18 yaş formel işlemler döneminde mantıksal düşünme ile yönlenebilir hale gelirler. Bu yönlendirmeler ile fikir üretebilme kabiliyetlerinin gelişimi gözlenir. Problemlere bütüncül ve birleştirici bakış açısı ile çözüm üretebilmeleri kolaylaşır. İlk iki döneme göre son iki dönemde çocuğun bilişsel olarak davranışlarını kontrol edebildiği ve mekân ile etkileşimin arttığı görülmektedir. Tüm bu veriler ışığında çocuktaki mekân algısı, yaklaşık 6-12 yaş somut işlemler dönemi ile paralellik göstererek oluşmaktadır.

Çocuğun kentteki kullanım alanları

Çocuk; kentte kendine ait olan, deneyim ve gözlemlerini yapabilecekleri alanlarda bulunmayı, vakit geçirmeyi isterler. Hem fiziksel ve bilişsel gelişimleri için gerekli olan ihtiyaçlarını hem de toplum ile iletişim kurabilecek mekânlara ihtiyaç duyarlar. Tüm bunların yanında kentsel mekânlarda sağlıklı, mutlu ve enerjik hissetmek isterler. Bu yüzden kentsel mekân tüm bireyleri olduğu gibi çocuk nüfusunu da etkileyen önemli bir unsurdur (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

Çocuğun mekânla ilişkisi aynı zamanda kimliklerinin de oluşmasını sağlar. Çocuğun kentte kullandığı mekânlar; yaşadığı evden başlayarak, sokak, yaya kaldırımları, okul, okul bahçesi, yeşil alan ve oyun alanlarına kadar devam eder. Bu alanlar aslında çocuğun hayatının geçtiği, içerisinde yaşadığı alanlardır. Özellikle çocuğun yakın çevresi diyebileceğimiz alanlar; konut, sokak, yaya kaldırımları, okul ve okul bahçesidir. Bu alanlar çocuğun toplum ile iç içe olduğu, sosyalleşmelerine katkı sağlayan alanlardır. Yeşil alanlar ve oyun alanları ise boş vakitlerinde zaman geçirebilecekleri alanlardır (Baş, 2016).

Şekil 3'te çocuğun yaş grubuna göre değişen çevresi, kullandığı mekânlar gösterilmiştir. 1-3 yaş grubunun daha çok konut yakın çevresini, konut bahçesini, yakındaki oyun alanlarını tercih ettiği; 3-5 yaş aralığı (anaokulu çağı) ve 5-9 yaş aralığındaki (ilkokul çağı) çocukların, konut ile okul arasındaki gidiş gelişlerde kullanılan yaya yollarını ve arada kalan bölgedeki oyun alanlarını kullandığı görülmektedir. 9-15 yaşına gelince kullanım alanı biraz daha genişleyerek daha semt ölçeğindeki mekânlar, 15-18 yaş aralığında ise kent ölçeğindeki mekânlar keşfedilerek oralara yönelirler. Böylelikle çocuğun fiziki çevresi, konut çevresinden başlayarak büyük ölçeklere kadar yayılır ve buna bağlı olarak çocuğun sosyal alanları da değişir.

Şekil 3. Çocuğun sosyal ve fiziksel çevresi (Baş, 2016)

Çocuk özellikle konut dışındaki mekânlarda yani açık yeşil alanlarda, sokak ve oyun alanlarında hem birleri ile hem de toplum ile iletişim kurarak sosyal gelişimlerini tamamlarlar. Çocuğun kimliğinin oluşmasında toplum ile karşılıklı iletişimin sağlanması sosyal etkileşimi güçlendirerek, öğretici olmaktadır. Dolayısı ile çocuğun gelişimi hem fiziksel çevre hem de sosyal çevre ile birbirini tamamlamaktadır (Güngör, 2002).

Bireylerin kolaylıkla erişebildiği ve herkesin kullanımına imkân tanınan ortak mekânlar kamusal mekânlardır (Erdönmez ve Çelik, 2016). Çocuğun da kamusal alanlar olarak kullandığı, ilk keşif yerleri olarak gördükleri mekânlar; konut bahçesi, sokak ve yaya kaldırımlarıdır. Sokaklar, ebeveynlerin bir bakıma kontrolüne ihtiyaç duyulmadan, çocukların rahatlıkla konut yakın çevresinde aktif bir şekilde vakit geçirmelerine izin verilen alanlardır. Aynı zamanda yaşlıları ile paylaşma, arkadaşlık kurma, destek olma gibi hissiyatların oluşmasına yardım etmektedir (Yazgan, 2017). Açık yeşil alanlar ve oyun alanları da boş vakit geçirmek için hem çocukların yaşlıları hem de ebeveynleri ile kullanacakları alanlardır (Gökmen H. , 2013). Bu alanlarda emniyet, çeşitlilik, ebeveyn kontrolünde ya da yalnız, günlük kullanım açısından önemlidir.

Her yaş grubundaki çocuğun kentte kullandığı mekânlarda farklı ihtiyaç ve talepleri bulunmaktadır. Sosyal, kültürel, fiziksel ve ekonomik açıdan ayırım yapılmadan her çocuğun bu mekânları aktif kullanımı önemlidir. Geleceğin potansiyel yurttaşları olan çocukların, kimliklerinin oluşması, kişiliklerinin belirlenmesi, yaşamlarının sağlam temellere dayanması kentte kullandığı mekânların önemini artırmaktadır.

Çocuk Dostu Kent

Çocuğun kentsel mekânlarda varlığını kabul eden, fiziksel, sosyal ve bilişsel gelişimlerine katkı sağlayacak özellikleri barındıran kentler; çocuk dostu kent olarak tanımlanmaktadır (Baş, 2016). Kentleşmenin yol açtığı sorunlar sonucunda her yaştan insan gibi en savunmasız yaş grubu olan çocuklar da etkilenmektedir. Bu yüzden çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, kentsel yaşama dâhil edilmesi için 20. yüzyıldan itibaren çocuk ve çocuk mekânlarında farkındalığın oluşmaya başladığı görülmektedir (Suzanne ve Henry, 2020)

Çocuk dostu kent girişimi

Uluslararası tanımına göre çocuk dostu kentler; çocuğun kentsel haklarını korumayı amaçlayan, gelişimlerini destekleyen, sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir çevreyi hedefleyen, aile ve toplum yaşamına etki ederek, herkes için yaşanabilir kentsel düzenleme arayışı olarak tanımlanmaktadır. Bu kentlerin temeli; 1924 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile atılmıştır. Sözleşmeye göre çocuklara yaşadıkları kentler hakkında karar verebilme, görüşlerini paylaşabilme, sosyal ve toplum yaşamına katılma, temel hizmetlere (okul, park alanı, sağlık alanı vb.) erişiminin sağlanmasına değinilmiştir. Aynı zamanda temiz bir çevre ve yeterli sağlık imkânlarından faydalanabilme, yaşlıları ile vakit geçirme, şiddet, istismar gibi eğilimlere karşı korunma, kültürel, sosyal faaliyetlere dâhil olabilme koşullarına değinilmiştir. Aynı zamanda din, dil, ırk, ekonomik durum, cinsiyet fark etmeksizin herkesin eşit şekilde kentsel hizmetlerden faydalanabilmesi yönünde maddeler de belirtilmiştir. Bu ÇHS'ni Birleşmiş Milletler 20 Kasım 1989 yılında kabul etmişlerdir (Gökmen H. , 2013). Ülkemiz ise 30 Eylül 1930 Çocuklar İçin Dünya Zirvesi'nde ÇHS'ni imzalamıştır. Bu sayede küresel ölçekte çocuk dostu kent girişimi 1989 yılında Birleşmiş Milletler (BM) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'nin öncülüğünde atılmıştır. Onayı gerçekleşen Çocuk Hakları Sözleşmesi 1995 yılında yürürlüğe girerek, resmi gazetede yayımlanmıştır. Böylelikle çocuğun hakkını savunulması, toplumsal yaşamdaki yerlerinin önemi belgelenmiştir. Aynı yıllarda UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) ve BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) tarafından HABITAT II konferansı gerçekleştirilmiştir (Öktem, 2019). Türkiye de 2000'li yıllarda çocuk dostu politikaların geliştirilmesi, çocuk dostu mekânların oluşturulmasına destek sağlamak

amacı bu girişime dâhil olmuştur. Girişimde; çocuk dostu kentleri herkes için yaşanabilir mekânlar kılmak amaçlamış ve önce çocuklar ilkesini temel alınmıştır (Seyhan & Bülbül, 2019). Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin dört temel ilkesi olan ayırım gözetmeme, çocuğun yüksek yararını gözetme, yaşama ve yüksek gelişim hakkı, çocuğun bakış açısına saygı duyulması ilkelerine de dikkat çekilerek çocuk dostu kentlerin temeli atılmıştır.

Sözleşmesinin maddelerini uygulamak için uygun koşulların sağlanması, mevcut durumun iyileştirilmesi kısacası çocuk dostu kentlerin oluşturulmasındaki süreçte uluslararası örgütler ve merkezi yönetimin yanında yerel yönetimin de desteği önem arz etmektedir. Kent yönetiminde çocuğa katılım hakkının sunulması, çocuğun yararına alınacak kararların desteklenmesinde rol oynamaktadır. Bunun için çocuğun katılımını aktif tutarak, görüşlerinin karar sürecinde dikkate alınması, aynı zamanda çocuk hakkını koruyacak yönetmeliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Kentsel ölçekte uygulanacak stratejilerin detaylandırılması, çalışma öncesinde ve sonrasında etkilerin takibi, çocuklara yönelik uygun ve yeterli bütçenin belirlenmesi sağlanmalıdır. Gelişen etkilerin yeterli gözlem ve analizi sonucunda gerekli durum raporlarının oluşturulması, çocuğun hakkını destekleyen aynı zamanda koruyan ve savunan sistemin geliştirilmiş olması yerel yönetimlerin gündemde tutması gereken altyapıdır (Sivri Gökmen , 2013).

Çocuk dostu kentlerin temel yapıtaşları; Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin maddeleri, yerel yönetimlerin desteği ile başlatılmıştır. Küresel ölçekte özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çalışmalara başlanılmıştır. Bu ülkelerde öncelikli olarak çocuğun alınacak kararlara katılımının sağlanması, düşüncelerini aktarabilmeleri, toplum yaşamına katılarak temiz bir çevre, güvenli sokaklar ile yaşam kalitelerini artıracak amaçların edinildiği görülmektedir. Bu bağlamda çocuk dostu kentler çocukların; sokaklarda güvenle yürümelerini, arkadaş edinmelerini, oyun oynayabilmelerini, geniş yeşil alanlara, eşit haklara sahip bireyler olmalarını, kültürel ve sosyal aktivitelere katılımlarını esas almıştır. Aynı zamanda temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamalarını, şiddet, istismar ve sömürülere karşı korunmalarını da esas almıştır. (Tandoğan ve Nilgün, 2013). Bu esas ve amaçlar doğrultusunda dünyada İspanya, Fransa, Danimarka, Amerika, Kanada, Hollanda gibi ülkeler uygulama bölgeleri seçilmiştir (Öktem, 2019). Ülkemiz ise 2006-2010 yılları arasında Çocuk Dostu Şehir Projesi'ne dâhil olmuştur. Sonrasında 2020 yılına kadar hedefler genişletilmiştir. Başlangıçta UNICEF ve IKEA Türkiye aracılığı ile mali destek sağlanmış ve 10 belediye ile proje başlatılmıştır. Bu çerçevede Adana, Ankara, Bitlis, Erzurum, Giresun, İzmir, Kırklareli, Manisa, Mersin ve Şanlıurfa uygulama bölgeleri seçilmiştir (Topsümer, Babacan ve Baytekin, 2009).

Çocuk dostu kent kriterleri

Çocuk dostu kent girişiminde hedef yaş grubu 0-18'dir. Bu yaş grubu için Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirlenen maddelerin hayata geçirilmesinde, çocuk dostu kent yaklaşımı rol oynamaktadır. Sözleşmede çocuğun kentte aktif olması, toplumsal hayattaki etkinliği, temel hizmetlerden faydalanabilmesi, sağlıklı çevrede, sağlıklı bir şekilde yaşamlarına devam edebilmeleri üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda istismar, şiddet, saldırı, trafik gibi sosyal ve fiziksel güvenliğin tehlikede olacağı durumlara karşı koruma ilkesi ile önlemlerin alınması için maddeler belirlenmiştir. Kısacası çocuğun kentte bağımsız bir birey olarak yaşaması ve haklarını kullanabilmesi; çocuk dostu yaklaşım ile garanti altına alınmaktadır. Bu hedefle yapılacak çalışmalar için farklı kurumlar ve bilim insanları tarafından kriter ve ilkeler belirlenmiştir. Bunlar Tablo 4'te verilmiştir.

İlk olarak ÇHS'inde çocuğun hakları belirtilerek bu doğrultuda 1990 yılında katılım, yasal çerçeve ve hak, kent ölçeğinde uygulama, bütçe, oluşan etkinin tespiti, değerlendirilmesi ve raporlanması gibi bir takım kriterler belirlemiştir. 1996 yılında ise UNICEF; katılım, koruma, güvenlik, çevre, yeşil altyapı, erişim, hareketlilik ve hak sahipliği kriterleri ile mekânsal, sosyal ve çevresel boyutlarda daha çok ağırlık vermiştir.

Tablo 4. Çocuk Dostu Kent Kriterleri (Tandoğan, 2011 ve Baş, 2016)

ÇHS'nin Belirlediği Kriterler (1990)		UNICEF'in Belirlediği Kriterler (1996)
- Katılım		- Katılım
- Yasal çerçeve/hak		- Güvenlik/koruma
- Kent ölçeğinde uygulama		- Çevre/yeşil altyapı
- Bütçe		- Erişebilirlik
- Oluşan etkinin tespiti/değerlendirme		- Hareketlilik
- Durum raporu/bilgilendirme		- Hak sahipliği
Farklı Kurum ve Kişiler Tarafından Belirlenen Kriterler		
Farklı Kurum ve Kişiler Tarafından Belirlenen Kriterler	Francis ve Lorenzo'nun Belirlediği Kriterler (2008)	New South Wales Çocuklar ve Gençler Komisyonunun Belirlediği Kriterler (2009)
- Güvenlik	- Erişim	- Temsiliyet/faaliyet
- Yürünebilirlik	- Karma kullanım/kullanıcı profili	- Güvenlik/emniyet koruma
- Bisiklete Binebilme	- Doğal/sağlıklı çevre	- Farkındalık
- Sokak/yol geçişleri	- Sosyallik	- Benlik
	- Katılım	

Bu kriterler ÇD kent çalışmalarının temelini oluşturarak uluslararası alanda sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, özel sektör paydaşlarının kriterler geliştirmesinde rol oynamıştır. Bu kriterler çocuk dostu kentlerin üretilmesi aşamasında uygulamalara çok yönlü olarak çevresel, sosyal, mekânsal ve yönetsel boyuta referans vermektedirler.

ÇHS'ninde belirlenen esaslar

Kentler ÇHS'nin hedeflerini yerine getirebilmek için çocuk dostu politika ve stratejiler geliştirerek, yerel ve merkezi yönetimlere yol göstermeyi hedeflemişlerdir. Bu kararlı süreçte Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin belirlediği kriterler şu şekildedir (Sivri Gökmen , 2013):

a. Katılım: Kentte çocuklara kendileriyle alakalı hususlarda söz hakkının verilmesi, fikirlerinin alınması ve karar sürecine aktif katılımlarının sağlanması.

Çocuğun düşüncesini ifade hakkı, ÇHS'nin 12. maddesinde katılım hakkı olarak belirtilmiş ve bu hak ile koruma altına alınmıştır. Çocukların zamanının çoğunun geçtiği okul, park, sokak kısacası yaşadıkları kentler; gelişimleri, sosyalleşmeleri, iletişim kurmalarında önemli bir etkidir. Bu açıdan kullanıcısı çocuk olan çevrede onların fikirlerinin alınması aynı zamanda bu fikirlerin dikkate alınarak değerlendirilmesi, çocuğun aktif bir birey olmasını sağlamaktadır. Bu da ÇDK'lerin temelinde yer alan önemli bir hedeftir. Çocuğun yönetsel sürece katılımı sağlanarak özgüveninin gelişmesi, kendini değerli hissetmesi sağlanarak sosyal ve gündelik yaşantısında daha aktif ve sorumluluk sahibi bireyler olmalarını sağlamaktadır (Özbay, 2019). Katılım maddesi özellikle yönetsel boyutta yerel yönetimler çocuk dostu özelliğın kazanılmasında, kentlerin bu yapıya dönüştürmesinde önem kazanmaktadır. Çocuğun ailesiyle, yaşlılarıyla, komşularıyla yani toplumla iç içe yaşadığı çevrede, kendi ve diğer çocuklar için alınacak kararlarda söz hakkına sahip olması çocuk dostu kent için öncelikli bir kriterdir. Çünkü çocuk kendi ihtiyaç ve isteklerinin farkında olarak bu düşüncelerini yansıtabiliyor olması ve yapılacak kentlerde doğru karar alma sürecinin yaşanmasını sağlayabilmektedir. Yalnızca karar sürecine değil, çocuk dostu kentlerin tasarım ve proje sürecine de katılımı önem kazanmaktadır.

b. Yasal çerçeve-hak: Çocuğun tüm haklarının belirlenmesi aynı zamanda bu hakları koruyacak yasal ve yönetsel düzenlemelerin yapılması.

Sözleşmenin 12 maddesi gereğince, çocuğa sunulan hakların hem ulusal hem de yerel süreçlerde bağının olması, kent ölçeğindeki düzenlemelerle arasında köprü görevini üstlenmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin ÇDK oluşturmaya yönelik girişimlerin merkezinde çocuğun hakkını tanıyan, koruyan ve savunan bir mekanizma, yasal düzenleme yer almalıdır. Bu da kent ölçeğinden mahalle ölçeğine kadar etkili olan tüm aktörlerin çocuk

haklarını sürekli olarak koruması, geliştirmesi gerekmek ve gerekli güncellemelerin yapılmasını sağlamaktadır.

c. Kent ölçeğinde uygulama: Geliştirilecek stratejilerde yeterli detayın verilmesi, kapsamının geniş tutulması.

Çocuk dostu şehirlerin geliştirilmesinde uygulamaya yönelik hedefler üst sırada yer almaktadır. Çünkü bu hedeflerin geçirilebilmesi için belirlenen stratejilerin hayata geçirilebiliyor olması, kent ölçeğinde olması ve tüm bireylerin birbirleri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Uygulamaya yönelik mekânsal ve çevresel stratejilerin detayları geniş yer tutmalıdır. Hedefe giden süreçte gerçekçi ve uygulanabilir adımlar atılmalıdır. Aynı zamanda uygulanabilir hedeflerin paylaşımı sağlanarak teşvik edilmelidir.

d. Bütçe: Çocuklara yönelik gelir ve giderlerin ayrıntılı bir şekilde tasarlanması, yeterli kaynağın oluşturulması.

Çocukların haklarının sosyal, kültürel ve mali açıdan yerine getirilmesinde devlet kaynaklarının geniş çapta kullanımını gerekmektedir. Yeterli kaynağın oluşturularak, gelir ve gider dengelerinin analizi yapılmalıdır. Aynı zamanda bütçe detaylarının çocuk üzerindeki etkisini değerlendirecek ve inceleyecek mekanizmanın oluşturulması gerekmektedir. Buradaki asıl amaç, çocuğun devlet bütçesinde de varlığını göstermektir.

e. Oluşan etkinin tespiti-değerlendirilmesi: Uygulama öncesi geliştirilen strateji, politika, yasal düzenlemelerin uygulama esnasında ve sonrasında çocuk üzerinde oluşan etkinin tespit ve takibinin sağlanması.

ÇDK'lerin inşası öncesinde belirlenen hedefler, geliştirilen stratejiler ve politikaların aynı zamanda yasal düzenlemelerin uygulamaya geçildiğinde oluşturduğu etkilerin tespitinin yapılması gerekmektedir. Geliştirilen strateji kadar bu stratejinin doğruluğu, uygulanabilirliği ve uygulandığında oluşan etki önemlidir. Bunun için uygulama öncesi, uygulama sırası ve uygulama sonrasında gerekli takibin yapılması, karşılaştırılması ve değerlendirilmesinin yapılmasını sağlayan sistemin oluşturulması gereklidir.

f. Durum raporu-bilgilendirme: Çocuğun haklarının belirlenmesi için gerekli verilerin toplanarak düzenli olarak yayınlanması ve hem çocukların hem de yetişkinlerin bu haklarla ilgili bilgilendirilmesinin yapılması.

ÇDK olarak belirlenen bölgelerde sürekli olacak şekilde çocukların durumunun kontrol altına alınması sağlanmalıdır. Tüm çocukların (0-18 yaş) kendileri için yapılan faaliyetlerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve çözüme ulaştırılmasında yetişkinler kadar sürece katkıları

olmalıdır. Hazırlanan durum raporları devlet kadar halkında ulaşabileceği şekilde hazırlanmalı, bilgilendirmesinin yapılması sağlanmalıdır.

Çocuk hakları sözleşmesinin belirlediği kriterler doğrultusunda sağlıklı, doğa dostu, güvenli temiz bir çevre, temel hizmetlere erişimin sağlandığı, sürdürülebilir bir çevre, eşit, dil, din, ırk fark etmeksizin tüm çocukların, özellikle müşkül durumdaki çocukların göz önüne alındığı dost bir çevreyi hedefleyen kentlerin geliştiriliyor olması gerekmektedir.

UNICEF'in belirlediği kriterler

UNICEF; çocukların haklarını koruyarak bu hakların uygulamaya geçmesi için çaba gösteren sivil toplum örgütüdür (Özbay, 2019). Öncelikli amacı; çocukların temel hizmetlerden (eğitim, sağlık vb.) faydalanabilmesi, güvenli ortamlarda vakit geçirebilmeleri, sosyal ve kültürel aktivitelerde aktif katılımlarının sağlanmasıdır.

UNICEF; çocuk dostu kent kavramını gündeme getirdiğinde ÇHS'ni temel dayanak olarak kabul etmiş ve ÇHS'nin 6, 12, 24, 27 ve 31. maddelerine bağlı kalmıştır. Bu maddelerin 6. maddesinde çocukların yaşam hakkından, bu hakkın korunması ve yaşam kalitesinin artırılarak, çocuk ölümlerinin azaltılmasından bahsedilmektedir. Aynı zamanda hastalıklara direnme, sağlıklı beslenme, temiz çevre ve temiz su olanaklarının oluşturulmasına vurgu yapılmaktadır. 12. maddede düşünce hakkı, çocuğu ilgilendiren bir konu hakkında fikirlerinin alınması, her yaş grubunun duygularını ifade edebilmelerine olanak sağlanmasını kapsar. Bu madde, çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimlerini de desteklemektedir.

24. madde yaşam kalitesini artıracak ve çocuğun her türlü bakım, onarım, sağlık ve bilgiye erişimini tanımlamaktadır. 27. madde, her yaş grubundaki çocuğun fiziksel, sosyal, bilişsel ihtiyaçlarının dikkate alınarak, karşılanması için uygun standartların oluşturulmasını kapsar. 31. madde ile de oyun oynama, yaşlıları ile yaş gruplarına uygun faaliyetlerde bulunma, boş vakitlerinde dinlenme, eğlenme gibi faaliyetleri kapsayan haklar belirtilmektedir. Bahsedilen bu maddeler sözleşmenin en temel ve en önemli maddeleri olup, çocuğun temel haklarına vurgu yapmaktadır (Özbay, 2019). Bu doğrultuda hem ÇHS'nin maddelerini hem de öncelikli hedeflerini gerçekleştirebilmek adına 1996 yılında İstanbul'da, HABITAT II kapsamında, çocuğun yüksek yararı ilkesi temel alınarak atölye çalışmaları düzenlemiştir. Çalışmalarda çocuk hakları ve büyüyen kentler için yol gösterici olacak bir takım kriterler belirlenmiştir (Enşici, 2018). Bu kriterler;

- Katılım
- Güvenlik – koruma
- Çevre ve altyapı

- Erişebilirlik
- Hareketlilik
- Hak sahipliğidir.

Belirlenen kriterler ile çocuğun ekonomik, sosyal, fiziksel, kültürel ve bilişsel gelişimlerine olanak sağlanması, yönetsel boyutta ise temel haklarının korunması, geliştirilmesi öngörülmüştür. Bu kriterlere göre genel anlamda ÇDK çocuğun;

- Topluma ve sosyal hayata katılımını
- Arkadaş edinebilmesini
- Temel hizmetlere (eğitim, sağlık vb.) erişimini
- Yeşil alan sahipliğini
- Temiz çevre ve temiz altyapının oluşmasını
- Özgürce hareket edebilmesini
- Şiddet, sömürü ve istismara karşı korunmasını
- Eşit şartlara sahip olmasını
- Kültürel ve sosyal etkinliklere katılımını sağlamalıdır.

a. Katılım:

Çocukların fikirlerinin alınması, mekândaki düzenlemelerde beklentilerini dile getirebilme hakkının sunulması ile çocukları; özgüvenli, aktif ve iyi iletişim kurabilen bireyler haline getirmek hedeflenmektedir. Bu kriter ile çocuğun istek ve ihtiyaçları doğrultusunda mekânda oluşturulacak çeşitli etkinlikler, oyunlar, yarışmalar vb. aktiviteler ile çocuğun kültürel ve sosyal hayata katılımının sağlanmasına odaklanılmıştır.

b. Güvenlik – koruma:

Çocuk dostu kentlerin en önemli kriterlerinden biri güvenlidir. Günümüzde evin dışında herhangi bir yerde ne çocuklar kendilerini ne de ebeveynler çocuklarını güvende hissetmemektedir. Bu açıdan çocuk dostu olarak tasarlanan bir kentte, kamusal alanda ve mekânda güvenlik ilkesi üzerinde önemli ölçüde durulmalıdır (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

UNICEF, güvenlik-koruma ilkesi ile çocuğun yaşam hakkının korunması, çocuk ölümlerinin azaltılması, şiddet, sömürü ve istismara karşı koruma gibi konuları dikkate almıştır. Yaşamsal (kaza, yaralanma, ölüm vb.) ve yabancılardan kaynaklı (saldırı, kaçırılma vb.) tehlikelerden uzak tutulmasına vurgulanmaktadır (Enşici, 2018). Bu açıdan trafik güvenliğinin sağlanması, doğru aydınlatma, kullanım alanının kalabalığı, yürüyüş, bisiklet yolları, dinlenme alanları ile özelleşmiş alanlar önem kazanmaktadır.

c. Çevre-yeşil altyapı:

Artan insan yoğunluğu, yoksunluk gibi sebeplerden dolayı hijyen kurallarına eskisi gibi dikkat edilmemektedir. Bu durumdan kaynaklanan sağlıksız altyapı koşulları da sağlığımızı tehdit etmektedir. Bu yüzden çevre ve yeşil altyapı kriteri ile geleceğe temiz bir çevre bırakmak hedeflenmektedir (Enşici, 2018). Aynı zamanda temiz bir çevre doğrultusunda hava kirliliğine sebep veren etkenler, özel araç kullanımı konularına değinilmiştir. Bu kriter; otomobil kullanımının azaltılması, geniş yaya yolları ve bisiklet yollarının önerilmesi, yeşil alan miktarının (standartlara uygun olacak şekilde) artırılması, kent mobilyaları, peyzaj düzenlemeleri, dinlenme alanları gibi kentsel mekânların oluşturulmasının gerekliliğini belirtmektedir.

d. Erişilebilirlik:

Çocuklar yaşadıkları çevrede en önemli etken temel hizmetlere (eğitim, sağlık, yeşil alan) erişiminin sağlanmasıdır. Çocuk bu hizmetlere uygun mesafede, uygun ulaşım yolları ile (yaya, bisiklet yolu vb.) kısa sürede, kolaylıkla ve en etkin şekilde kullanımı sağlayarak yaşam kalitelerinin artırılması sağlanmalıdır.

Bu kriter ile çocuk dostu mekânlara karmaşıklıktan kurtularak, çocuğun kolaylıkla bulabileceği, aklında tutabileceği, aynı zamanda ebeveynin de gözlemleyebileceği, müdahale edilmesi gerektiğinde bu imkânın sağlanacağı erişim kolaylığı sağlanmalıdır.

e. Hareketlilik:

Çocuğun ev dışında, kentsel mekânda özgürce vakit geçirmesi, sokakta tek başına yürütmesine vurgu yapılmaktadır. Bu kriterin gerçekleştirilebilmesi için hız sınırının düşürülmesi, geniş yaya kaldırımlarının yapılması, bisiklet yollarının artırılması ve sokakta kent mobilyalarının kullanımı, meydanların oluşturması gereklidir. Aynı zamanda çocukların arkadaş edinmesi, bir araya gelip oyun oynayabilmeleri, çeşitli etkinlikler, yarışmalar vb. aktiviteler ile beceri kazanmalarını sağlayacak mekânların üretilmesine vurgu yapılmaktadır.

f. Hak sahipliği:

Dil, din, ırk, köken, ekonomik durum fark etmeksizin tüm çocukların aynı hizmetten yararlanabilmesi, aynı erişim koşullarına, aynı haklara sahip olması gereklidir. Hiçbir çocuğun ötekileştirilerek, aynı hizmetten farklı ölçütlerde faydalanmaması gerekir. Yaşam, koruma, erişim vb. haklar her çocuğun temel hakkı olduğu kabul edilmeli ve bunun bilincinde faaliyetler geliştirilmelidir.

UNICEF kriterleri de ÇHS'nin kriterlerinde olduğu gibi çocuğun yaşam hakkının korunması, yaşam süresinin uzatılması, temiz bir çevre ile yaşadığı çevredeki tüm hizmetlerden faydalanarak ihtiyaçlarını giderip, gelişimlerini tamamlayabilmeleri konuları temel alınmıştır.

Farklı kurum ve kişiler tarafından belirlenen kriterler

Çocuk dostu kentler planlama sürecinde önem kazanmaya başlayınca daha yaşanabilir kentsel mekânların üretilmesi için farklı kriterler belirlenerek, buna uygun modeller öngörülmeye başlamıştır. Modellerde çocuk dostu mekânların oluşturulması için sürdürülebilirlik, ihtiyaçların giderilmesi ve çeşitliliğin sağlanmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Bu modellere referans olması için belirlenen kriterlerin temelinde UNICEF kriterleri önem kazanmaktadır (Çınar, 2020). UNICEF'in hedef ve kriterleri doğrultusunda ilke ve kriterler geliştirilmiştir.

Kids Street Scon (KISS) Kriterleri

Çocuk dostu mekânların dönüştürülmesi, geliştirilmesi ve tasarlanması konularını ele alan Child Street Konferansı, 2005 yılında Hollanda'nın Delft şehrinde düzenlenmiştir. Bu konferansta uluslararası proje ve örnekler dikkate alınarak bildiri oluşturulmuştur. Ve diğer ülkeler tarafından kabul edilmiştir (Enşici, 2018). Konferans kapsamında yaklaşım olarak Kids Street benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre bazı kriterler önerilmiştir (Tandoğan, 2011 ve Baş, 2016).

a. *Güvenlik:* Kentsel alanda güvenliğin sağlanması.

Kentte hem sosyal hem de fiziksel güvenliğin sağlanmasının gerekliliği belirtilmiştir. Fiziksel güvenlik olarak trafik güvenliği, buna bağlı araçların hız limiti, karşıdan karşıya geçiş için mesafenin ayarlanması, sürücüler için çocuk sokağı olduğunu belirten göstergelerin varlığı, sokakta yeterli ışıklandırmanın yapılması önem kazanmaktadır. Sosyal güvenlik için sokağın canlandırılması, kalabalık ve ilgi çekici hale getirilmesi ile toplum tarafından çocuğun sahiplenilmesi sağlanmalıdır. Bu sayede çocukta aidiyet duygusunun gelişimi sağlanmalıdır.

b. *Yürünebilirlik:* Araç ve yaya trafiğinin kontrol altına alınması ve yürüyebilme imkânının oluşması.

Sokakta araç trafiği ve araç hızının sınırlandırılması aynı zamanda yürüme alanlarının genişletilmesi gereklidir. Sokakta diğer kullanımlara güvenle geçişin sağlanması da önem kazanmaktadır.

c. *Bisiklete binebilme:* Kentsel mekânda bisiklet kullanımı için alan ayrılması.

Sokakta bisiklete binebilmeye, geçişlerin düzenlenmesine ve çapraz geçişlere olanak sağlanmalıdır. Böylece kentte yayanın mekân kullanımının artırılması hedeflenmektedir.

d. Sokak-yol geçişleri: Sokakta araç dışı kullanımın artırılması, geçişlerde güvenliğin sağlanması.

Sokağın genişliğini kullanarak belirli süre taşıt ve park sınırlandırmalarının yapılması sağlanmalıdır. Daha çok yaya kullanımına bırakılması, sokağın cazibesinin artırılması ile oynayabilme ve eğlenebilme imkânlarının genişletilmesi sağlanmalıdır.

Kıds Street Scon yaklaşımı kapsamında belirlenen bu kriterler daha çok sokağın çocuk dostu olmasına odaklanılarak, yaya hareketliliği üzerinde durulmuştur. Hollanda'nın birçok sokağında kriterler uygulanmaya çalışılmıştır (Baş, 2016).

Francis ve Lorenzo'nun Belirlediği Kriterler (Lorenzo, 1992)

Francis ve Lorenzo, hızla artan kentleşmenin olumlu ve olumsuz birçok sonucunun çocuk üzerindeki etkilerinden bahsetmiştir. Özellikle kentleşmenin sonucunda oluşan ulaşım, yapı yoğunluğu, güvenlik sorunu gibi sebepler ile kent kullanımının azalmasına aynı zamanda kentin formunun değişmesine yönelik çalışmalar yapmıştır (Erman, 2014). Çocuğun kent ile iletişimde ve kullanım alanlarının düzenlenmesi üzerine 2008 yılında çocuklarla birlikte çalışmalar başlatmıştır. Bu çalışmalarda çocuğun kentsel planlama ve kent yaklaşımları aynı zamanda daha iyi kentsel mekanın özellikleri için bir takım kriter önermiştir. Bu kriterler (Baş, 2016);

a. Erişim: Çocuğun kullanım alanlarına erişim kolaylığının sağlanması.

Çocukların özellikle yaş grubu küçük olanların oyun alanı, park, okul, market vb. alanlara erişiminin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bunun için trafik akışından ayrılmış, yaya kullanımı için ayrılan yolların, bisiklet yollarının tercih edildiği bağlantıların kurulması sağlanmalıdır.

b. Karma kullanım-kullanıcı profili: Kullanım çeşitliliği artırılması ve değişen kullanıcı profilinin oluşturulması.

Çocuğun ilgisini çekecek, çok fonksiyonlu alanların aynı zamanda çocuk için oluşturulmuş özel bölgelerin oluşturulmasına olanak sağlanmalıdır. Oluşturulan bölgelerde farklı yaş gruplarının birlikte vakit geçirmesine imkân tanınmalıdır.

c. Doğal-sağlıklı çevre: Doğal faktörler ve çeşitliliğin oluşturulması.

Çocuklar tarafından doğal çevre özellikle bitki grupları tercih edilmekte ve kullanılmak istenmektedir. Bu yüzden bu istek doğrultusunda çocuk mekânlarında bitki çeşidi, su öğeleri

gibi doğal faktörler kullanılmalıdır. Aynı zamanda materyallerin oluşturulmasında doğal malzemelerin kullanımı ile sağlıklı, dönüşebilen temiz bir çevre hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir ve doğal olması açısından alanda kullanılacak materyallerin de yapay değil de doğal unsurların tercih edilmesi gerekmektedir. Alan tasarımı hâlihazırda unsurlar varsa bunların en yüksek düzeyde korunması sağlanmalıdır.

d. Sosyallik: Çocuğun sosyalleşeceği alanların kurgulanması.

Çocukları hem kendi yaş grupları hem de daha küçük ya da büyüklerle bir araya getirecek, vakit geçirmelerini sağlayacak mekânların oluşturulması ve yönetimlerine dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

e. Katılım: Mekân tasarım sürecinde çocuk katılımının sağlanması.

Çocuklar yaşadıkları çevrenin tasarımı hakkında söz sahibi olmaları, çözüm üretebilmeleri ve bu çözümleri aktarabilmeleri için tasarım sürecine dâhil edilmelidirler.

Francis ve Lorenzo'nun kriterlerinde daha çok çocuğun yaşadığı çevreden beklenti ve istekleri dikkate alınarak tasarımının gerçekleştirilmesine yönelik kriterler belirlenmiştir.

New South Wales Çocuklar ve Gençler Komisyonunun Belirlediği Kriterler;

2009 yılında Avustralya'da çocukları ve gençleri hedef alarak, çocuk dostu mekânlar kapsamında ilkeler önermiştir (Baş, 2016 ve Çınar, 2020). Bu ilkeler;

a. Temsiliyet-faaliyet: Kamusal hizmetlerden faydalanabilme.

Çocuk ve gençlerin kentteki kamusal hizmetlerden etkin bir şekilde faydalanabilmesi, topluma ve toplumsal değerlere aktif katılımı sağlanmalıdır.

b. Güvenlik-emniyet-koruma: Kentsel alanlarda güvenliğin ve güven duygusunun oluşması.

Oluşturulacak kentsel mekânların daha güvenli tasarlanması, trafik güvenliğinin sağlanması ve tehlikelere (saldırı, kaçırılma vb.) karşı önlemlerin alınması sağlanmalıdır. Bunun için kalabalık, çekici alanlar oluşturularak çocuk ve toplum ilişkisinin gelişmesi, aralarında güven duygusunun oluşmasını sağlamak önem kazanmaktadır.

c. Farkındalık: Çocuğun ilgisini artırmak, ihtiyacını karşılamak ve fiziksel, sosyal ve zihinsel becerilerinin gelişiminin sağlanması.

Kentsel mekânda kullanılan materyaller, farklı doku, zemin, renk, yaş grubuna göre değişen ekipmanlar ile çocuğun gelişimine katkı sağlayarak, ilgi ve isteklerini tespit etmeleri

hedeflenmektedir. Bu sayede çocuk hem gelişimi tamamlanmış hem de gelecekte ilgileri doğrultusunda ilerlemeleri kolaylaşacaktır.

d. Benlik: Destekleyici mekânlar ile benlik duygusunun oluşması.

Kentsel mekânda eğlenceli, doğa dostu, temiz, samimi alanların artırılması aynı zamanda bu alanlara ulaşılabilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Kentler hakkında verilecek kararlarda etkili olmak da çocuğun kendini iyi hissetmesini sağlamaktadır.

New South Wales Çocuklar ve Gençler Komisyonunun belirlediği kriterler, çocuğun güven duygusunun oluşması, doğal, temiz ve sağlıklı çevre hedefleriyle belirlenmiştir. Aynı zamanda çocuğun ana merkez alınarak ilgi, alakalarına göre farkındalıklarının oluşması temel alınmıştır. Birtakım çalışmalarda temel alınarak uygulamalara yön vermiştir.

Farklı kurum ve kuruluş tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda son 10 yıl içerisinde özellikle ÇHS ve UNICEF destekli birçok çocuk dostu çalışma yapılmıştır (Çınar, 2020). Bu çalışmalar, kentsel mekânın birer parçası olan sokak, oyun alanları, meydan, okul, sağlık bölgeleri gibi kamusal alanların dönüşümünü sağlamıştır.

Çocuk dostu kent kriterlerinin değerlendirilmesi

Çocuk dostu uygulamalara referans veren, literatür araştırmalarıyla desteklenen, farklı kurum, kuruluş ve bilim insanları tarafından belirlenen kriterlerin benzerlik ve farklılıkları Tablo 5’te verilmiştir.

Çocuk dostu kriterler, çocuğun kentsel yaşam içerisindeki yerinin belirlenmesine yardım etmektedir. Aynı zamanda fiziksel, sosyal, zihinsel gelişimlerine katkı sağlayarak, kentsel alanda varlıklarının kabul edilmesini temel alırlar. Bu kapsamda geliştirilmiş olan tüm kriter ve ilkelerde katılım maddesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Her bir çocuğun yaşadığı çevrede, kendini etkileyecek konularda söz hakkının olması hem çocukların toplum ile aktif iletişim kurmasını hem de kendilerini ifade edebilmelerini sağlayarak öz güvenlerinin artırmaktadır. Bu da çalışma yürüten kurum ve bilim insanlarının yaklaşımlarındaki yönetsel boyutun benzeştiğini göstermektedir.

Tablo 5. ÇDK Kriterlerinin Benzerlik ve Farklılıkları

Benzerlik	Farklılıklar
<ul style="list-style-type: none"> - Bağımsız bir şekilde topluma aktif katılmaları - Karar süreçlerinde etkin rol oynamaları ile yönetsel boyut taşımaları - Temel kamusal hizmetlere (sağlık, eğitim, yeşil alan vb.) erişim kolaylığı sunmaları - Fiziksel güvenliği (trafik güvenliği) ve sosyal güvenliği (kalabalık alanlar, hareketliliğin sağlandığı mekânlar) sağlamaları - Karma kullanım ve faaliyet çeşitliliğini arttırmaları - Çocuğa farkındalık kazandırma hedefleri ile sosyal ve mekânsal boyut taşımaları - Düşük maliyetli, doğal ve sağlıklı, çevre dostu çalışmaları teşvik etmeleri ile çevresel boyut taşımaları	<p>ÇHS'inin belirlediği esaslar;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uygulama öncesi, uygulama aşaması ve sonrasında ilgili değerlendirmelerin yapılması - Olumlu ya da olumsuz girdi/çıktıların tespit edilmesi ve ilgili raporların oluşturulması -Gelir/gider değerlerinin detaylandırılması ve kaynak oluşturulması - Çocuk haklarını koruyan ve bu hakların kullanımına olanak tanınması konuları üzerinde durularak yönetsel boyuta ağırlık vermiştir <p>Kıds Street Scon (Kıss) kriterlerinde;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sokak uygulamalarına referans veren kriterler ile mekânsal boyuta ağırlık verilmiştir. <p>New South Wales Komisyonunun belirlediği kriterler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uygulama alanlarını destekleyen mekânlar (doğa dostu, eğlenceli alanlar) ile çocuğun benlik ve aidiyet duygusunu ön planda tutarak sosyal boyuta ağırlık vermiştir.

Kentte sağlık, eğitim, yeşil alanlar gibi temel kamusal hizmetlere en uygun ve kolay erişim koşulların oluşturulması, fiziksel ve sosyal güvenliğin sağlanması çocuğun yaşam alanını iyileştirmektedir. Ayrıca her bir çocuk çeşitli aktivitelerin, karma kullanımların bulunduğu mekânlarda bulunmak ister. Bu durum onların eğlenme ihtiyacını karşılar, yeteneklerinin farkına varmalarını, bu yönde kendilerini geliştirmelerini sağlar. Bu amaçlar doğrultusunda ÇHS, UNICEF, KIDS, Francis ve Lorenzo ve New South Wales tarafından geliştirmiş güvenlik, karma kullanım, hareketlilik, erişim ve farkındalık gibi kriterler; sosyal ve mekânsal boyutta benzerlik göstermektedir. Bir diğer benzerlik gösteren ve tüm çalışmalarda öncelik verilen çevresel kararlardır. Yapılan müdahalelerde doğayı koruyan, sağlıklı ve düşük maliyetli çalışmalara teşvik edilmektedir.

Bunların yanında bazı çalışmalarda yönetsel, mekânsal ve sosyal boyutlara farklı oranlarda ağırlık vermişlerdir. Daha çok yönetim boyutunu vurgulayan ÇHS'nin çalışmasında; uygulama alanının öncesi, çalışma sırası ve sonrasındaki durumun tespit edilmesi, değerlendirmesini konularına dikkat çekilmiştir. Gerekli gelir-gider değerleri ve kaynakların oluşturulması ile detaylı çalışmaların yapılmasını belirtmiştir. Çocuğun haklarını koruyan ve en etkin şekilde kullanılmasının da üzerinde durulmuştur.

KISS kriterlerinde de sokak uygulamaları için özellikle trafik ve sosyal güvenliğin sağlanmasına vurgu yapan kriterler belirlenmiştir. Bu da çocuğun günlük yaşamında en fazla

zaman geçirdiği sokakların aktif kullanımının sağlanmasına yönelik; yürünebilirlik, bisiklete binebilirlik, yol geçişleri kriterleri ile mekânsal boyuta odaklanan bir çalışma olmasıyla diğerlerinden farklılaşmaktadır. New South Wales Gençler ve Çocuklar Komisyonu ise çocuğun sosyal gelişimini destekleyen çalışmaların yürütülmesine vurgu yapmaktadır. Bu yönde geliştirdiği farkındalık, aidiyet ve benlik kriterleri ile çocuğun sosyal yaşama katılımı, kendinin farkına vararak, gelişimi için kararlar verebilmesine katkı sağlayacağı düşünülen çalışmalara yönlendirilmesi ile farklılaşmaktadır.

Tüm bu benzer ve farklılar ile kriterler tek bir amaç olan çocuk dostu mekânlar üzerine çalışmalar yürütmüşlerdir. Belirlenen amaçlar doğrultusunda, kentteki sorun ve bu çalışma alanlarına yönelik müdahale biçimleri incelenerek, kriterlerin uygulamaya yansımalarının doğurduğu sonuçlar farklı bir başlık altında değerlendirilecektir.

Çocuk Dostu Kentsel Mekân Uygulamaları

Çocuk kentte genellikle gündelik mekân olarak adlandırılan alanlarda vakit geçirir. Bu alanlar çocuğun ihtiyacını karşılayan, gelişimini destekleyerek kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan konut yakın çevresindeki mekânlardır. Konut bahçesi, sokak, okul, sağlık alanı, açık alan ve oyun alanlarının tamamını kapsamaktadır (Baş, 2016). Aynı zamanda bu alanlar çocuğun fiziki, sosyal ve çevresel etkileşimde önemli rolü olan mekânlardır. Fakat son yıllarda artan kentleşme sonucunda çocuğun kentteki kullanımının kısıtlandığı gözlenmektedir. Buna karşın çocuk dostu kent kavram önem kazanarak hem dünyada hem de Türkiye’de çalışmalar yerini almaya başlamıştır. Bu kapsamda son 15 yıl içerisinde oyun alanı, sokak, park, açık alan ve okul bölgelerinde çocuk dostu çalışmalar hız kazanmıştır. Çocuk dostu okul bölgelerinde konut-okul arasındaki mekânlar (konut, sokak, oyun alanları, ticari alanlar) aktif olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden çocuk dostu okul bölgelerinde çocuk dostu okul, oyun alanı ve sokak uygulamaları ve referans alınan kriterleri önem kazanmaktadır.

Çocuk dostu okul bölgesi

Çocuğun gelişimi, davranışları; bulunduğu çevre ve fiziksel mekân tarafından yönlendirilmektedir. Bu yüzden çocuğun bulunduğu, yetiştiği, sürekli etkileşim halinde olduğu çevresi önem arz etmektedir (Tandoğan, 2016). Birçok kentsel mekânı kapsayan, okulu merkeze alan ve çevresinde konut, park ve oyun alanları, mahalli ticari alanları bulduran için bağımsız düşünülmemekte ve kapsadığı bu farklı fonksiyonlar için de belirtilen çocuk dostu ilkeler önem kazanmaktadır.

Okul; çocuk yaşta başlayıp, yetişkin olduğunda da eğitim almaya devam edilen yerdir. Fakat okul, çocuğun yalnızca ders dinleyip, eğitim aldığı yer değildir. (Sevim, 2019)’a göre

okul; çocuğun sosyalleştiği, çeşitli faaliyetlerin çocuk bakış açısı ile değerlendirildiği, çocuğa ve çocuk haklarına saygılı, çevreye duyarlı, çocuğun ikinci bir evi olarak tanımlanmaktadır. Okul, çocuğun yaşlıları ile toplanarak birlikte vakit geçirdiği, oyunlar oynayıp sohbet edebildikleri, yaşadıkları olumlu ya da olumsuz olaylarla birlikte kendilerini keşfettikleri, sorumluluk sahibi oldukları yerdir (Kasap, 21). Çocuğun kendi yeteneklerini açığa çıkarmak, gelişimini desteklemek için çocuk merkezli okul ve çevresinin düzenlenmesi oldukça önemlidir. Bu önemle UNICEF, çocuk dostu okul (ÇDO) kavramını ÇHS'ye dayandırarak ortaya atmıştır. ÇDO, çocuğu odağına alarak, çocuğun doğal alanlarına uyum sağlayacak şekilde duyarlı bir eğitim anlayışını benimsemektedir. Bu anlayış genellikle değişken hayata uyum sağlamak ve ilerici bakış açısından esinlenerek geliştirilmiştir. Aynı zamanda çocuk dostu okul anlayışı; çocuğu öğrenmeye, çevresiyle ve yaşlılarıyla uyumlu yaşamaya teşvik etmektedir (Gezer Şen ve Tuncer, 2017).

Okul süreci, yılın yaklaşık 9 ayını kapsamakta ve çocuklar konut-okul arasındaki mekânları bu süreçte aktif kullanmaktadır. Bu bağlamda çocuk dostu okul bölgeleri önem taşımaktadır. İlköğretim çağındaki çocuklar (6-14 yaş aralığı) ve ebeveynleri genel olarak evlerinin yakınında, yürüme mesafesindeki okulları tercih etmektedir (Tandoğan, 2016).

6-14 yaş aralığında çocuk; kendi kararlarını verebilme, düşüncelerini aktarabilme ve sorunlara çözü üretmeye başlar, yaşlılarıyla ilişkisi güçlenerek, kendini rahat ifade edebileceği ortamlarda bulunmayı ister. Bedensel gelişimleri 11-14 yaş aralığında daha çok gelişmiş olur ve özellikle erkek çocuklar, okul ve çevresinde bedensel gelişimine uygun oyunları seçerek oynar. Bu süreç oyun içerisinde yaralanmaların yüksek olacağı, daha çok güç-kuvvet gösterisinde bulunma, zorlamalı fiziksel oyunların sevildiği dönemdir. Çocuğun bilişsel olarak gelişiminin oluştuğu ve kendi benliğine karşı olumlu algının oluşarak, yeteneklerinin farkına varır. Bedensel olarak takım oyunları ve yarışmalara ilgi duyarlar. 6-8 yaş aralığında daha oyun kurma, bireysel oynama isteği yüksekken; 11-14 yaş grubu yaşlılarıyla grup oyunları, takım oyunları oynamaya, bedensel gelişimleriyle paralellik göstermiş oyunlar ve oyun ekipmanlarıyla oynamayı isterler (Bacanlı, 2001). Dolayısıyla çocuğun bedensel, bilişsel ve sosyal gelişimleri ile mekân kullanımları da ilişkili olup, gelişimleri desteklenecek şekilde mekân üretimi önem kazanmaktadır.

Çocuk, yürüme mesafesindeki okuluna giderken konut bahçesi, sokak, park ve oyun alanları, mahalli ticaret alanları vb. mekânlardan geçebilmektedirler. Çocuğun bu mekânlardaki yürüyüş deneyimlerinin olumlu yönde olması için bazı sokak kriterleri öne çıkmaktadır. Bunlar (Tandoğan, 2016);

- Güvenlik
- Yürünebilme (erişim)
- Hareketlilik (eğlence, oynayabilme)

Bu kriterler birbirleri ile ilişkili olup, birbirini etkileyen kriterlerdir (Baş, 2016). Her bir kriter diğer kritere referans vererek, birbirleri ile bağlantılı düşünülmesi gerekmektedir.

Çocuğun okula giderken yürüyüş deneyiminde geçtiği yerlerde, kullandığı mekânlarda kendini güvende hissetmesi çocuk dostu okul anlayışının temel hedefleri arasındadır. Bu durum çocuğun gelişim ve eğitim sürecini olumlu etkilemektedir (Gezer Şen ve Tuncer, 2017). Gerek okul içerisi gerekse okula gelene kadar arkadaşları, ebeveyni, çevredeki esnafla olan iletişimi bir bütün olarak ele alınıp, güven ortamının sağlanmış olması gerekmektedir.

Çocuğun sokakta güvenli bir şekilde hareket edebilmesi, hem trafik güvenliği hem de sosyal güvenliğin sağlanabilmesi, özellikle okul giriş-çıkış saatlerinde artan trafiğin, aynı zamanda insan yoğunluğunun kontrolünün sağlanması güvenlik açısından önem arz etmektedir.

Trafik güvenliği için,

- Araç yoğunluğu: Okul giriş-çıkış saatlerindeki otomobil sayısı
- Hız limiti: Araçların gerçek hızları
- Görünebilirlik: Çocukların ve sürücülerin sokaktaki engellerden görünebilirliği
- Yol genişliği: Hem yaya hem araç kullanımı olan sokaklarda yaya ve araç ayırımı yapılması (Baş, 2016)
- Yönlendirici levhalar: Hem yayalar hem de sürücülerini uyarmak, düzen içinde hareketliliği sağlamak

Sosyal güvenlik için sokağın evlerden görünebilirliği, sokakta bulunan yaya sayısı, sokak mobilyalarının bulunması, karma kullanımlı alanların varlığı gerekmektedir. Bu niteliklere sahip sokakta çocuk kendini güvende hissederek okuluna erişebilir.

Çocuğun bir diğer temel gereksinimi, hareket etmesidir. Çocuk dış mekânda rahat hareket edebilmesi, temel ihtiyaçlarını giderebilmesi, ebeveynsiz tek başına dışarıda vakit geçirebilmesi açısından önemlidir. Sokakta yürümelerini kolaylaştırmak için sokağın iki tarafında da 1.5 metreden az olmayacak şekilde yürüme alanına sahip olması gerekmektedir (Abatay, 2019). Araç yolunun aksine yaya yolunun daha geniş olması, bisiklet yolunun olması çocuk dostu olmak için önemlidir.

Şekil 4. Bisiklet yolu ve yayalaştırılmış sokakta oynayan çocuklar (Abatay, 2019)

Okul yolculuğunda eğlenmek ve oyun oynayabilmek için; sokağın görünümü, bitkilendirmesi ve kullanılan sokaktan hizmet alan oyun alanlarındaki materyaller ile çocuğun ilgisi çekilebilir (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Aynı zamanda çocukta özgüven ve üretkenliği artırmak, özgür hareket ettirmek için her zaman ve her koşulda oyun oynayabileceği mekânlar sunulmalıdır. Bu oyun alanlarında bireysel ve grupça oyunlar kurabilmeli, ailesi ile de vakit geçirebilecek işlevde olması çocuğu daha güvende ve rahat hissetmesini sağlayacaktır (Baş, 2016).

Tüm bu kriterler bağlamında çocuğun okula gidiş-gelişindeki yürüyüş deneyimi, sokak kullanımı çocuk dostu olabilmek için önem arz etmektedir. Okul bölgeleri; sokak, oyun alanı, okul bahçesi, konut alanlarını kapsamaktadır. Güvenlik, hareketlilik, yürünebilirlik kriterleri okul bölgelerinde de temel alınan kriterler olmalı ve aynı zamanda okul bölgelerini kapsayan sokak ve oyun alanların da çocuk dostu ilkeleri de temel alınmalıdır. Bu kriterlerin uygulandığı okul bölgelerinde; çocuklar kendini daha rahat, güvende hissederek, topluma uyum sağlayacak ve gelişimlerini olumlu yönde etkileyecektir.

Çocuk dostu park ve oyun alanı uygulamaları

Oyun alanı, çocukların bir araya gelerek vakit geçirmeleri için düzenlenmiş alanlardır. Çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerinin biçimlenmesindeki rolü de büyüktür. Bunun için kent içerisinde belirlenen kriterler doğrultusunda oyun alanları konumlanmaktadır (Dikmen, Gültekin, 2009).

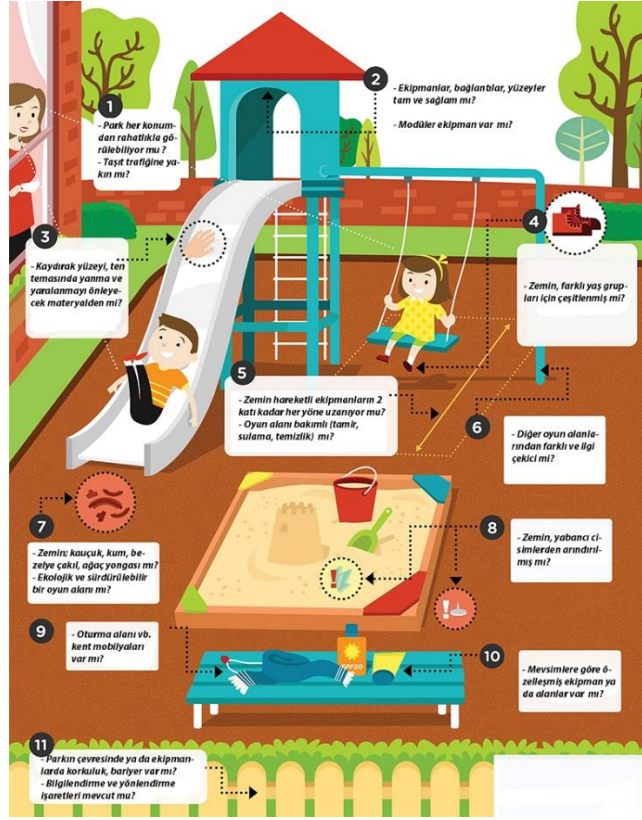
Oyun, çocuğun yaşamında en önemli unsurlardan biridir. Kendini tanıdığı, tanımladığı ve ifade edebildiği, hayatının merkezidir (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Çocuğun yaşamında hem dinlenme, eğlenme hem de öğretici faaliyetlerdendir. Çocuğun gelişimi, kendini anlatabilmesi, yeteneğinin farkına varması ve üretkenliğinin artırması için önemlidir. Oyun alanında yaşlıları ya da arkadaşları ile kuracağı ilişkilerde iletişimlerinin güçlenmesi, sorumluluklarını farkına varması, gelişimlerinden dolayı oluşan fazla enerjinin dışarı atılmasında son derece önem

kazanmaktadır (Yılmaz ve Bulut, 2002). Tek başına oynağı oyunlar zihinsel gelişimini artırırken, topluca oynadıkları oyunlar sosyal uyumlarını geliştirmektedir. Aynı zamanda çocuğun oyun içerisinde karakteristik özellikleri, ihtiyaç, talep ve duyguları gözlenebilmektedir (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Çocuk eğlenirken zihinsel olarak da doyuma ulaşmaktadır. Bu sayede doğru tavır ve alışkanlıklar edinmesi sağlanmaktadır (Taşçı, 2010).

Çocuğun yaşamında oyun bu kadar önemli yer tutarken kentlerde oyun için ayrılan alanlarının önemi kaçınılmazdır. Yaş gruplarına göre değişen düzenlemelerden, oyun ekipmanlarına kadar, güvenlikten aktivitelere kadar düşünülerek en iyi sonucun alınması gerekmektedir. Fakat son yıllarda kentleşmeyle birlikte çocuğun kullanım alanlarından olan oyun alanları da kısıtlanmıştır. Artık hem çocuklar hem de ebeveynler kentteki oyun alanlarında beklentileri karşılanamamaktadır. Gerek oyun imkânlarının azalması gerek güvenlik problemlerinden doğan kaygının artması gerekse kullanılan malzeme ve ekipmanın çocuk için uygun olmaması gibi sorunlar yaşanmaktadır (Taşçı, 2010).

Bu açıdan çocuk dostu oyun alanlarının oluşturulması için gerekli özenin gösterildiği, ÇDK kriterlerini referans alan bir takım esaslar kabul edilmiştir. Bunlar içerisinde değişen hava koşullarını gözlemleyebilen, doğayı tanımaya çalışarak aradaki ilişkiyi tanımlayan, doğa ile bütünlük sağlayan tasarımların esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Kentteki açık oyun alanlarında bu esas kabul edilmektedir. Oluşturulan mekânlarda farklı kullanımlar sayesinde doğa ile bütünlük sağlanmaktadır ve çocuğun güneş, toprak, su, bitki faktörlerine erişimi sağlanmalıdır. Bu sayede oyun çeşitliliği sağlanarak çekicilik de artırılabilir (Selçuk Kirazoğlu, 2012). Çocuğun kendi için ayrılmış ortak kullanım alanlarında; arkadaşlarıyla bir araya gelerek oyun üretmesi, sorumluluk almasını sağlayacağı için sosyalleşme esası da önemlidir. Aynı zamanda kamusal alanda hareketi sınırlandıran faktörlerin kullanılmadığı, yayalara ayrılan alanların genişliği ile bağımsız hareket edebilme esasına uygulanabilmelidir. Bu alanlarda hareketliliğin sağlanması ve ilginin artırılması için tümsekler, eğimli araziler vb. alanlar geliştirilmesi beklenmektedir.

Bahsi geçen esasların kabul edilerek yerine getirilmesi, daha güvenli, hareketli, eğlenceli ve konforlu alanların oluşmasına olanak sağlayarak, çocuk dostu oyun alanları için birtakım koşulların önem kazanmasına neden olmaktadır. Bu koşullar; güvenlik ve malzeme seçimi, yaş gruplarıyla uyumlu tasarım, işlevsellik, konfor, bakımdır (Enşici, 2018).

Şekil 5. ÇD oyun alanlarının özellikleri (Özbek A. , 2019)

Şekil 5'e göre çocuk oyun alanlarında; ÇDK kriterlerinden güvenlik, koruma, çevre ve altyapı, erişilebilirlik kriterlerine uygun hedeflerin yer aldığı görülmektedir. Bu hedefler doğrultusunda hem güvenlik hem de erişim kriteri; parkın konumu, taşıt yoluna yakınlığı ekipmanların uygunluğu ve sağlamlığına referans vermektedir. Ayrıca kullanılan materyallerin özellikleri, hareketli ekipmanların yeterli uzaklıklarda her yöne uzanması, alanın bakımı, temizliği de çevre ve altyapı kriterleri ile bağdaşmaktadır. Diğer oyun alanlarından farklı ve ilgi çekici olması, zeminde farklı dokuların kullanılması farkındalık, temsiliyet ve hareketlilik kriterlerini karşılayan koşullardır. Aynı kriterler için mevsimlere göre farklılaşan ekipman ve kent mobilyalarının düşünülmesi de önemlidir. Bunlar doğrultusunda ÇD oyun alanlarının üretilmesi beklenmektedir.

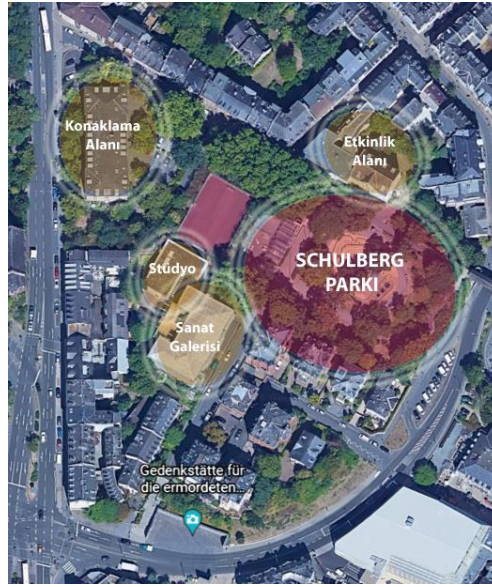
Hem dünyada hem de ülkemizde çocuk dostu kriterlerin uygulamadaki karşılığının incelenmesi ve değerlendirilmesi için plancılar ve peyzaj mimarlarının geliştirdiği örnekler incelenmiştir. Dünyada Schulberg Park/Almanya, Teardrop Park/New York örnekleri; ülkemizden ise Zorlu Oyun Alanı/İstanbul, Atilla İlhan Parkı/İstanbul örnekleri incelenmiştir.

a. Schulberg Park, Almanya

Almanya'nın Wiesbaden kentinde 2011 yılında her yaşta çocuğun kullanımı, özellikle de her etnik kökenden çocuğun bir araya gelerek etkileşim kurmasına olanak tanıyan ve kent merkezinde konumlanan bir parktır (Stephan, 2008). Merkezde konumlanması sayesinde kentin

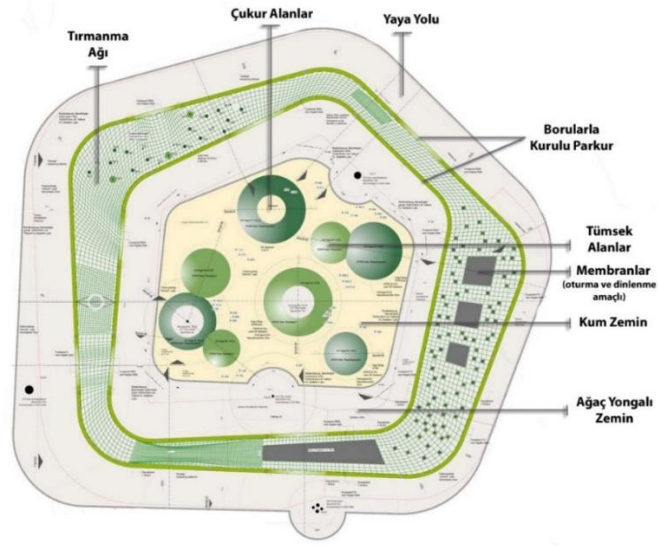
tamamına hizmet etmektedir. Farklı yaş gruplarının kullanımı için de uygundur. Schulberg Park, Almanya'nın kamusal alan açısından güçlenmesini öngören, 2009 yılında projesi hazırlanan bir alandır. Alanda hâlihazırda Sinagog anıtı ve Roma su kemeri de bulunmaktadır. Fakat öncesinde bu kültürel öğeler ihmal edilerek değerlendirilmemiştir. Projesi üretilirken bu alanların restore edilerek kullanımı sağlanmıştır (Landezin, 2011).

Schulberg Parkı, 0.5 hektar, çevresinde arkeolojik müze, sergi alanı, anıtlar, kilise, sanat stüdyoları, konaklama alanları gibi birçok kültürel çeşitliliğin bir arada bulunduğu bir alanda konumlanmıştır. Alan hem Wiesbaden'in kültürel ve tarihi güzelliklerini görebilecek hem de iki uzun boru üzerinde oluşturulan farklı oyun alanında vakit geçirmeye olanak tanımaktadır (Landezin, 2011). Genel anlamda Schulberg Parkı üç farklı bölüme ayrılmaktadır. İlk bölüm tırmanma heykelinin bulunduğu alan, ikinci bölüm iç kısımda kalan, topografik modellenmiş oyun alanı ve son olarak patikadan oluşan, hem ebeveynler hem de çocukların kullanabileceği kent mobilyalarının bulunduğu, manzaranın da seyredileceği bir yaya yolundan oluşmaktadır (Stephan, 2008).

Şekil 6. Schulberg Park ve çevresi (Google Earth, 2022)

Çocuk oyun alanı olarak tasarlanan parkta; çocuklar için ilgi çekici olacak şekilde heykel adı da verilen, yaklaşık 120 metre uzunluğunda, yeşil, çelik borularla parkur oluşturulmuştur. Toplam 0.5 hektarlık bir alana sahip olan çocuk parkındaki borularla desteklenen parkur, 3 metre yükseklikte, envanter ağaçlarla desteklenen, kentin dokusuyla uyumlu olacak şekilde beşgen formda tasarlanmıştır (Landezin, 2011). Tırmanış için gerilen ağ üzerinde birkaç durak nokta oluşturularak, farklı zorluk aşamalarına göre oluşturulmuştur. Bu sayede çocuğun fiziksel gelişimiyle birlikte zihinsel gelişimi sağlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 7. Schulberg Park planı, Almanya (Stephan, 2008)

Güvenlik

Tırmanma alanı olarak kurulan ağın yüksekliğinin en fazla 3 metre olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca heykel borular hep aynı yükseklikte değil de inişli çıkışlı yapılmasıyla farklı yaş gruplarına hitap edecek şekilde kurgulanmıştır. Bu sayede yaşı daha küçük olanların da kullanımı sağlanmaktadır. Gerilen ağ üzerinde farklı durak noktaları oluşturularak yorulan ya da tüm parkuru tamamlamak istemeyen çocuklar için borulardan aşağı iniş için ekipmanlar yapılmıştır. Dinlenme, oturma ve zıplama için de membranlar oluşturulmuştur.

Tırmanma heykelinin alt zemini düşme, yaralanma, darbe olaylarına karşı ağaç yongalı zemin kullanılmıştır. Aynı amaçla tırmanma heykelinin iç kısmında kalan, küçük tepe ve çukurlardan oluşan alanda ise kum zemin tercih edilmiştir.

Bununla birlikte oyun alanı çevresinde öngörülen yaya yolunda kent mobilyalarının kullanılması, çocukların ailelerin kullanacağı alanın olması sosyal açıdan güvenli ortam oluşturmaktadır. Bu maddeler ile ÇD kriterlerin güvenlik maddesi karşılanmaktadır.

Şekil 8. Güvenlik ilkesi ile örtüşen görseller 1 (Landezın, 2011)

Hareketlilik

Tırmanma heykelinin iç kısmında topografik olarak modellenmiş oyun alanında; küçük tümsekler ve çukurlar ile oyun alanı oluşturularak hareketlilik kriteri sağlanmıştır. Aynı zamanda tırmanma heykelinin de hareketli formda olması, farklı yaş gruplarının kullanımına uygun olması bu kriteri karşılamaktadır. Ayrıca hem çocuklar hem de yetişkinlerin bir araya gelmeleri hareketlilik oluşturmaktadır.

Şekil 9. Hareketlilik ilkesi ile örtüşen görseller (Landezın, 2011)

Çevre-Yeşil altyapı

Alan içerisinde envanter ağaçlar kullanılarak doğa ile bütünleşme sağlanmıştır. Tırmanma parkurunun daha yüksek yerlerinde bu ağaçlar ile yakınlaşma imkânı sunulmaktadır. Aynı zamanda zeminde kullanılan ağaç yongası ile de doğal malzemelerin kullanımı sağlıklı çevre maddesini karşılamaktadır.

Şekil 10. Envanter ağaçların oyun alanı ile bütünleşmesi (Play By Desing, 2017)

Temsiliyet- faaliyet

Tüm çocuk yaş grubunun Schulberg Park'ından hizmet alması sağlanmıştır. Fakat çeşitlilik açısından tırmanma parkuru ve topografya oyun alanı ile sınırlı kalmıştır. Bu açıdan faaliyet maddesi karşılanamamıştır.

Şekil 11. Schulberg Parkı'nın aktivite alanı (Play By Desing, 2017)

Sosyallik

Park alanları, özellikle sosyal etkileşimi destekleyen alanlardır. Oyun becerilerinin kazanılması ile sosyal beceri de kazanılmaktadır. Oyun aracılığı ile çocuk, empati kurma, paylaşma, oyun üretme ve sorunlara çözüm üretebilme becerisi kazanmaktadır. Bu sayede sadece çocuklar için değil aile ve toplum arasında da sosyal uyum sağlanabilmektedir (Wood & Martin, 2010). Schulberg Parkı'nda da Farklı yaş grubundaki çocukları bir araya getirerek etkileşim içerisinde olmaları sağlanmıştır. Arkadaş edinme, oyun kurma, yarışma vb. ile sosyalleşmeleri açısından sosyallik kriterini karşılamaktadır.

Şekil 12. Çocukların birlikte oynadıkları bir görsel (Landezın, 2011)

Farkındalık

Alandaki farklı ve ilgi çekici bir materyalin (tırmanma heykeli) kullanılması, çocuğun becerisini artırması açısından olumlu bir unsurdur. Çocuğun ilgi alanının ve becerisinin farkına varmasına katkı sağlayacağı için farkındalık ilkesini karşılamaktadır. Aynı zamanda tümsek ve çukur alanda denge kurma ve kavrayabilme becerilerinin gelişimi de sağlanabilmektedir.

Şekil 13. Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyen aktiviteler (Landezın, 2011)

Benlik

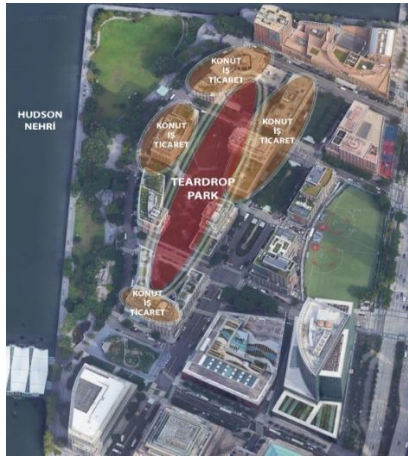
Parkta eğlenceli, temiz, sağlıklı ve güvenli, çekici oyun alanının oluşturulması çocuğun kendini iyi hissederek, bulunduğu oyun alanına kendini ait hissedebilmesi açısından benlik maddesini karşılayan bir oyun alanıdır.

Schulberg Park örneğine bakıldığında farklı yaş gruplarının kullanımına uygun şekilde tasarlanmış parktır. Zıplama, tırmanma, oyun alanı gibi farklılaşan alanlarda, yaş grubuna göre zorluk seviyeleri değişmektedir. Alanın arazi yüzeyinde oluşturulan tümsekler, çukur ve tepeler ile hareketlilik sağlanmıştır. Tüm bu farklılaşma zihinsel olarak olumlu gelişim gösterirken, hayal gücünü de aktif hale getirmektedir. Bu sayede oyun alanlarının yaş gruplarıyla uyumlu tasarım ve işlevsellik koşulları karşılamaktadır. Aynı zamanda doğa ile uyum sağlayacak malzemelerin kullanımına dikkat edilmiş bir örnektir. Alanda bitkilendirme, envanter ağaçlar ile yapılmıştır.

Alanın zemini yabancı maddelerden arındırılmış, çocuğun herhangi bir düşme, takılma vb. sebeplerden zarar görmesini en aza indiren yumuşak dokulu zemin (kum, kauçuk, ağaç yongası) kullanılmıştır. Bu sayede alanın güvenliği, bakımı ve sürekliliği sağlanmıştır ve diğer çocuk dostu oyun alanı koşullarında sağlandığı görülmektedir.

a. Teardrop Park, New York

Teardrop Park, New York'ta, Michael Van Valkenburg tarafından tasarlanmıştır. 2004 yılında açılan, 2009 yılında da güneye doğru sınırı genişletilerek revize edilen bir park alanıdır. Park; konut, iş ve ticaret alanlarının olduğu çok katlı binaların arasında, bu sebeple avlu oluşturan bir sistem içerisinde yer almaktadır. Teardrop Park, aslında mahalle parkı özelliği gösterirken, ilgi çekiciliği ile kentli tarafından da ilgi görmektedir (Koca, 2020).

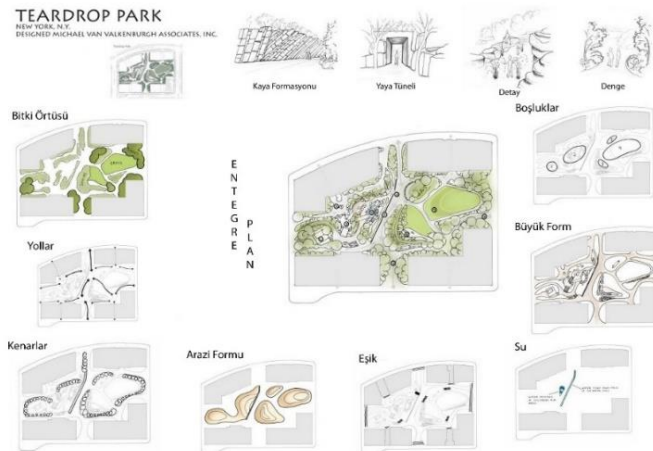
Şekil 14. Teardrop Park ve çevresi (Google Earth, 2022)

Parkın yapılmasındaki amaç, New York eyaletinde doğal çevreden faydalanarak eğlenceli, oyun alanlarıyla tamamlanan, çocuğun doğayı keşfettiği yeşil alan oluşturmaktır (Öztürk Kurtaslan, 2017). Sadece çocuklar için değil yetişkinler için de tasarlanan park, Hudson Nehri kıyısındaki yeşil alanları desteklemektedir.

Şekil 15. Teardrop Park planı (Koca, 2020)

Teardrop Park, Hudson Nehri'nin kıyısında, 0.7 hektarlık alanda konumlanmaktadır. Parkın dört farklı girişi bulunmaktadır. Bu girişler ana caddeler ve kıyıdan bağlantı kurularak belirlenmiştir. Park, avlu şeklinde, doğal çevreye ağırlık verilen bir alandır. Alan içerisinde bitkilendirme ve yaya yolları ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda kum ve su oyun alanları, taş tırmanma alanları ile farklı aktiviteler bir arada bulunmaktadır (Koca, 2020). Alan Hudson Nehri'ni görmesi açısından da peyzaj düzenlemesine ağırlık verilerek nehir manzarası ile ilişkili tasarım yapılmıştır. Doğa ile bütünleşmiş çocuk parkı olan Teardrop Park, çocuk dostu kent kriterlerini karşılama durumuna baktığımızda; katılım, erişim, güvenlik, doğal çevreyürünebilirlik, sosyallik, benlik kriterlerini karşılamaktadır.

Şekil 16. Teardrop Park plan analizleri (Koca, 2020)

Katılım

Park projesi, her yaş grubundan çocuğun kullanımına olanak verecek şekilde gönüllülük esaslı yapılan bir girişimdir. 2004 yılında açılan park, açık buluşma alanı olacak şekilde düzenlenmesi için 2009 yılında revize edilmiştir (Öztürk Kurtaslan, 2017). Proje, sadece çocuk kullanıcılar için değil yetişkinler için de tasarlandığı ve mahalle parkı statüsünden kente hizmet veren bir park statüsüne dönüşmüştür. Bu yüzden katılım ilkesi doğrultusunda sadece çocuğun katılımı değil yetişkinlerin ve halkın da katılımına yönelik broşür, internet sitesi, afiş vb. uygulamalar kullanılmıştır. Bu uygulamalar da daha çok parkın içerisindeki aktivitelerin duyurulması amacı taşımaktadır.

Çocuk dostu kent kriterindeki katılım ilkesi gereğince, çocuğun proje ve tasarım sürecine dâhil edilmesi belirtilirken; bu çalışma için katılım yaklaşımı uyuşmamaktadır. Daha çok projeye halkın davet edilmesi için tanıtım niteliği taşımaktadır.

Erişim

Parklar yüksek erişilebilirliğe sahip yerler olmalıdır. Çocukların evlerinin yakın çevresinde bulunması ve yürünebilir mesafede olması kullanımı artırmaktadır. Aynı zamanda parkların yoğun trafik akışından uzak, yaya-yol geçişlerinin kontrol altında olması gerekmektedir (Wood ve Martin, 2010). Buna göre Teardrop Park alanı, 10-15 m genişliğinde yollar ile çevrelemektedir. Ana yola (30 m) uzaklığı da 170 m'dir. Bu yoldan hizmet almaktadır ve parkla arasında yeterince mesafe bulunmaktadır.

Çocuklar parka aileleriyle birlikte ya da yakın çevredeki konut alanlarında yaşıyorlarsa, tek başlarına gelebilirler. Park bölgesindeki trafik yoğunluğu, West Sokak'ta (ana cadde) yaşanmaktadır. Bu sokak, trafik yükünü alarak ara sokaklarda araç trafiği yaşanmamaktadır. Park, kent ölçeğinde bir park alanına dönüştüğü için araç ve toplu taşıma ile erişim de önem kazanmaktadır. West Sokak'ta raylı sistem için ayrılmış yol kullanılmaktadır (Öztürk Kurtaslan, 2017). Ana yol da 6 şeritli olup ihtiyacı karşılayacak niteliktedir. Bu durum erişilebilirliği artırmaktadır.

Karma kullanım- kullanıcı profili

Parkı kullanan profil, tüm yaş grubunda çocuklar, yetişkinler özellikle de kadınlardır. Park içerisindeki etkinlikler farklı kullanıcılara hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. Aynı zamanda park, engelli ve yaşlıların da rahatlıkla kullanabileceği şekilde kurgulanmıştır (Öztürk Kurtaslan, 2017).

Şekil 17. Çocuk ve yetişkinlerin kullanımını (Öztürk Kurtaslan, 2017)

Çocukların üretkenlik, yaratıcılık, pratiklik ve sorunlara çözüm yolu bulma düzeyi, kurgulanan oyunlar aracılığı ile geliştirilebilir. 1-8 yaş grubu çocuklar için duygusal uyarm, 9-15 yaş grubu çocuklar için yaratıcılık ve 15-18 yaş grubu için de esneklik sağlanan dönemlerdir (Wood & Martin, 2010). Bu sebebiyle Teardrop Parkı da farklı yaş grupları için değişen etkinliklere önem vermiştir. Kum ve su oyun alanları, taş tırmanma alanları, kaykay ve bisiklet kullanma, yürüyüş yolları, kaydırak, seyir noktaları, tüneller, hareketli topografya gibi birçok etkinlik oluşturulmuştur.

Şekil 18. Kaya üzerinde su ile oynayan çocuk (Öztürk Kurtaslan, 2017)

Parkın ana teması kayalardır. 1-8 yaş grubu çocukların, kaya yığınlarından akan sudan oluşan küçük şelalelerde vakit geçirmesi, kaya üzerine kurulan kaydırakta kayması ve kum alanda oynaması sağlanıyor. 9-15 yaş grubu için daha çok kayalara tırmanmak, kayaların oluşturduğu amfiteatro tarzı oturma alanlarında vakit geçirmeleri, bisiklet ve kaykay kullanma, yürüyüş yapma vb. aktivite çeşitliliği bulunmaktadır (Babycino, 2017). Parkta haftalık eğitici aktiviteler ve programlara sıklıkla yer verilmektedir. Teardrop Park, peyzaj düzenlemesi ile de hem çocuklar hem de yetişkinler için ilgi çekici bir kentsel mekân haline gelmektedir. Topografyada hareketliliğin sağlanması, bitki çeşitliliği ve peyzaj elemanlarında kaya formu, bataklık, su ögesi vb. kullanımı ile alan zenginleştirilmiştir.

Şekil 19. Haftalık düzenlenen çocuk etkinlikleri (Öztürk Kurtaslan, 2017)

Şekil 20. Bitkilendirme ve kaya formasyonu (Babycino, 2017)

Güvenlik

Teardrop Park'ta güvenlik ilkesi gereğince; güvenlik görevlileri bulunmakta, akşam saatlerinde alan aydınlatılmaktadır. Aynı zamanda belli aralıklarla kentin park ve rekreasyon biriminden denetçiler ile alan denetlenmektedir. Bu denetlemede kameralar, fotoğraflar kullanılmaktadır. Denetlenecek ilkeler üzerinden ekipmanlarda hasar görmüş yerler, parkın bakım ve temizliği kontrol edilerek puanlanmaktadır. Bu puanlar park idarecileri tarafından da değerlendirilerek önlemler alınmaktadır (Öztürk Kurtaslan, 2017). Bu açıdan alınan önlemler sayesinde parkın kullanıcıları tarafından güven oluşturmaktadır.

Parkın belli kısımlarında kum zeminin oluşturulması kaydırdan kaydıktan sonra düşme, yaralanma gibi tehlikeleri önlemektedir. Fakat alanın her yerinde kayaların kullanılmış olması da çocuk için risk taşımaktadır. Her yaş grubu için uygun olmayan bu kayalar üzerinde yapılan aktiviteler, çocuğu fiziksel olarak tehlikeye sokmaktadır. Aynı zamanda metal kaydırağın kullanımı da mevsim koşulları ve elektriklenme açısından uygunluk göstermemektedir. Kolay ısınma veya soğuma olaylarına yatkın olan metallerin, çocuk oyun alanında kullanılması, çocuğun teninde yanma, yaralanma gibi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. ÇD kriterlerin güvenlik ilkesindeki, materyalde kullanılan malzemenin önemi vurgusu karşılanamamaktadır. Fakat diğer alınan önlemler güvenlik ilkesini karşılamaktadır.

Şekil 21. Kaya üzerinde yapılan metal kaydırak (Babycino, 2017)

Hem çocuk hem de yetişkinleri bir araya getiren Teardrop Parkı, ilgi çekici olma özelliğiyle kalabalık oluşturmaktadır. Bu sayede çocuğun sosyal (kaçırılma, istismar, şiddet vb.) açıdan da kendini güvende hissetmesini sağlayan çekicilikte kamusal alandır.

Doğal çevre - yürünebilirlik

ÇD kent kriteri olan doğal çevre maddesi; parkın kullanım alanının yarısı yeşil alan olarak kullanılması ve iklimle uyumlu olacak şekilde bitki türlerinin kullanılması ile karşılanmaktadır. Teardrop Park'ında kullanılan bitkiler yerel faunayı destekler niteliktedir. Kullanılan materyaller (su öğelerinin olduğu yerlerde fiskiyeler, kaya formları vb.) ile de doğallık korunmuştur (Öztürk Kurtaslan, 2017). Hem çocuğun hem de halkın beklentisini karşılayan peyzaj alanları, gölge olması amacıyla da düzenlenmiştir. Aynı zamanda yürüyüş yollarını, parka giriş alanlarını da desteklemektedir.

Sosyallik

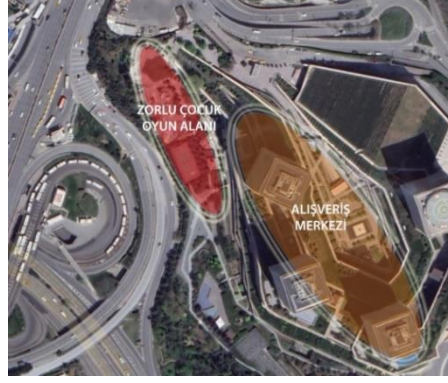
Alanın sadece çocuk kullanımı için tasarlanmaması, aileler ve halkın katılımı ile çocuğun sosyalleşmesi sağlanmaktadır. Yine farklı yaş grubundaki çocuğun kullanımına uygun aktivitelerin tasarlanması ile farklı yaş grubunu bir araya getirerek iletişim kurmasını sağlayan bir park alanıdır. Oyun kurma, birlikte vakit geçirme, yaratıcılıklarını geliştirme açısından sosyallik maddesini karşılayan park alanıdır.

Benlik

Yüksek yapılar ile çevrilen alanlarda, insan kendini yabancı, soyutlanan, farklı nitelikte nesne olarak görmeye başlayarak kendini küçümsemeye başlar. İnsanın üzerinde baskı oluşturarak, birbiri ile benzer yapıların etrafında çevrenmesi ile kötü hisseder (Bektaş, 2015). Bu açıdan Teardrop Parkı'nı avlu oluşturarak, yüksek binalar ile çevrilmesi çocuklarının kendini kötü hissetmesine ve alana ait olma durumunu azaltacağından ÇD benlik ilkesini karşılamamaktadır.

b. Zorlu Çocuk Oyun Alanı, İstanbul

Zorlu Çocuk Oyun Alanı, çocuğun kendini geliştirmesi, keşfetmesi için güvenli materyaller ile farklı yaş grubuna sahip çocuklar için İstanbul'da tasarlanmış oyun alanıdır. Alan, WATG peyzaj mimarlığının Londra şubesi, Carve ile birlikte yürütülmüştür. 2012 yılında yapıma başlanan alan, 2014 yılında tamamlanmıştır (XXİ Dergisi, 2014).

Şekil 22. Zorlu çocuk oyun alanı ve çevresi (Google Earth, 2022)

Alan, topografik araziden faydalanılarak tasarlanmıştır. Zorlu Alışveriş Merkezi'nin yanında 1600 metrekarelik alanda konumlanan oyun alanı, içerisindeki aktivite çeşitliliği ile ön plana çıkmaktadır. Alan ana yol ve ara yollardan hizmet almaktadır. Alanda özellikler farklı yaş grubundan çocuğun hayal dünyasını renkler, şekiller, topografya ile yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Oyun alanı; tümsekler, çukurlar, köprüler, oyun parkurları çocuğun fiziksel, sosyal, zihinsel gelişimlerinde etkili olmaktadır (Sarıgül, 2020). Bu özellikleri ile kent ölçeğinde ilgi çekici bir oyun alanı olarak çocuklara ve ebeveynlerine hizmet sunmaktadır. Çocuk dostu kriterlerden kent ölçeğinde uygulama, güvenlik, çevre-yeşil alt yapı, erişim-yürünebilirlik, hareketlilik, karma kullanım-kullanıcı profili, sosyallik, farkındalık, benlik maddelerinin ön planda olduğu tasarımda, kriterleri karşılama durumlarına bakıldığında;

Kent ölçeğinde uygulama

Çocuk oyun alanı olarak tasarlanan Zorlu Park, alışveriş merkezinin yakınında yer almaktadır ve eğlenceli, maceralı tasarımıyla kentliye hizmet vermektedir. Mahalle parklarından farklı olması, aktivite çeşitliliğinin fazla olması, çocuğun ebeveynleri de birlikte zaman geçirebileceği oyun alanı olmasından dolayı tüm İstanbul halkına hitap etmektedir.

Erişim

Zorlu Oyun Alanı, İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde, 15 metre yollar ile çevrelenen ve bu yolların 35 metrelik ana yola bağlandığı bir alandan hizmet almaktadır. Trafik yükü ana yoldan karşılanmaktadır. Ve alandan 250 metre uzaklıkta metro durağı bulunmaktadır. Bu da park kullanıcılarının alana erişimini artırmaktadır.

Güvenlik

Alandaki ekipmanlar (tırmanma alanı, örümcek ağı, tümsek ve çukurlar), çocuğun fiziksel olarak kullanımına uygun boyutlarda tasarlanmıştır. Her bir oyun alanının zemini düşme, çarpma gibi yaralanmalara karşı koruyucu olacak şekilde kauçuk zemin kullanılmıştır. Aynı zamanda yazın sıcak günlerinde güneşten koruyucu olması açısından ekipmanların üzerine gölgelendirme amaçlı tente branda kullanılmıştır.

Zorlu Oyun Parkı sadece çocukların kullanımı değil, yetişkinlerinde kullanacağı yeşil alanların oluşturulması ile tercih edilen alandır. Bunun için çocuğun ailesi ile birlikte olması da güven oluşturmaktadır. Alan tasarımı sonucunda oluşan bu etki, ÇD güvenlik kriterini karşıladığı görülmektedir.

Şekil 23. Kauçuk zemin (XXİ Dergisi, 2014)

Şekil 24. Oyun alanlarındaki tente brandalar ile gölge oluşturulması (Sarıgül, 2020)

Çevre-yeşil alt yapı

Zorlu Oyun Parkı'nda sadece oyun alanları değil, yeşil alan sistemi ile birlikte kurgulanmıştır. Doğa ile iç içe olan bir alandır. Hem kent mobilyalarının hem de yerde oturma alanları düzenlenmiş olan yeşil sistem hem çocuk hem de yetişkinlerin kullanımına uygundur. ÇD çevre ve yeşil alan kriterini karşılayan alanda, farklılaşan bitkilendirme ile de alana hareketlilik kazandırmıştır.

Şekil 25. Yeşil alan ile iç içe oyun alanı (XXİ Dergisi, 2014)

Şekil 26. Yeşil alanda oluşturulan oturma alanları (Sarıgül, 2020)

Hareketlilik

Alanda birçok ekipman ve etkinliğin bir arada tasarlanması ile hareketlilik sağlanmıştır. Farklı renk, şekil ve etkinliğin olması da kullanıcı sayısını ve farklı yaş grubundan çocuğun dikkatini çekilerek, kalabalık oluşturur.

Karma kullanım-kullanıcı profili

Zorlu Oyun Alanı'nın kullanıcı profili hem yetişkin hem de çocuklardır. Farklı yaş grubundan çocuğun kullanımına uygun ekipman ve alanlar bulunmaktadır. Ebeveynler için de oyun alanının çevresinde oluşturulan teras ve yeşil alanlar bulunmaktadır.

Kum havuzu, tırmanma ağı, kule, kaydırak, küçük yaşta çocuklar için trampolin, hamak, salıncak gibi oyun unsurları ile çeşitlenmiş alandır (Kuray, 2017). İki kule ile tırmanma, farklı rotalar ile seviye atlama, dağ silsilesi ile tırmanma deneyimi için alan oluşturulmuştur.

Şekil 27. Parkın yanında oluşturulan teras (XXİ Dergisi, 2014)

Girişte kavisli tümsekler, derin çukurlar, çocuğun keşfedeceği tırmanma alanı ve ağı bulunmaktadır. Girişte 0-6 yaş grubu için daha renkli, aydınlık oyun alanı oluşturulmuştur. Ardından farklı seviyeler şeklinde daha doğal, eğlenceli, maceralı alanlara doğru gidilmektedir (Sarıgül, 2020).

Şekil 28. Tırmanma ağı ve dağ silsilesi (XXI Dergisi, 2014)

Şekil 29. Kule (Sarıgül, 2020)

Sosyallik

Kent ölçeğinde ve farklı yaş gruplarını bir araya getiren oyun alanı olması açısından sosyallik kriterini karşılamaktadır. Çocukların grup halinde oyun oynaması, yetişkinler ile bir arada olması hem bireysel hem de toplumsal açıdan çocuğun sosyalleşmesini artırmaktadır.

Şekil 30. Çocuk ve yetişkinlerin bir araya gelmesi (Sarıgül, 2020)

Farkındalık

Çocuğun bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini destekleyen, tasarım, şekil, renk, estetik açıdan çeşitlenmesi farkındalık kriterini karşılamaktadır. Alan farklı doku, zemin,

materyal ve malzemeler ile çocuk kendini keşfeder, deneyimleyerek ilgisinin farkına varır. Bu sayede zihinsel, bedensel gelişim sağlar.

Benlik

Oyun alanının çocuğun hayal dünyasına yönelik tasarlanması, mekânda çocuğun kendini rahat ve mekâna ait hissetmesini sağlar. Uzun süre oyun alanında vakit geçirmek istemeleri açısından ÇD benlik ilkesini karşıladığını göstermektedir.

c. Atilla İlhan Parkı, İstanbul

İstanbul, Sarıyer’de 2018 yılında başlatılmış ve 2019 yılında tamamlanmış park alanı projesidir. Projeyi Sarıyer Belediyesi ve Bernard Van Leer Foundation Vakfı birlikte hazırlamıştır (Arkiv, 2019). Vakıf, dünya genelinde Kent95 proje kapsamında erken çocukluk dönemini konu alan projeler üretmiştir. Bu kapsamda da Sarıyer95 projesi ile İstanbul’da ilk defa 0-3 yaş oyun parkı tasarlanmıştır. 3 yaşındaki bir çocuğun boyu ortalama 95 cm kabul edilmektedir. Bunun için önerilen ekipmanın, kent mobilyasının 95 cm olmasına önem verilmektedir (Özbek A. , 2019). Bu sayede çocuk; fiziksel etkinlikleri, bireysel olarak deneme ve tecrübe edinme imkânı bulmaktadır.

Atilla İlhan Parkı, erken çocukluk dönemi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hem 0-3 yaş çocuk hem de ebeveynleri için tasarlanmış, oyun alanı 400 metrekarelik bir park alanıdır. Alandaki ekipmanların 0-3 yaş için uygun tasarlanması, zıplama, kayma, tırmanma gibi farklı aktivitelerin bir arada bulunması ile ilgi çekmektedir (Arkiv, 2019). Sadece çocuklar için değil ebeveynleri içinde tasarım detaylarının düşünülmesi açısından tercih edilmektedir.

Şekil 31. Atilla İlhan Parkı ve çevresi (Google Earth, 2022)

Atilla İlhan Parkı’nın belli bir yaş grubuna ve ihtiyaçlarına, gelişim aşamasına göre tasarlanarak, ihtiyacı karşılaması açısından ÇD çocuk oyun alanı olarak nitelendirilebilir. ÇD

kriterler kapsamında değerlendirilecek olursa güvenlik-koruma, çevre-yeşil altyapı, erişim, hareketlilik, farkındalık, sosyallik, karma kullanım, benlik ilkelerini karşılar niteliktedir.

Güvenlik-Koruma

Başta ekipmanların 0-3 yaş grubuna uygun olarak tasarlanması, konfor ve bakım açısından güvenlik ilkesini karşılamaktadır. Ekipman boyu, zeminde düşme, yaralanma riskini azaltacak kum ve kauçuk zeminin tercih edilmesi; ebeveynlerinde kullanacağı alanların oluşturulması güvenlik ilkesi doğrultusunda alınan kararlardandır. Aynı zamanda oyun alanlarında gölgeliklerin kullanılması da güneş ışığından korumaya yönelik alınan tedbirdir.

Şekil 32. 0-3 yaş grubuna uygun materyaller (İtez, 2019)

Çevre- Yeşil Altyapı

Çocuk oyun alanının çevresi, 400 metrekare büyüklüğünde yeşil alan olarak tasarlanıp hem çocukların yeşil alanda da vakit geçirmesine hem de doğa ile iç içe olmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda alanda doğal unsurların estetik öğeler olarak kullanılması da doğal bir çevre oluşturmaktadır.

Erişim

Alanın 10-7 metre yollar çevrelemektedir. Alanın kullanıcıları ebeveyne bağımlı yaş grubu olduğu için, ebeveynlerin erişimi sağlanmaya çalışılmıştır. Mahalle içi park alanı olduğu için trafik yoğunluğu oluşmamaktadır.

Aynı zamanda alanın 20 metre uzaklığında, Erişim Projesi kapsamında Araba yolu Caddesi çocuk kullanımına uygun şekilde düzenlenmiştir (Kent Hayat Dergisi, 2019). Trafığe kapalı olan yol üzerinde çocuklar için etkinlik alanı oluşturulmuştur.

Şekil 33. Trafiğe kapalı yol düzenlemesi (Kent Hayat Dergisi, 2019)

Hareketlilik

Farklılaşan aktiviteler, çeşitlenen oyunlar ve yeşil alan ile birlikte tasarlanan alanda, çocuğun hareketliliği, özgürce hareket etmesine olanak sağlanmıştır. Aynı zamanda her oyun alanında bulunana ekipmanlardan farklı olarak değişik, ilgi çekici mobilyaların kullanılması ile de alanda kullanıcıyı artmaktadır ve hareketlilik sağlanmaktadır (Turhan , 2021).

Şekil 34. Farklı malzemelerin kullanıldığı materyaller (İtez, 2019)

Farkındalık

Özellikle 0-3 yaş grubu için tasarlanan, yaşa göre tasarlanan ekipman ve aktiviteler sayesinde çocuğun bilişsel gelişimini desteklemek hedeflenmiştir. Çocuk ilgisi yönünde ya da farklı aktiviteler ile kendini deneyimleyerek becerisinin ve kendisinin farkına varır. Bu açıdan Atilla İlhan Parkı da farkındalık ilkesini karşılamaya yönelik tasarlanmıştır.

Sosyallik

Çocuğun yaşlıları ile buluşması, birbirlerini gözlemleyerek deneyim fırsatı bulmaları açısından önemlidir. Çocuk farklı etkinliklerde bireysel ve grupça oyun oynayarak sosyalleşmektedir. Atilla İlhan Parkı da buna imkân tanıyarak sosyallik kriterini karşılamaktadır.

Şekil 35. Çocukların birlikte oyun oynaması (İtez, 2019)

Karma Kullanım

Tırmanma, zıplama, tutunma, doğa ile içe zaman geçirme gibi çeşitli aktivite imkânı sunan park, karma kullanım ilkesine cevap vermektedir. Alanda kum havuzunda oynama, kayma, yerdeki ahşap mobilyalar üzerinde sıralanma, zıplama gibi etkinliklerin yapılmasına olanak sağlanmaktadır.

Şekil 36. Farklı materyallerin bir araya gelmesi (İtez, 2019)

Benlik

0-3 yaş grubu özelinde tasarlanan bu parkın kullanıcılarının belirgin olması, çocuğun farklı yaş grupları ile iç içe olması, bu sayede kendi için özel tasarlanmış alan hissi oluşturmaktadır. Çocuğun, Atilla İlhan Parkı'nda kendini mekâna ait hissetmesi ve oyununa odaklanması kolaylaşmaktadır. Bu sebeple benlik maddesi doğrultusunda tasarım yapılmıştır.

İncelenen Schulberg Park, Teardrop Park, Zorlu Oyun Alanı ve Atilla İlhan Parkı örneklerinin çocuk dostu oyun alanları kapsamında incelenip, ÇD kriteri karşılama durumlarına bakıldığında; genel anlamda hepsinin belirli kriterleri karşıladığı görülmektedir. Bu kriterler; güvenlik, farkındalık, sosyallik, çevre-yeşil alt yapı, sosyallik, karma kullanım-kullanıcı profilidir. Benzer hedefler ve benzer kriterler referans alınarak tasarımlarına yön verilen park alanları, diğer kriterleri karşılamamaktadır. Bunlar arasında özellikle tasarım öncesi ve tasarım sürecinde etkili olacak katılım kriteri arka planda kalmıştır. Aynı şekilde ÇHS'nin belirlemiş olduğu yasal çerçeve-hak, bütçe, oluşan etkinin değerlendirilmesi, durum raporu ve bilgilendirme kriterleri karşılanamamıştır. İncelenen örnekler daha çok mekânsal ve ÇD oyun alanlarının hedeflerine yönelik olan kriteri referans alarak tasarım yapıldığını göstermektedir.

Genel olarak çocuk, çocuk gelişimi, çocuğun hayal dünyası kapsamında çalışmalar yürütülmüştür.

Çocuk Dostu Park ve Oyun Alanı Uygulamalarının Değerlendirmesi

Dünyada Schulberg Parkı/Almanya, Teardrop Park/New York; ülkemizde ise Zorlu Çocuk Oyun Alanı ve Atilla İlhan Parkı/İstanbul örneklerinde incelenmiştir.

Tablo 6. Çocuk dostu park ve oyun alanı uygulamaları

ÇD Oyun Alanı Özellikleri	Schulberg Parkı/Almanya	Teardrop Park/New York	Zorlu Çocuk Oyun Alanı İstanbul	Atilla İlhan Parkı/İstanbul
Alan konumu	Mahalle ölçeği	Mahalle ölçeği	Kent ölçeği	Mahalle ölçeği
Çocuk erişimi	Tek erişilebilir	Tek erişilebilir	Tek erişilemez	Tek erişilebilir
Kullanıcı profili	- Her yaş grubu çocuk	- Her yaş grubu çocuk - Yetişkinler	- Her yaş grubu çocuk - Yetişkinler	- 0-3 yaş grubu çocuk - Yetişkinler
Doğa ile uyum	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu
Topografik hareketlilik	Var	Var	Var	Var
Peyzaj düzenlemesi	Mevcut değil	Mevcut değil	Mevcut	Mevcut
Bireysel ve grup oyunları için uygunluk	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Gelişimi destekleme Farkındalık	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun
Karma Kullanım	Uygun	Uygun	Uygun	Uygun

Tablo 6’da aktarıldığı gibi Schulberg Parkı, Teardrop Park ve Atilla İlhan Parkı yüksek erişilebilirliği sahip, konut yakın çevresinde, çocukların yürüyerek ulaşabilecek mesafede konumlanmıştır. Zorlu Oyun Alanı ise kent ölçeğinde, çocuğun tek başına erişemeyeceği, ebeveynleri gidebilecek konumdadır. Bu park ve oyun alanları her yaş grubu çocuğun vakit geçirmesine, Atilla İlhan Parkı ise sadece 0-3 yaş grubunun kullanımına uygun tasarlanmıştır. Bu alanlar yetişkinlerin de kullanımına izin vermektedir. Doğa ile uyumlu, çocuğun gelişimine katkı sağlayarak, farkındalık kazandıracak ve bireysel, grup oyunlarına imkân sunan tasarım oyun ekipmanlarını içermektedir. Zorlu Oyun Alanı ve Atilla İlhan Parkında peyzaj düzenlemesi yapılmıştır. Diğer parklar ise doğa içerisinde konumlanmışlardır. Bu özellikleri ile incelenen uygulamalar; çocuk dostu oyun ilkelerine uygun örneklerdir.

Çocuk dostu sokak uygulamaları

Sokak; kentte hareketlilik, canlılık sağlayan en küçük yapı taşıdır (Üstündağ ve Erturan, 2015). Temel anlamı ile ulaşımın üzerinde sağlandığı yerdir (Taşçı, 2010).

Günümüzde hızlı kentleşmeden dolayı sokaklar, araçlar için kullanılmaya başlamış ve otomobil odaklı kentlerin artmasına sebep olmuştur. Bu durum kentte sokakları yaya olarak kullanan çocuk, yaşlı, engelli, hamile vb. kırılğan gruplar için risk oluşturmaktadır. Aslında sokaklar birey merkezlidir. Bireyin eşit koşullarda sokağa erişiminin sağlanması ve güvenli sokağın oluşması ile yaşam kaliteleri artmaktadır (Üstündağ ve Erturan, 2015).

Özellikle çocuklar için kenti, kentliyi ve çocuğun kendini keşfetmesi açısından en temel kentsel birim sokaklardır. Fizyolojik, psikolojik, güvenlik ihtiyaçları gibi aidiyet ihtiyacı da sokak ile karşılanmaktadır (Ciritli ve Yücel, 2021). Kamusal alan olan sokaklar; toplum ile yakın iletişim kurulan, sosyalleşmeyi destekleyen alanlar da olduğundan sokağın kullanımı, tasarımı, işlevi önem kazanmaktadır. Bununla birlikte çocuk ve diğer kırılğan gruplar için daha güvenli, konforlu, mevsimsel stratejilerin dikkate alındığı, hareketli ve çekici alanların oluşturulmasını vurgulayan çocuk dostu sokaklar günümüzde ön plana çıkmaktadır.

Sokaklar çocukların geçmişten beri arkadaşları ile buluşup oynadıkları yerdir. Özellikle küçük yaştakileri için evlerine yakın, kolay ulaşabilecekleri kolay bir alan olması, boş zamanlarda vakit geçirmek için tercih ediliyordu. Fakat kentleşme, endüstrileşme, beraberinde gelişen ulaşım vb. ile sokakların işlevi de zamanla değişmiştir (Taşçı, 2010).

Şekil 37. Geçmişte çocuğun sokağı kullanımı (Taşçı, 2010)

Konutlar arasındaki yollarda çocuğun oyun oynamasını, vakit geçirmesini kısıtlayan araç öncelikli kentleşme, çocuğun yaşadığı konut yakınlarında oyun olanaklarının iyileştirilmesi için farklı alternatiflerin uygulanmasına zemin hazırlamıştır (Çeliksın, 1992). Kentleşme ile işlevi değişen sokaklar, çocuk için çeşitli güvenlik ve sosyal sorunlara sebep olmuştur. Bu durum çocuğu kapalı alanlara itmektedir. Çocuğun sokaktan ve birbirlerinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

Çocuk dostu sokak, kullanımını azalan sokaklardaki sorunlara çözüm yolu bulmak, hareketliliği artırmak ve sokağı hem toplum hem de çocuk için daha yaşanabilir kılmayı hedeflemektedir. Özellikle çocuklar için yaşam kalitesi artırılmış, güvenliği sağlanmış sokaklar, toplum olarak birlik içinde olmayı, sosyal bağların geliştirilmesini ve güçlenmesini sağlar. Kentte ve kentsel alanda aidiyeti artırarak tüm toplumun refahını ve güvenliğini artırır. Bu durum da sokağın da kullanımını artırmak demektir (Üstündağ ve Erturan, 2015).

Çocuk dostu sokak için trafik güvenliği, açık havada oyun kültürü, sosyalleşme konuları üzerinden iyileştirme yapılmasını öngörmektedir (Çeliksın, 1992). Konut arası yollarda, nüfusun sebep olduğu taşıt trafiği sebebi ile trafik güvenliği (kaza, çarpma, yaralanma, ölüm) azalmakta, sokakta oyun ve boş zamanlarda geçirilen süre de sınırlamaktadır. Bu yüzden sokağın maksimum hız limiti, yaya kaldırımlarının yeterli genişliği, yaya-yol geçişinin güvenliği konularına dikkat çekilmektedir (Tandoğan , 2014). Trafiğin azaltılarak, yol üzerinde çeşitli mekânların oluşturulması ile sokağın sosyal kullanımının iyileştirilmesi ve çocuğun sokağa çıkmasına olanak tanınmalıdır. Ayrıca açık havada çocuğun her yaşta arkadaşının ve büyüklerin olduğu bir alanda oyun geliştirip oynamaları, öğrenme, kentsel faaliyetlere katılım ve sosyalleşmeleri açısından önem kazanmaktadır. Gündelik hayatta karşılıklı ilişkilerin kurulması, tecrübelerin kazanılması sağlanmaktadır.

Bu kapsamda bakıldığında çocuk dostu sokaklar, çocuk dostu kriterlerin özellikle güvenlik, hareketlilik, yürünebilirlik, bisiklete binebilirlik, sokak-yol geçişleri ve sosyallik kriterlerini referans aldığı görülmektedir. Buna yönelik ABD, Almanya, Hollanda, İngiltere gibi birçok ülkede benzer amaçla, sokakların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Dünyada Woonerf, Home Zone ve Hackey Play Street çalışmaları incelenerek, çocuk dostu sokak kapsamında değerlendirilmeleri yapılacaktır.

a. Woonerf ve Home Zone Konseptleri

Woonerf (paylaşılan alan) ve Home Zone konseptleri benzer yaklaşımlara sahip uygulamalardır. Bu yaklaşımlar konut alanlarında trafik, yaya, otopark ve yeşil alan üzerine geliştirilmiştir (Güneş Tigen ve Tandoğan, 2021). Amaç, sokakların kullanım şeklini değiştirmek, sadece taşıtlar için değil yayalar için de tasarım yaparak önceliğin yayaya verildiği konseptlerdir. Woonerf uygulaması 1960'lı yıllarda Hollanda'da konut alanlarında trafik için izlenen politikadır.

Şekil 38. Woonerf uygulamasının temel ilkeleri (Tandoğan , 2014)

Woonerf uygulamasına göre (Collarte , 2012);

- Sokağa net ve belirgin giriş tanımlanmalı, bitkilendirme ile bölgenin farklılaşan bir sokak olduğu vurgulanmalı,
- Yol tasarımında hafif virajlar kullanılarak yavaş ve dikkatli araç kullanımına teşvik edilmeli,
- Kaldırım ve yol ayrımının net tanımlanması, kaldırım malzemesi ve dokusunun farklılaştırılması,
- Araç kullanımının sokakta azaltılması için park yerlerinin belirli aralıklarla oluşturulması,
- Güvenli oyun alanlarının çocuk için oluşturulması,
- Kent mobilyaları ile insanların sokağı kullanımı ve sokakta kalmasına olanak sağlanması gerekmektedir.

1960'lı yıllardan sonra Amsterdam, Pekin, Meksika vb. kentlerde de Woonerf konsepti uygulanmıştır (Collarte , 2012) . Bu kentler, ılıman iklime sahip olması ve konut kat yüksekliği düşük alanlar olmasıyla ortaklaşmaktadır. Genellikle kamusal alanlar ve ticari bölgeler ile bütünleşen konut alanlarında uygulanmıştır (Görer, 1989). Bunlardan biri olan Amerika-Boston Appleton Caddesi'dir.

Şekil 39. Boston Appleton Street (Google Earth, 2022)

1980’lerde birbiri ile bağlı dört sokağı kapsayacak şekilde konseptte göre düzenlenmiştir. Yürünebilirliği ve sürdürülebilir çevreyi destekleyen sokak projesidir.

Şekil 40. Appleton Street girişi

Farklı dokudaki döşeme ve yükseltilmiş zemini ile sokağın girişi belirginleştirilmiştir. Sokak üzerinde açılı ve paralel otopark yerleri, farklı doku ve malzeme ile kaplanmış bordürler kullanılmıştır. Çevre düzenlemesi ile iki-üç katlı yapıların ön bahçeleri toplanma alanına dönüştürülmüştür.

Bir başka Woonerf konsepti; İngiltere’nin yoğun nüfuslu Somerville belediyesinde uygulanmıştır. 2010-2030 Kapsamlı Plan dâhilinde; kamusal açık alan kullanımını artırmak, sokağın çekiciliğini artırıp, ortak kullanım alanına dönüştürmek amacıyla Hudson Caddesi’nde düzenleme yapılmıştır.

Plan kapsamında düzenlenecek olan caddede, saatte yüzden daha az araç geçmekte ve mahalle sakinlerince araçların hızlı olduğu gözlenmektedir. Bu sokakta araç trafiği tek yönlü ve geniş bir yoldur. Konutların birkaçı hariç diğerlerinin kendilerine ayrılan otopark alanları bulunmaktadır.

Şekil 41. Hudson Caddesi (Google Earth, 2022)

Şekil 42. Hudson Caddesi'nin iki ve üç boyutlu şematik planları (Collarte , 2012)

Proje kapsamında alanda bordürlerle giriş belirginleştirilmiş, sokak boyunca park alanları oluşturulmuştur. Sokağın merkezine acil durum park yeri sağlanmıştır. Bitkilendirme ve farklı zeminler ile sokakta hareketlilik sağlanmış bu sayede hafif virajlar ile araç trafiği yavaşlatılmıştır. Aynı zamanda sokak mobilyaları ile bütünleşen aktivite alanları oluşturulmuştur (Collarte , 2012).

Benzer konseptte sahip olan Home Zone ise Woonerf uygulamasından esinlenilerek geliştirilmiş olup, ilk olarak İngiltere'de uygulamıştır. Home Zone aslında sokakta trafik nedeni ile yaralanan ve ölen çocukların sayısının artması ile gündem konusu olmuştur. Bu doğrultuda sokak güvenliği için karar verilmiş bir konsepttir. Home Zone konseptinde ölçü ve boyutlar, trafik akışını kontrol altına alıp yavaşlatacak şekildedir. Uygun yerlerde konut ön bahçelerine müdahale edilmez. Bölge halkını rahatsız etmeyecek şekilde aktivite ve oyun alanı geliştirilir ve tasarımı yapılır (Aydoğan T. G., 2020).

Home Zone konsepti Woonerf ile benzer ilkeleri benimsemektedir. Home Zone, Woonerf uygulamasına göre daha çok trafiğin yavaşlatılması ve yol güvenliğinin sağlanmasını

vurgulamaktadır (Güneş Tigen ve Tandoğan, 2021). Konseptte göre; girişler farklı zemin kaplamalı ve geniş olmalı, Home Zone uyarı işaretleri hem giriş hem de çıkışta kullanılmalıdır. Sokak boyunca aynı kaplama ve döşeme kullanılmamalı, yaya ve araç ayrımı yapılmalıdır. Bitkilendirme seçimi doğru yapılmalıdır. Sokakta çocukların bir arada zaman geçirmesi için oyun alanı oluşturulmalıdır. Kullanılan ekipmanlar alana ve işleve uygun seçilmelidir.

Şekil 43. Home Zone olarak düzenlenmiş sokaktan görüntüler (Güneş Tigen ve Tandoğan, 2021)

Hem Woonerf hem de Home Zone konseptleri ile sokaklar kamusal alan olarak geri kazandırılarak toplumu, çocukları bir araya getirmek, güvenli bir şekilde sosyalleşmelerini sağlamak hedeflenerek; ÇDK kriterlerinin katılım, hareketlilik, erişilebilirlik, güvenlik, temsiliyet kriterlerini uygulamaya çalışmışlardır. Trafîği yavaşlatan ve belirli yerlerde araç kullanımını sınırlandırarak güvenliğinin sağlanması; sokağın büyük bir kısmını yayalara ayırıp, çocuklar için de oyun alanı olarak geliştirilmesi, oturma alanlarının oluşturulması ile çocukların kamusal faaliyetlerde aktif olmaları, yayaların ve çocukların sokakta sosyal etkileşiminin sağlanması ile ÇDK kriterlerinin hedefleri gerçekleştirilmek istenmiştir (Tandoğan, 2014).

b. Hackey Play Street

Hackey Play Street; belli zaman aralıklarında, birkaç saat trafiğe kapanan sokaktır. Çocukların güvenliği sağlanarak sokakta oynamasına, mahalle sakinlerinin de toplanması, yürüyüş ve farklı aktiviteler ile bir araya gelmesine olanak sağlamaktadır. Böylece insanları yürümeye, daha canlı ve hareketli yaşama yönelterek dinç bir toplum oluşturmayı ilke edinir. Toplumun yürümesini sağlayarak daha sağlıklı, mutlu, etkileşimin fazla olduğu bir ortam

oluşturarak sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Çocuklar da bu sayede hem ailelerinden bağımsız şekilde tek başlarına vakit geçirmeleri hem de farklı deneyimler yaşarlar.

Şekil 44. Trafığe kapanmış Hackey Play Street (Aydoğan T. G., 2020)

Hackey Play Street temel aldığı ilkeler doğrultusunda çocuk dostu kriterlerden olan güvenlik-koruma, hareketlilik, sosyallik kriterlerini karşılamaktadır. Aynı zamanda farkındalık, benlik kriterlerinin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. Belli günler ve belli saatlerde uygulanması açısından erişim kriterinin sürekliliği yoktur.

Çocuk Dostu Sokak Uygulamalarının Değerlendirilmesi

İncelenen ve uygulamalarda özellikle referans alınan Woonerf, Home Zone konseptleri; çocukların kamusal mekânda aktif kullanımını sağlamak, toplum ile iletişimini geliştirmek ve sosyalleşmesini sağlamak amacıyla önemli rol oynamaktadır. Bu konseptler sokağın kullanımı, tasarımı ve işlevinin önemi vurgulayarak, çocuk dostu sokak olarak tasarlanan sokakların diğer sokaklardan net ve belirgin şekilde ayrılmasını, çekici ve kullanılan zemin kaplamalarla farklılaşması gerektiğini savunur. Taşçı, 2010'a göre sokaklar çocuğun en kolay erişebileceği, konforlu vakit geçireceği alan olmalıdır. Bu yüzden sokağın trafik güvenliğinin sağlanmış olması ve kullanıcıların kullanımını artıracak şekilde düzenlenmiş olması; bu doğrultuda da sosyal açıdan güvenli alan oluşturulması gerekmektedir. Bitkilendirme, sokak elemanları (aydınlatma, oturma alanları vb.), farklı zemin döşemeleri, araç yaya ayrımının netleştiği düzenlemelerin önemi ön plana çıkmaktadır. Bu özellikler sokak uygulamalarında referans alınarak çalışmaları desteklemektedir.

İklim, Kent Planlaması ve Çocuk

Araştırılmış olan çocuk dostu çalışmalarda; incelenen kriterler ve yapılan uygulamalarında iklimsel koşullara dikkat edilmediği, özellikle kış koşullarına yönelik olarak geliştirilen çocuk dostu kent kriter ve uygulamalarının bulunmadığı görülmektedir.

İklim, dünyanın belli bir yerinde uzun süre gözlemlenen hava koşullarının tümünü ifade etmektedir (Türkeş, 2001). Bu açıdan dünyada yaşadığımız her bir yerin kendine ait iklimi

bulunmaktadır. Bu da kentlerin iklim yapısında benzerlik ya da farklılıkların oluşmasına sebep olmaktadır.

Araştırmalarda, sıcaklığın 0°C ve 0°C'nin altındaki, yağışın kar şeklinde düştüğü, gün içerisinde güneş ışığından sınırlı ölçüde yararlanılan ve en bu durumun uzun zaman devam ettiği mevsime sahip kentler, kış kentleri olarak tanımlanmaktadır (Tandoğan ve Şişman, 2018). Bu iklime sahip kentlerde; toplumun yaşam kalitesini düşüren, kentin kullanım alanlarını kısıtlayan durumlar ortaya çıkmaktadır. Kış mevsimi kasvetli, sıkıcı, soğuk, huzursuz hissedilen mevsim olmakla birlikte gerek yayalar gerekse araç kullananlar için bir takım olumsuzlukları beraberinde getirmektedir (Aslanoğlu, 2022). Soğuk iklime sahip kentlerde genellikle kar yağışı ve don olayları gözlemlenmektedir. Aynı zamanda gündüz süresinin kısalığı gibi durumlar da yaşandığı için kentli için birtakım zorluklar oluşmaktadır (Dursun ve Yavaş, 2017).

Kış mevsimi, günlük yaşamı hem fiziksel hem de psikolojik olarak olumsuz etkilediği için toplum için genellikle güçlük oluşturan, rahatsızlık uyandıran bir algı oluşturmaktadır. Mevsim koşulları sadece yayaları, araçları, yetişkinleri kısıtlanmanın yanı sıra, dış mekân kullanımında hareketliliği ve enerjisi yüksek yaş grubu olan çocukların hareket alanını da daraltmaktadır (Bergum ve Beaubien, 2009). Kış mevsiminin uzun ve sert yaşandığı kentlerde dışarıya çıkmak, tehlikeli (kayma, düşme, fiziksel egzersiz kısıtlılığı, hipotermi gibi) görünerek depresyon halinin görülmesine de sebep olabilmektedir. Bu açıdan mevsim koşullarını dikkate alan, doğru, çözümleyici stratejilerle, kışın dış mekân kullanımını kısıtlayan, hareketliliği azaltan, kapalı alanlara yönlendiren kurgunun önüne geçmek önem kazanmaktadır.

Yağışın türü, yıl içerisindeki yağış dağılışı, aylık ve yıllık sıcaklıklar ve bitki örtüsü ilişkilerine dayanarak Köppen-Greiger iklim sınıflamasında Erzurum kenti kış mevsimi şiddetli kar yağışlı, yaz mevsimi kısa ve sıcak iklim iklim olarak ifade etmektedir (Tandoğan ve Şişman, 2018). Erzurum kenti ile benzer iklime sahip kentler; dünyada özellikle kuzey ülkeler, kış mevsiminin olumsuz hava şartlarına çözüm stratejileri geliştirilerek, kentliler için yaşanabilir dış mekânlar için Kanada ve Kraliyet Mimarlık Enstitü gibi ortak hedefleri olan kuruluşlar ve yerel yönetimler rehber geliştirmiştir (Tan ve Giresun, 2016). Dünyada Alaska, Almanya/Berlin, Kanada, ABD/Ithaca, Helsinki, Edmonton gibi önemli kış kentleri bu rehber ile soğuk hava koşullarına çözüm bulmuştur (Cengiz, Cengiz ve Mutlu, 2016).

Geliştirilen mevsim koşulları ile uyumlu tasarım rehberine göre genel hedefler; kentsel mekânda yaya konforunun sağlanması, kentsel açık alanların yıl boyu kullanımının sağlanması, gün içerisinde güneşten maksimum ölçüde yararlanma, rüzgârın etkisinin azaltılması, kar yönetiminin sağlanması ve depolanması, mevsime uygun materyal ve bitkilendirmenin

yapılmasıdır. İncelenen stratejilere ve Kanada Fort St. John için hazırlanan ‘Kış Kentleri Tasarım Rehberi’ne göre bina ve alan tasarımı, yaya hareketliği, açık yeşil alanlar gibi ölçütlerin, kış mevsimine uygun çözümleyici stratejileri verilmiştir (Tan, vd.; 2016).

Bina tasarımı ve yönlenmesi

- Binaların dış cepheleri ya da balkonları rüzgâr hızını azaltacak şekilde kademeli tasarlanmalıdır.
- Merdiven ve rampalar, kar ve buzlanmayı engelleyecek şekilde uygun malzeme ile döşenmelidir.
- Bina çatıları biriken kar ve buzu engellemeye uygun tasarlanmalıdır.
- Bina girişlerinde kar birikmesini bitkilendirme ve banketlerle engellenmelidir.
- Bina cephelerinde, tabelalarında sıcak renkler kullanılarak görsel ilgi ve çekicilik artırılmalıdır.

Yaya hareketliliği

- Yaya geçitleri kar, buz, su birikimini engellemek için yükseltilmelidir.
- Sıcaklığı tutma özelliği ile kaldırımlarda koyu renkler kullanılmalı ve karın erimesini kolaylaştıracak malzeme seçilmelidir.
- Zemin seçiminde dokulu ve tekstürlü döşemeler kullanılarak, yayaların zemine daha çok tutunması sağlanmalıdır.
- Yaya yollarında ağaçlandırmaların yapılması ve soğuğa ve tuza dayanıklı çeşitler kullanılmalıdır.
- Aydınlatmalarda sıcak renkler ve uygun elemanlar kullanılmalıdır.
- Kaldırımlar geniş tutularak, kışın kar depolamak için de alan bırakılmalıdır.

Açık yeşil alanlar

- Açık yeşil alanlarda kar ve buzun toplanması için kar depolama alanları bırakılmalıdır.
- Kar birikintilerinin oyun alanı haline (kayma) getirilmesi sağlanmalıdır.
- Uygun bitki türleri ile rüzgâr yönlendirilmelidir.
- Gruplar halinde bitkilendirme yapılarak rüzgâr direncinin artırılması sağlanmalıdır.
- Güneş ışığından faydalanabilmek için açık alanların kuzey yönleri yapı ile sınırlandırılmalı, güney yönleri açık bırakılmalıdır.
- Oyun alanlarının çevresindeki yapılarda kışın monotonluğunu dengelemek için uygun aydınlatma ve renk kullanılmalıdır.
- Yaz ve kış kullanımları için farklı düzenlemeler önerilmelidir. (Küçük havuzların yazın su elemanı, kışın donunca kaymak için kullanılması gibi.)

- Kent mobilyaları için kışa uygun materyaller kullanılmalıdır. (ahşap, polietilen gibi)
- Oyun ekipmanlarınının kışın da kullanılması için kapalı, yarı kapalı sistemler önerilmelidir.

Bu stratejiler, gelişmiş kuzey ülkelerinde (Alaska, Almanya/Berlin, Kanada, ABD, Helsinki, Edmonton gibi) uygulanan ve olumlu sonuç alınan uygulamalardır. Ülkemizde de kış mevsiminin soğuk ve zorlayıcı geçtiği kentlerde, mevsimsel stratejilerin uygulanması mekân kullanımını, hareketliliği ve konforu artıracaktır.

Çocuk, kış mevsimi geldiği için dışarı çıkmayıp, evde ya da kapalı mekânlarda vakit geçirmek zorunda kalmaktadır. Bu sebeple kış kentlerinde, sert iklim koşullarını ve oluşturduğu bu zorlukları en aza indirerek mevsimsel koşullara uygun planlama stratejileri, tasarım kriterleri ve çalışmaları ile çocuk ve yetişkinler için erişilebilir, güvenli, aktif kullanım sağlayan mekânların geliştirilmesi önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda çocuk dostu kent kriterleri ile mevsimsel stratejiler bir arada düşünülerek çalışmalarda temel alınması gerekmektedir.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışma literatür ve saha çalışması aşamalarından oluşmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda kapsamlı literatür taraması yapılmış olup, çocuk dostu kent kriterleri ve bu kriterleri referans alarak, çocuğun dış mekân kullanımında yaşam kalitesini artırmak amacıyla yapılan çalışmaları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda çocuk dostu kent temalı tez çalışmaları ve ölçekleri Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Çocuk Dostu Kent Kapsamlı Tez Çalışmaları

Tez Türü	Başlık	Ölçeği	Zaman/Şehir
Doktora	İstanbul’da Çocuk Dostu Kent İçin Açık Alanların Planlama, Tasarım ve Yönetim İlkelerinin Oluşturulması	Açık yeşil alan	2011/İstanbul
Yüksek Lisans	Fiziksel Çevre - Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekânları ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy ve Beylikdüzü Örnekleri	Çocuk oyun alanı	2012/İstanbul
Yüksek Lisans	İstanbul İlinde Çocuk Dostu Kent İçin Mekân, Çevre, Tasarım, Gelişim Eksenli Bir Proje: Esenler Çocuk Sokağı Örneğinin İncelenmesi	Sokak	2017/İstanbul
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Şehir Algısının Şehir İmajına Etkisi: Gümüşhane’nin Çocuk Dostu Şehir Olabilme Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma	Kent	2019/Gümüşhane
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kentleşme Girişimi ve Türkiye’de Çocuk Dostu Kentler	Kent	2019/Trabzon
Yüksek Lisans	Çocukların Farklı Mahallelerdeki Okullara Aktif Gidiş-Gelişi: Sokakların Çocuk Dostu Çevreler Olarak Tasarımı	Sokak	2019/İzmir
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kent Yaklaşımının Değerlendirilmesi	Kent	2020/Ankara
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kent Açısından Çanakkale Belediyesi Uygulamalarının Değerlendirilmesi	Kent	2020/Çanakkale
Yüksek Lisans	Konya Kentindeki Yapılı Çevre Tasarımlarının Çocuk Dostu Kent Ölçütleri Bağlamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi	Sokak	2021/Konya
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kent Kurgusunda Planlama Stratejileri	Sokak	2021/İstanbul
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kentler: Bursa Örneği	Kent	2021/Bursa
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kent Uygulamalarının Çocuk Katılımı Kapsamında Değerlendirilmesi Esenler Belediyesi Örneği	Kent	2022/İstanbul
Yüksek Lisans	Çocuk Dostu Kent Kriterleri Açısından Çocukların Bakış Açılarının Değerlendirilmesi Sivas Kenti Örneği	Kent	2022/Sivas
Yüksek Lisans	Kahramanmaraş Kenti Örneğinde Çocuk Dostu Sokak Tasarımı	Sokak	2022/Kahramanmaraş

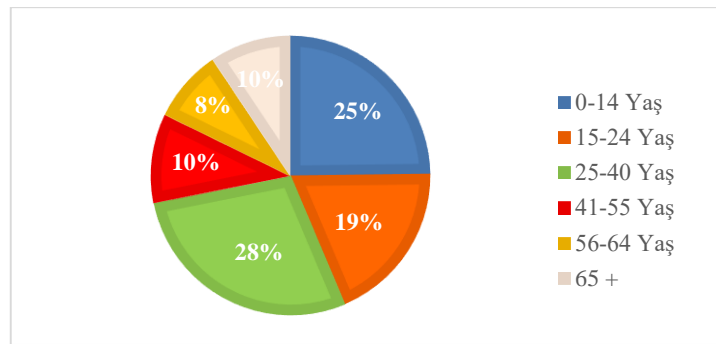
Araştırmalarda 2010 sonrasında artan ulusal çocuk dostu kent çalışmalarında genellikle sokak, oyun alanları, açık yeşil alan ve kent ölçeğinde çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmaların yapıldığı kentlerde belirlenen örneklem alanların çocuk dostu kriterlerine uygunluğu, çocuk dostu olabilme potansiyelleri, yerel yönetimlerin bakış açısı ve yaptıkları çalışmalara yer verilmiştir. Fiziksel çevre analiz edilerek, çocuk dostu kent kriterlerine uygunlukları tespit edilmiştir.

ÇDK kriterlerini referans alarak geliştirilen bu tez çalışmalarında; çocukların sıklıkla kullandıkları ve etkileşim halinde oldukları okul bölgelerinin çalışılmadığı, kentlerin iklim özellikleri ve iklimsel zorlukları göz önüne alarak geliştirilmiş önerilerin eksikliği tespit edilmiştir. Özellikle kışın soğuk hava koşullarının yaşandığı kentlerde, çocuk dostu çalışmaların yürütülmediği görülmüştür. Bu yüzden çocuk dostu kent kriterleri ve iklimsel stratejiler, çalışmanın mekânsal analiz verilerini toplama aşamasında temel alınmıştır. Bu bağlamda kış kimliğiyle ön plana çıkan Erzurum kenti ve çocukların en çok vakit geçirdikleri okul bölgeleri çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Çalışma Alanı Konum ve Özellikleri

Erzurum kenti Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. 25.066 km² yüz ölçümüyle Türkiye'nin en geniş dördüncü ilidir. 3'ü merkez ilçe olmak üzere toplam 20 ilçesi bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre 2022 nüfusu 749 bin olup, nüfus yoğunluğu olarak da ülkemizin 29. büyük kentidir.

Erzurum ili yer şekilleri bakımından plato özelliği göstermektedir. Güneyinde Palandöken, kuzeyinde Kargapazarı dağları ile çevrilidir. Erzurum, Türkiye'nin yüksek rakıma sahip (1900 m) illerinden biridir. Dünyada orta kuşakta yer alıp, yüksekliği fazla olduğu halde yaşanan nadir illerendir. Ülkemizde ise Büyükşehirler içerisinde en yüksek yerleşim alanıdır. Bu yüzden kent, dağ eteğinde kurulmuş olup, kış kenti kimliğiyle ön plana çıkmaktadır.

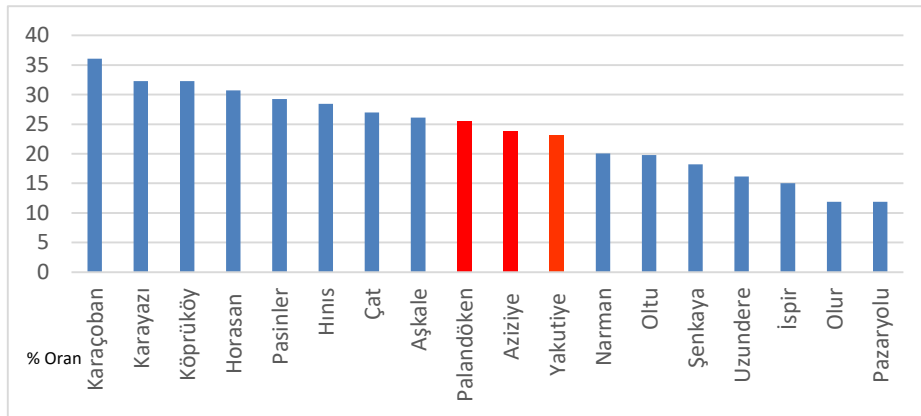
Şekil 45. Erzurum ilinin yaş grubuna göre nüfus dağılımı (TUİK, 2023)

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı Şekil 45'teki gibidir. Erzurum merkez nüfusu (Yakutiye, Palandöken, Aziziye) toplam nüfusun %58' ini oluşturmaktadır ve bu nüfusun %25'i ise 0-14 yaş aralığındaki çocuk nüfustur.

Erzurum ilinin 2022 verilerine göre ilçe nüfuslarına bakıldığında en yüksek nüfusa sahip ilçe Yakutiye, en düşük nüfusa sahip ilçe ise Pazaryolu'dur (Tablo 8). İlçelerin nüfusu içerisindeki çocuk (0-14) yaş grubu Şekil 46'daki gibidir.

Tablo 8. Erzurum İlçe Nüfus Bilgileri (TUİK, 2023)

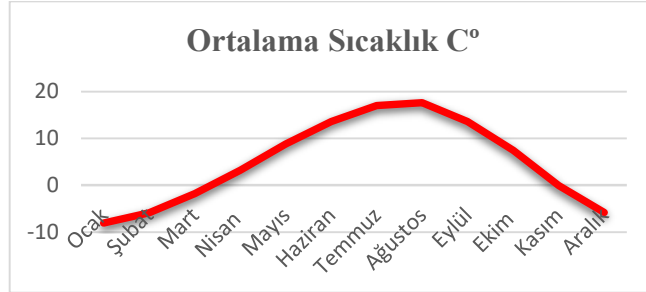
İlçe	Nüfus	İlçe	Nüfus
Yakutiye	190.373	Aşkale	21.494
Palandöken	177.374	Şenkaya	16.035
Aziziye	65.553	Çat	15.556
Horasan	36.519	Tortum	15.259
Oltu	30.075	İspir	14.607
Pasinler	27.055	Köprüköy	14.204
Karayazı	25.543	Narman	12.292
Hınıs	24.680	Uzundere	7.625
Tekman	23.195	Olur	6.262
Karaçoban	22.250	Pazaryolu	3.803

Şekil 46. Erzurum ilçelerindeki çocuk nüfusunun toplam nüfusa oranı (TUİK, 2023)

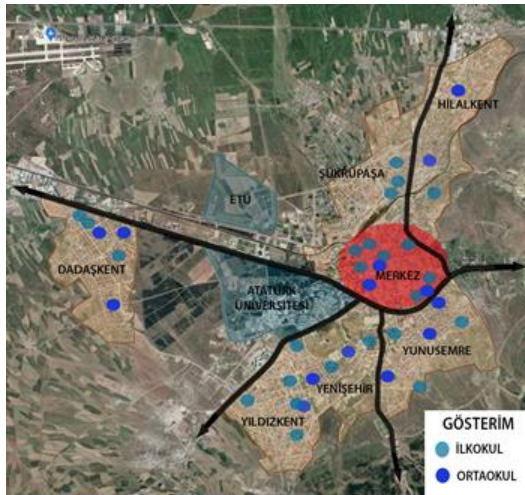
Erzurum ilçelerinin toplam nüfusu içerisindeki çocuk nüfusu oranlandığında en az yüzde oranı Pazaryolu ilçesinde, en çok yüzde oranı ise Karaçoban ilçesindedir. Merkez ilçeler (Yakutiye, Palandöken ve Aziziye) içerisinde ise en fazla çocuk nüfusu (%26) Palandöken ilçesindedir.

Erzurum ili, yükseltiden dolayı Türkiye’de nadir görülen sert karasal iklime sahiptir. 1890 metre rakımı ile Palandöken Dağı’nın eteklerinde kurulmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Kışlar uzun ve soğuk, yazlar kısa ve sıcak geçer. Yazın en çok yağışı almakla birlikte, en az yağış kış mevsiminde alınmaktadır. Ortalama kar yağışının olduğu gün sayısı 50 ve karın yerde kalma süresi yaklaşık 113 gündür (Erzurum Ticaret Borsası, 2022).

Şekil 47. Erzurum aylara göre iklim grafiği (Climate Data, 2023)

Sıcaklık değerleri yaz aylarında en düşük olan ilin, yaz ortalama sıcaklığı 18’dir. Kışın ise en soğuk illerden olup, yılın yaklaşık 113 günü kentte kar görülmektedir. Kışın ortalama sıcaklığı ise -7’dir (Şekil 50). Kentin kış mevsimi 6 aydan uzun süreyi kapsamakta, sıcaklığın düşmesi ekim ayında, artması ise nisan ayında başlamaktadır. Ekim ayında başlayan kar örtüsünün yerde kalma süresi mayıs ayına kadar sürebilmektedir (Yavaş, 2019). Bu sebeple soğuk iklime sahip olan Erzurum kentinde; kış mevsimi soğuk ve sert geçerken; don ve buz olayları, gündüz süresinin kısalığı, araç ve yaya yollarının kar ve buzla kaplanması sık karşılaşılan durumlardır.

Şekil 48. Erzurum ili merkezindeki okullar

Erzurum kentinin kış kenti olmasına bağlı olarak, 9 ay süren eğitim sürecinin 5 ayı soğuk hava koşullarının yaşandığı döneme denk gelmektedir. Kentte kışın soğuk ve sert hava koşullarının yaşanması ve bu zorlu koşullarda çocuklar okula gitmek zorundadır. Bu sebeple araştırmada Erzurum kenti çalışılmış olup, kentin merkez ilçelerinde, çok sayıda ilköğretim

okulunun bulunduğu, okulların birbirine yakın konumlandığı, çocukların okula yürüyerek ulaştığı alanlar tespit edilmiştir. Bu alanlar arasında değerlendirme yapılarak çalışma alanı belirlenmiştir.

Çok sayıda okulu bir arada bulunduran ve planlı gelişen bölgeler olarak Aziziye ilçesine bağlı Dadaşkent semti ve Palandöken ilçesine bağlı Yenişehir semti tespit edilmiştir. Benzer nitelik ve kriterlere sahip bu iki alan arasında Tablo 9’da da gösterilen değerlendirme matrisi yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeye göre mahalle nüfusu, çocuk yaş dağılımı, okul çevresindeki yol ağı, fonksiyon çeşitliliği ve okul hizmeti almayan alan büyüklüğünün karşılaştırması sonucu Yenişehir semti, çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Tablo 9. Alan Seçiminde Benzer Özelliklere Sahip Alanların Karşılaştırma Matrisi

Kriterler	Arahklar	Dadaşkent	Yenişehir
Mahalle nüfusu (%10)	500-20.000 (%40)	4	
	20.001-35.000 (%60)		6
İlçe çocuk yaş dağılımı (6-14 yaş) (%15)	500-20.000 (%40)	6	
	20.001-35.000 (%60)		9
Okul çevresinin yol kademelenmesi (%20)	5-15 m (%60)		12
	16 + (%40)	8	
Mahalle okul sayısı (%15)	1-4 (%40)	6	
	4 + (%60)		9
Okul çevresi kullanım çeşitliliği(%25)	Ticaret, park, kamu, konut (%40)	10	
	Ticaret, park, kamu, konut, spor alanı, alışveriş merkezi (%60)		15
Okul hizmeti almayan alan büyüklüğü (%15)	0.1-5 km (%60)		9
	5.1-10 km (%40)	6	
SONUÇ		40	60

Semtin okul yoğunluğu olan Adnan Menderes Mahallesi’ndeki Nihat Kitapçı İlkokulu ve Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu’nun 500 m yürüme mesafesindeki çevresi, özellikle çocuk yoğunluğunun gözlemlendiği sokaklar, çocuk dostu kent kriterleri kapsamında incelenmiştir.

Şekil 49. Çalışılan okul bölgeleri

Çalışmada incelenen okulların seçimi ve alan çalışmaları literatürdeki bilgiler ışığında yapılmıştır. Okul seçiminde; mahalle kültürünün geliştiği, çocukların okula daha çok yürüyerek gittiği, okulların mahalle sınırlarının içinde kalması dikkate alınıp, incelenmeye ve analiz edilmeye değer bulunmuştur. Okul bölgelerinin çevresiyle ilişkili mekânların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Metot

Araştırma; saha çalışması, gözlem, fotoğraflama ve anket çalışmasına dayalı bir çalışmadır. Çalışma Erzurum ilinin Palandöken ilçesinde yürütölmüş olup karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem hem niteliksel hem de niceliksel araştırma yöntemi ile arada köprü niteliğinde bağ oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Bu sayede hem nitel hem de nicel araştırma verilerinin derlenip, analiz ve değerlendirmesi yapılarak öneriler geliştirilmiştir. Her iki yöntem ile eř zamanlı analiz yapıldığı için çalışmanın yöntemi (Nicel+Nitel) olarak gösterilebilir (Gözü, Özen ve Burgel Tunalı, 2016). Gözlem, fotoğraflama ile nitel veriler elde edilip çıkarımlarda bulunulacaktır. Aynı zamanda öğrenciler ve annelere yönelik uygulanan iki farklı, 3'lü likert ölçekli anketler sonucunda veriler analiz edilerek yorumlanacaktır. Ulaşılan sonuçlarda veriler ile iklimin dezavantaj olarak göröldüğü kentlerin çocuk dostu olma potansiyeli ve yaşanan sorunları açıklanacaktır.

Çalışmada 6-14 yaş grubu çocuklara odaklanılmış olup, çocukların okula gidiş ve gelişleri, sokak kullanımları ve mevsimsel faktörlerin dış mekân kullanıma olan etkilerini araştırmak, çocuk dostu tasarım stratejileri geliştirmek amaçlanmaktadır. Çocukların çevrelerini algılaması, mekân kullanımları, kış mevsimine bakış açıları ve olanaklarını, oyun ve yürüyüş deneyimlerini tespit edebilmek için çalışmada alan gözlemi, fotoğraflama ve anket yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntemler hem niteliksel hem de niceliksel araştırma yöntemleridir.

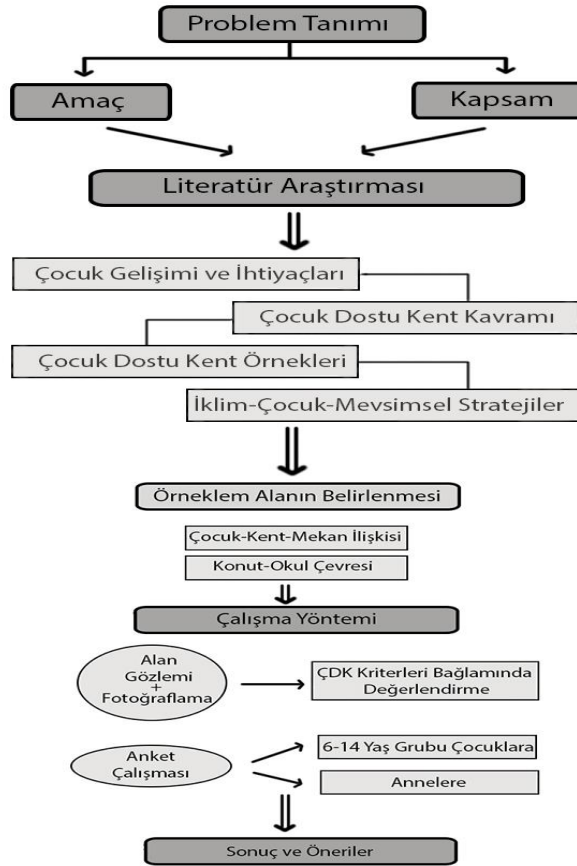
Çocukların algılarının ve olayların tüm gerçekliği ile gözlemlenmesi ve fotoğraflanması, çocukların okul bölgelerindeki günlük hareketliliklerini bütüncül bir biçimde ortaya koyması açısından niteliksel araştırmadır. Fotoğraflama çalışması; okul giriş-çıkış saatlerinde yapılmış, okul bahçesi, okul yakın çevresindeki trafik, yol durumu, uyarı levhaları, ulaşım engelleri, öğrencilerin okula kiminle ve nasıl gelip gittikleri gibi durumlar kış mevsiminde (ocak-mart aylarında) yapılmıştır. Fotoğraflama ve gözlem yöntemi bir arada kullanılıp, değerlendirilecektir. Alan gözleminde ise demografik veriler, mahalle sınırları, çocuğun kullandığı alanları belirlenecektir. Alandaki konut/okul bölgeleri (okul merkez olarak kabul edilerek, 300-500 metre yarıçap içerisindeki konut alanları); ÇDK kriterleri bazında detaylı şekilde değerlendirilip, görsel analizlerle mantıksal çıkarımların yapılması için niteliksel yöntem kullanılmıştır. Aynı zamanda gözlemler sonucunda olgular, ÇDK kriterleri ile ölçülebilir sayısal başlıklar altında inceleyebilir hale getirilerek niceliksel bir araştırma yöntemi haline gelmektedir. Çalışmada örneklem alanı olarak belirlenen okul bölgelerinde, çocuk dostu kent ölçütleri bağlamındaki başlıkların içeriklerinin gözlemlenip, sayısallaştırılarak analiz edilmesi ve değerlendirilmesi ile objektif veriler elde edilmesi hedeflenmiştir. Seçilen bölgelerde yapılacak alan çalışması ve gözlemin ardından, çocukların kullanım alanları hakkında bilgi edinmek, bakış açılarını tespit etmek; aynı zamanda annelerin de çocuklarının mekân kullanımına dair tutumlarını anlayabilmek için anket çalışması yapılacaktır. Anket çalışmasında kota örnekleme kullanılarak, öğrencilerden sadece okula yürüyerek gelenler tespit edilip, onlara anket çalışması uygulanacaktır.

Öğrenci ve aile olmak üzere iki farklı grup için hazırlanan anket çalışması ile çalışma desteklenecektir. Bu anket sorularının hazırlanmasında literatürden faydalanılmış olup, çocuk dostu kent kriterlerinden esinlenerek ve iklimle ilişkilendirilerek sorular oluşturulmuştur. Anketin katılımcılara yapılması için alınan etik kurul onayı Ek 1’de yer almaktadır. Anket çalışmalarına da Ek 2 ve Ek 3’te yer verilmiştir. Anket çalışmasının yapılacağı katılımcıların, Erzurum Palandöken ilçesi, Adnan Menderes Mahallesi’nde ikamet etmesi, okula yürüyerek giden 6-14 yaş arası çocukların ve annelerinin olması hedeflenmiştir. Nihat Kitapçı İlkokulu ve Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Okulundaki belirlenen kritere uygun öğrenci ve aileleri ile yapılmıştır.

İki farklı anket çalışması yapılacağı için evrenin %20’si ile çalışma yapılması hedeflenmiştir. Böylece 215 öğrenci, 132 aile anketi olmak üzere toplamda 347 katılımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Uygulanan anketlerde 6 anket formu değerlendirmeye alınmamıştır. Bu yüzden toplam 214 öğrenci, 127 aile anketi analiz edilmiştir. Veli anketlerinde ailenin çocuğunun dış mekân kullanımına olan bakış açısı, etkisi ve gözlemleri araştırılmıştır.

Anket formları çocuklar ile evlerine gönderilmiş ancak geri dönüş tam sayıda gerçekleşmemiştir. Ayrıca aile anketlerinin 5'i değerlendirmeye alınabilecek nitelikte geri dönmemiştir. Bu nedenle çocuklara yapılan anket sayıları ile velilerle yapılan anket sayıları arasında farklılıklar olmuştur. Anket verilerinin analizinde SPSS 27 programı kullanılarak katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Çocuklara yönelik hazırlanan ankette UNICEF çocuk anketleri dikkate alınarak ilk aşamada yapılandırılmış (kapalı uçlu) ve anlamlandırılmış (yüz ifadeleri) 5'li likert ölçekli (Arıkan, 2018) sorulardan oluşan 39 soru hazırlanmıştır. Bu anketlerde mahalle ölçeğinden sokak ölçeğine kadar inilmiş, konut ve okul yakın çevresini kullanımları, mekân algıları, mekânda geçirdikleri süre ve bu sürede neler yaptıkları, kış mevsiminde kullanım değişikliği olup olmadığı araştırılmıştır. Seçilen yaş grubuna yapılan pilot çalışmada, 5'li likert ölçek çocukları zorladığı, anlamakta güçlük çektikleri için 3'lü likert ölçek kullanılacak şekilde anket soruları tekrar düzenlenmiştir. Yüz yüze anket uygulamasında; hedef kitle olan ilkökul ve ortaokul öğrencileri ile daha kısa sürede, net ve doğru cevapların alınması, istatistiksel yöntem kullanılarak, sayısal veriler eşliğinde değerlendirme yapılarak daha gerçekçi sonuçların alınması hedeflenmiştir. Aynı şekilde 6-14 yaş grubunda çocuğu olan annelere yönelik yapılandırılmış ve 3'lü likert ölçekli 27 soru hazırlanmıştır.

Şekil 50. Araştırmanın Kavramsal Modeli

Çalışmanın temel amacı, kış kenti kimliğine sahip Erzurum ilinde yaşayan çocuk nüfusunun, kentte geçirdiği zaman, mekân, oyun ve iklim koşulları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Bu bağlamda çalışmanın kavramsal modeli Şekil 50'deki gibidir.

Çalışmanın mekânsal analizinin yapılması ve verilerin toplanmasında, başta UNICEF olmak üzere farklı kurum ve bilim insanları tarafından da belirlenen ve literatüre geçen çocuk dostu kriterler ve ilkeler temel alınıp kullanılmıştır. Örneklem alanının analizinde kullanılacak başlıklar aşağıdaki gibidir ve bu başlıklar literatürdeki teknik standartlar doğrultusunda değerlendirilecektir.

Tablo 10. Çocuk dostu okul bölgelerinde referans alınan başlıklar

Güvenlik Koruma	Hareketlilik
<ul style="list-style-type: none"> - Sokak hız sınırı - Hız kesici kasis varlığı - Kaldırım genişliği - Kaldırımdaki engeller (ağaç, direk, tabela vb.) - Yaya geçidinin varlığı - Yaya işaretleri/levhaları - Okul gidiş-dönüş saatlerinde sokağın aktifliği 	<ul style="list-style-type: none"> - Yol boyu bitkilendirme - Sokak görünümü/çekici öğeler - Sokakta aktivite çeşitliliği - Ev yakınında oyun alanı - Oturma alanı - Bisiklet/yürüyüş yolu - Oyun Alanlarında Hareketlilik - Bireysel/grup etkinliklerine uygunluk - Oyun çeşitliliği - Doğa ile uyum - Doğa ile etkileşim kurma - Hareketli oyun alanları
Yürünebilirlik	Erişebilirlik
<ul style="list-style-type: none"> - Kaldırım sürekliliği - Kaldırım engeli (ağaç, direk, tabela vb.) - Kaldırım erişim kolaylığı - Kaldırım yüksekliği - Kaldırım genişliği - Yaya işaretleri/levhaları - Karşıdan karşıya geçiş mesafesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Okula erişim - Park ve oyun alanlarına erişim - Market vb. erişim - Bisiklet yolu - Kaldırım dışında yürüyüş yolu

Araştırma Sınırlılıkları

Çalışma, kış mevsimi kapsamında yapılmış olup, fotoğraflamanın ocak-mart aylarında yapılmasına rağmen kar yağışının az olması ve mevsim normallerinin dışında kış mevsiminin 2023 kışında kısa sürmesi nedeniyle geçmiş yıllardaki daha zorlu şartlar gözlemlenememiştir.

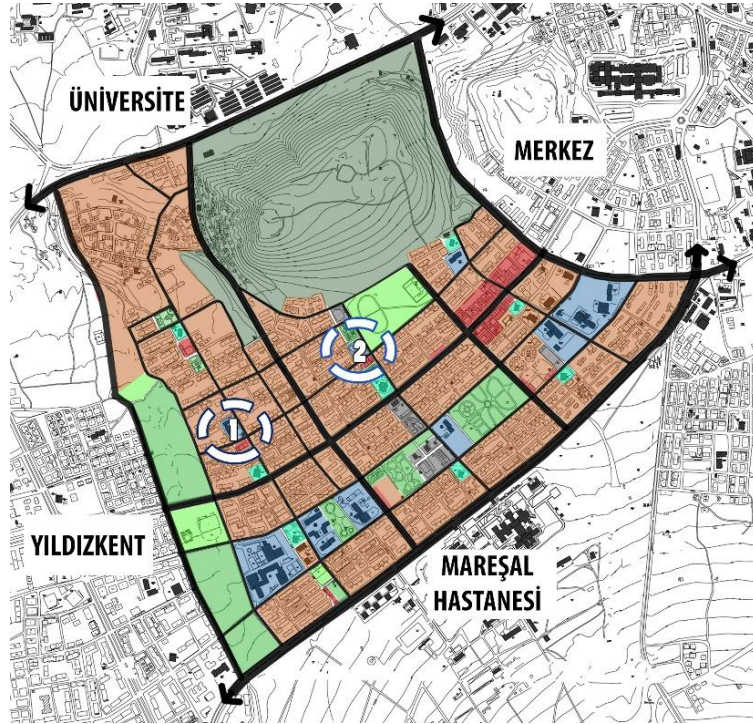
Ayrıca araştırma, katılımcı olarak belirlenen 6-14 yaş grubu ve onların aileleri ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca veli anketlerinin yüz yüze gerçekleştirilememiş olmasının oluşturduğu sorun nedeniyle, beklenilenden ve hedeflenenden daha az sayıda veliden cevap alınabilmesi ile de çalışma sınırlandırılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde; araştırma özelinde yapılan analiz çalışmaları ve elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Çalışma alanında; çocuk dostu kentlerde UNICEF, Kids Street Scon, New South Wales çocuklar ve gençler komisyonunun belirlediği ilkelere öne çıkan güvenlik-koruma, hareketlilik, yürüyebilme (erişim) başlıkları incelenmiştir. Amaç; çocuk dostu kentlerdeki temel hedeflerin, Erzurum kentinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini, ilkelere referans veren çalışmaların varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

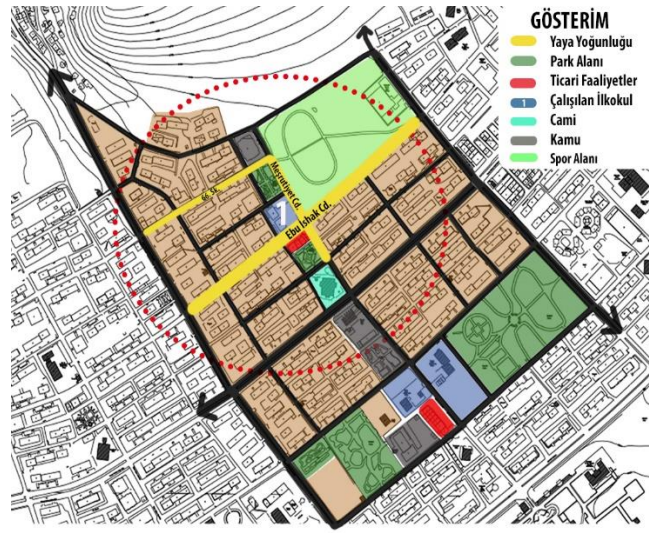
Çalışma alanında fiziksel mekânın analizi için güvenlik-koruma, hareketlilik, yürüyebilme, yeşil alt yapı başlıkları incelenmiş olup, anket çalışmalarının bulgularında ise güvenlik, park ve oyun alanları, güvenlik, sokak kullanımı, okula giderken yürüyüş deneyimi ve kış mevsimini temel alan başlıklar altında öğrenci ve aile anketlerinin analizi yapılmıştır.

Fiziksel Mekânın Analizi

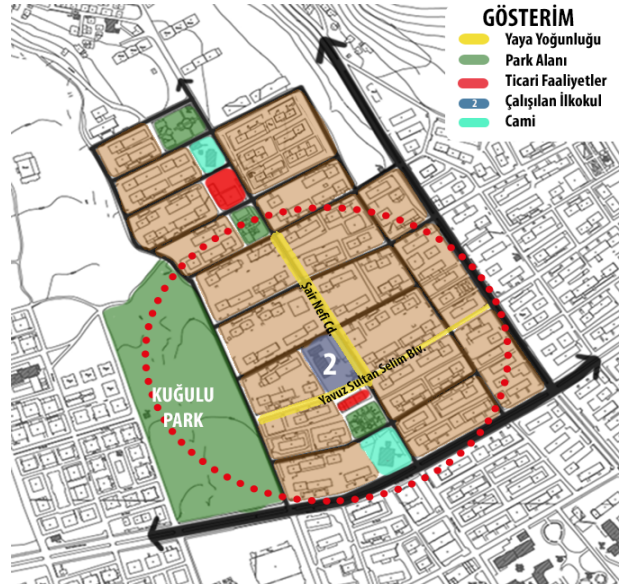
Şekil 51. Üst ölçekte seçilen okul bölgelerinin alan kullanımı, çevre analizi

Çalışılan her iki okul bölgesinin çevresi benzer fonksiyonlara sahip olup; konut, park ve yeşil alanlar, mahalli ticaret alanları bulunmaktadır. Bu fonksiyonel çeşitliliği ile karma kullanımlı bölgelerdir.

Şekil 52. Nihat Kitapçı İlkokulu

Nihat Kitapçı İlkokulu'nu 15 metre ve 12 metre yollar çevrelemektedir. Okul merkez alınıp 500 metrelik yarıçap içerisinde; konut bölgesi, park alanı, spor kompleksi ve mahalle ihtiyaçlarını giderecek işlevde ticaret alanı bulunmaktadır. Okul giriş-çıkış saatlerinde, öğrenci ve yaya yoğunluğunun yaşandığı caddeler sarı aks ile gösterilen ve okul alanının güneyi ve doğusunda kalan Ebu İshak Caddesi, Meşrutiyet Caddesi ve 66. Sokaktır.

Şekil 53. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu

Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu; 12, 10 ve 5 metre yollar ile çevrelenmektedir. Okulun yürüme mesafesindeki çevresinde; konut bölgesi, Kuğulu Park, mahalli ticari alanlar bulunmaktadır. Öğrencilerin okul giriş ve çıkış saatlerinde yapılan gözlem sonucuna göre öğrenci ve yaya yoğunluğu en fazla olduğu cadde, okul alanının güneyi ve doğusunda sarı aks ile gösterilen Şair Nefi Caddesi ve Yavuz Sultan Selim Bulvarıdır. Bu caddeler araç trafiğinin olduğu caddelerin aksine yayaların yoğun olarak kullandığı gözlemlenen caddelerdir.

Seçilen iki farklı okul bölgesi; çocuk dostu kent bağlamında belirlenen 4 alt başlık ile analiz edilerek değerlendirilmiştir. Bu dört başlık; güvenlik-koruma, yürünebilme, erişim, çevre-yeşil altyapı ve hareketlilik. Bu başlıklar kapsamındaki değerlendirmelerin yapılabilmesi için 2-3 Mayıs tarihlerinde okul giriş ve çıkış saatleri baz alınmıştır. Nihat Kitapçı İlkokulunun giriş saati 08.50, çıkış saati 14:00 olmakla birlikte gözlemler 08:20-09:00 ve 13:30-14:10 saatleri arasında yapılmıştır. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulunun ise giriş saati 08:30, çıkış saati 15:10 olmakla birlikte gözlemler 08:00-08:40 ve 14:45-15:15 arasında gözlem yapılmıştır.

Güvenlik-Koruma

Güvenlik ve koruma kriteri kapsamında seçilen hem ilkokul hem de ortaokul bölgesinde; özellikle yaya yoğunluğu tespit edilen sokaklarında hem sosyal hem de trafik güvenliği açısından değerlendirmeleri yapılmıştır.

Tablo 11. Okul Bölgelerinin Güvenlik-Koruma Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi (Nihat Kitapçı İlkokulu)

GÜVENLİK-KORUMA			
Sokağın evden görünürlüğü	Az		Çok
Öğrenci dışından sokaktan geçen yaya sayısı (5 dk içerisinde)	1-10	11-20	21+
Yetişkin oturma yerleri/kent mobilyaları	Var		Yok
Karma kullanım	Var		Yok
Taşıt Hızı	1-30 km		30 km+
Sokağı tüm genişliği ile kullanabilme	15 km'den az	15-25 km	25 km+
Yaya geçişleri	Var		Yok
Karşıdan karşıya geçişte (kavşaklarda) trafik durumunun anlaşılabilirliği	Trafik adası var		Trafik adası yok
Hız kesici kasisler	Var		Yok
Geçen araç sayısı (10 dk içerisinde)	0-20	21-40	41+
Trafik ışığı	Var		Yok
Yürürken araçların ve yayaların görünebilirliği	Engeller kısıtlıyor		Engeller kısıtlamıyor
Uyarı levhaları	Var		Yok

İlkokul bölgesi güvenlik, koruma başlığı altında incelendiğinde; sokağın evden görünürlüğünün olduğu, yetişkinlerin kullanımına uygun herhangi bir kent mobilyasının

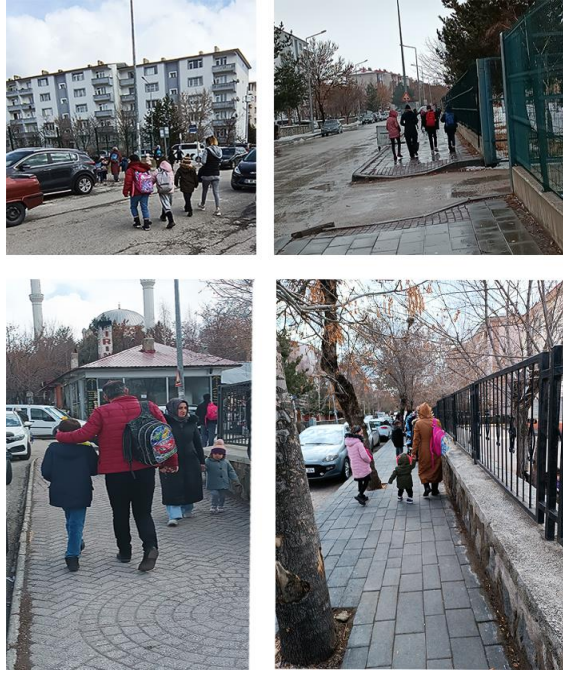
bulunmadığı tespit edilmiştir. Sokak karma kullanımlı olup birden çok fonksiyonu bir arada bulundurmaktadır. Bu yüzden hız kesici kasisler, okul bölgesi olduğuna dair uyarı levhaları, yaya geçişleri bulunmaktadır.

Tablo 12. Okul Bölgelerinin Güvenlik-Koruma Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi (Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu)

GÜVENLİK-KORUMA			
Sokağın evden görünürlüğü	Az		Çok
Öğrenci dışından sokaktan geçen yaya sayısı (5 dk içerisinde)	1-10	11-20	21+
Yetişkin oturma yerleri/kent mobilyaları	Var		Yok
Karma kullanım	Var		Yok
Taşıt Hızı	1-30 km		30 km+
Sokağı tüm genişliği ile kullanabilme	15 km'den az	15-25 km	25 km+
Yaya geçişleri	Var		Yok
Karşıdan karşıya geçişte (kavşaklarda) trafik durumunun anlaşılabilirliği	Trafik adası var		Trafik adası yok
Hız kesici kasisler	Var		Yok
Geçen araç sayısı (10 dk içerisinde)	0-20	21-40	41+
Trafik ışığı	Var		Yok
Yürürken araçların ve yayaların görünebilirliği	Engeller kısıtlıyor		Engeller kısıtlamıyor
Uyarı levhaları	Var		Yok

Ortaokul bölgesi de genel olarak ilkököl bölgesindeki güvenlik-koruma başlığı altında incelenen kriterlerle benzer özelliklere sahip olup, yalnızca ortaokul bölgesinde araçların hızının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Planlı gelişen ve doğrusal konut planına sahip alan, evlerin penceresinden ve balkonlardan görünürlüğü yüksektir.

Okul alanının hemen önünden geçen ve 25 m anayola bağlanan cadde, okul giriş saati ile iş mesai saati çakıştığı için de hem araç hem de yaya yoğunluğu bulunmaktadır. Sokakta öğrenci dışında 5 dakikada geçen yaya sayısı 11-20 kişi, saatte 132-240 kişidir. Bu da yoğunluk oluşturmakta ve yabancılardan kaynaklı güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Okulun hemen yakın çevresinde market, park alanı vb. kullanımlar ile karma kullanıma sahiptir. Fakat bu kullanım kısıtlıdır. Okuldan ayrılarak evlerine giden çocukların kullanımı kısıtlanmaktadır.

Şekil 54. Nihat Kitapçı İlkokulu öğrencilerinin eve dönüşleri

İlkokul çıkış saatinde öğrencilerin yaşları itibari ile tek başlarına gitmedikleri, aile büyükleri ya da arkadaşları ile evlerine gittikleri gözlemlenmiştir.

Şekil 55. Nihat Kitapçı İlkokulunun çıkış saatindeki araç yoğunluğu

Okul giriş ve çıkış saatlerinde yaya yoğunluğunun olduğu, ilkokul çevresindeki sokaklar kış kullanımına uygun olmadığı için, kar yağışının olduğu günlerde araç trafiği oluşmaktadır ve güvenliği azaltmaktadır.

Şekil 56. Şehit Yunus Çelebi Ortaokulu öğrencilerinin eve dönüşleri

Sosyal açıdan güvenlik için; okul bölgelerinde giriş ve çıkış saatlerinde yaya yoğunluğunun olduğu, ortaokul öğrencilerinin okula gelirken ve okuldan dönerken tek ya da arkadaşları ile geldikleri; kaldırım dışında araç yolunu da kullandıkları gözlemlenmiştir.

Şekil 57. Şehit Yunus Çelebi Ortaokulunun çıkış saatindeki sokak

Ortaokul sokağında park halindeki araçların yoğun olduğu, yolun tüm genişliği ile kullanımına ve kaldırım kullanımını kısıtlamaktadır. Bu açıdan güvenlik ilkesini karşılamamaktadır.

Şekil 58. Nihat Kitapçı İlkokulu çevresindeki konut alanlarının sokak görünürlüğü

Okul çevresindeki konutlar, doğrusal planlandığı için konut bahçelerinden ve balkonlardan sokağın görünebilir olduğu görülmektedir. Fakat konut iç bahçelerindeki bitkilerin boyları, sokağın görünürlüğü azaltmaktadır.

Şekil 59. Okul bölgelerindeki mahalli ticaret alanları

Her iki okul bölgesi karma kullanıma sahip olup; Nihat Kitapçı İlkokulunun çevresinde konut, dükkân (terzi, market, fırın, kahvehaneler), park alanları ve spor kompleksi bulunmaktadır. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulunun çevresinde konutlar, dükkânlar (kırtasiye, marketler, tuhafiye, kahvehaneler), park alanları bulunmaktadır. Okul-ev arasında öğrenci dışında geçen yaya sayısı azdır. Sokaklarda yetişkinlerin oturması için kent mobilyası bulunmamaktadır. Bu yüzden sokak tasarımı aktif kullanımı destekleyecek şekilde tasarlanmamış ve günün farklı saatlerinde aktif kullanım potansiyeli bulunmamaktadır. Okul giriş-çıkış saatlerinde sokaklar boş ve sakin olmaktadır. Bu da sosyal güvenlik açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır.

Nihat Kitapçı İlkokulunun ders saatlerinde okulun bulunduğu Meşrutiyet Caddesi'nde 5 dakika içerisinde öğrenci dışında geçen yaya sayısı 18 kişidir. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi

Ortaokulunun bulunduğu Şair Nefi Caddesinden geçen yaya sayısı ise 24 kişidir. Ortaokulun bulunduğu bölgedeki sokağın bağlantı çekiciliğinden dolayı kullanım daha fazladır.

Şekil 60. Okul yakınındaki uyarı levhaları

Trafik güvenliği açısından; sokakta yaya geçişleri, hız kesici kasisler, uyarı levhaları sadece okulun bulunduğu sokakta bulunmaktadır. Çocukların yürüyüş deneyiminde kullandıkları diğer sokaklarda bunlara rastlanılmamaktadır. Bu durum da trafik güvenliğine uygun değildir.

Şekil 61. Okul giriş-çıkış saatlerindeki yolun kullanımı

Yol kenarına park edilen araçlardan dolayı yolun tüm genişliği ile kullanımı azalmaktadır. İlkokulun bulunduğu sokakta, okulun giriş ve çıkış saatinde araç yoğunluğu ve düzensiz park etmeden dolayı yolun kullanımı azalmakta ve yayaların özellikle karşıdan karşıya geçişlerinde görüş açılarını engellemektedir. İlkokul öğrencileri yaşları itibari ile genellikle aile büyükleri (anne, baba, abi, abla, dede) ile birlikte okula gelip, evlerine dönmektedir. Ortaokul öğrencileri ise kendileri ya da arkadaşları ile okula gelip, evlerine döndükleri gözlemlendiği, bundan ötürü araç yoğunluğunun ortaokulun çevresinde daha az; karşıdan karşıya geçişler daha rahat ve güvenilirdir.

Yürünebilme

Okula yürüyerek giden çocukların, okul yürüyüşü deneyimleri sırasında karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılarak, yürünebilirlik başlığı altında analizine Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13. Okul Bölgelerinin Yürünebilme Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi

YÜRÜNEBİLME			
Kaldırım sürekliliği	Var		Yok
Kaldırım engeli (ağaç, direk, tabela vb.)	Var		Yok
Yaya geçişlerinde işaret-levhalar	Var		Yok
Karşıdan karşıya geçiş mesafesi	3.5 m	3.5-5 m	5 m
Kışın beli aralıklarla kapalı/yarı kapalı alan	Var		Yok
Kaldırım yüksekliği (3-15 cm)	Uygun		Uygun Değil
Kaldırım erişimi	Var		Yok
Kaldırım genişliği (en az 1,5 m)	1.5 m	1.6-2 m	2.1 m+

Her iki okul bölgesinin çevresindeki kaldırımlarda süreklilik olup, kaldırımın olmadığı sokak bulunmamaktadır. Fakat sık aralıklarla kaldırımda ağaç direk, tabela gibi engeller bulunmaktadır. kaldırım yüksekliği kullanıma uygun olup, yol boyu park halindeki araçlardan dolayı kaldırım erişimi sağlanamamaktadır. Yaya geçişleri bulunmamakta ve herhangi bir uyarı levhası bulunmamaktadır. Hem yürünebilirlik hem de güvenlik sorunlarına sebebiyet vermektedir. Kış koşullarında okula gidip, okuldan dönerken ya da dışarıda vakit geçirmek istendiğinde kar, buz ve rüzgarın etkisini azaltacak kapalı ya da tente sistemi gibi çözümler yapıldığı alanlar bulunmamaktadır.

Şekil 62. Okul bölgelerindeki sokaklardaki kaldırım sürekliliği ve engeller

Şekil 63. Okul çevresindeki yaya geçişleri ve hız kesici kasisler

Okul bölgelerindeki sokaklarda kaldırım sürekliliği bulunmaktadır. Aynı zamanda sık aralıklarla ağaç, direk vb. engellerinde bulunduğu gözlemlenmiştir. Özellikle okulların bulunduğu sokaklarda da yaya geçişleri ve hız kesici kasisler bulunmaktadır.

Şekil 64. Okul bölgesindeki kaldırım genişlikleri

Her iki okul bölgesinin bulunduğu sokaklardaki kaldırımların genişliği 2-3 metre arasında değişmektedir. Bu yüzden alan, İmar Yönetmeliğine göre kaldırım genişliği 1,5 metreden az olmaması gerektiği esasına uygun tasarlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2017). Sokak boyunca sürekliliği devam eden kaldırımların üzerinde elektrik direkleri, trafolar gibi tehlikeli engeller bulunmaktadır.

Erişim

Bu başlık altında çocukların okul bölgelerindeki fonksiyonlara erişim kolaylıkları incelenmiştir. Okul merkezde olacak şekilde 300-500 metre yarıçap içerisinde kalan bölgenin okula erişimleri herkes için yüksek değildir. Mahalle sınırı geniş olduğu ve her alandan okula öğrenci geldiği için okula yürüyerek erişim orta düzeydedir. Okula evi daha uzak olan öğrenciler araç ya da servisle okula erişmektedir. Aynı şekilde temel hizmetler okul çevresinde toplanmış olup, okul çevresinden uzaklaştıkça erişim ve kullanım da kısıtlanmaktadır. Aynı

zamanda bisiklet ile daha kısa sürede erişim sağlanma olanağı varken bisiklet yolu bulunmamaktadır.

Tablo 14. Okul Bölgelerinin Erişim Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi

ERİŞEBİLİRLİK			
Park ve oyun alanlarına erişim	Min	Orta	Max
Okula erişim	Min	Orta	Max
Temel hizmetlere (market, sağlık) erişim	Min	Orta	Max
Bisiklet yolu	Var	Yok	
Kaldırım dışında yürüyüş yolu	Var	Yok	

Home Zone ilkeleri çerçevesinde düzenlenmiş, Hudson Caddesinde olduğu gibi bir yürüyüş yolu yoktur. Her iki okul bölgesinde de toplam 6 hektar yeşil alan bulunmakta fakat okul yürüyüş deneyiminde çocuklar sadece 0,50 hektar yeşil alana erişebilmektedir. Ayrıca 300-500 metre içerisinde en uç noktadaki konut alanında park alanlarına ulaşım 200 metre olup, erişimi zorlaştırmaktadır. Çocuk dostu oyun alanlarının, alan konumu özelliğiyle uyuşmamaktadır.

Hareketlilik

Hareketlilik başlığı ile çocuğun kentsel mekânda geçirdiği vakit, mekânı kullanımı, mekândaki çeşitlilik ve görsellik dikkate alınmıştır.

Şekil 65. Sokaklarda yol boyu bitkilendirme

Alandaki sokaklarda peyzaj düzenlemesi yapılmamış, Woonerf uygulamasının vurguladığı ilkeler doğrultusunda düzenlenmediği, sokak girişinin tanımlanmadığı ve sokağı diğerlerinden ayıracak çekici unsurların kullanılmadığı saptanmıştır.

Tablo 15. Okul Bölgelerinin Hareketlilik Başlığı Çerçevesinde İncelenmesi

HAREKETLİLİK			
Yol boyu bitkilendirme		Var	Yok
Sokak görünümü/çekici öğeler		Var	Yok
Sokakta	Evin yakınında oyun alanı	Var	Yok
Aktivite	Oturma alanları	Var	Yok
Çeşitliliği	Bisiklet yolu	Var	Yok
	Yürüyüş yolu	Var	Yok
Oyun Alanlarında Hareketlilik	Bireysel etkinlikler	Uygun	Uygun Değil
	Grup etkinlikler	Uygun	Uygun Değil
	Oyun çeşitliliği	Var	Yok
	Doğa ile etkileşim kurmaya	Uygun	Uygun Değil
	Doğa ile uyumlu	Uygun	Uygun Değil
	Kışım kapalı/yarı kapalı alanlar	Var	Yok
	Hareketli oyun alanları (tırmanma alanı, paten..)	Uygun	Uygun Değil

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'ne göre park ve oyun alanları için alan nüfusu için önerilen kişi başı yeşil alan $10 m^2$ 'dir. Buna bağlı olarak 300-500 metrelik alan içerisinde kalan Nihat Kitapçı İlkokulunun çevresinde toplam 6,5 ha, Şehit Yunus Çelebi Ortaokulunun çevresinde ise 7 ha yeşil alan bulunmaktadır. Okul alanlarının 5-50 metre yakınında oyun parkları bulunmaktadır. Bu parkların büyüklükleri 0,15-0,30 hektardır. Bu park alanları 12-15 metre yolun yakınında konumlanmışlardır. Ayrıca park alanlarındaki materyaller benzerdirler. Farklı ve çocuğun gelişimini destekleyecek şekilde aktiviteler çeşitlendirilmemiş olup mevsim koşullarına da yanıt verecek şekilde düzenlenmemiştir.

Şekil 66. İlkokul çevresindeki park ve oyun alanları

Okul bölgesinin çevresinde çocukların oyun oynayıp, vakit geçirecekleri oyun alanları bulunmaktadır. Bu oyun alanlarında aktivite çeşitliliği olmamakla birlikte yaz mevsiminde kullanıma uygundur. Kış mevsiminde kullanıma uygun geliştirilmemiş, kapalı ya da yarı kapalı alanlar önerilmemiştir. Ayrıca kış mevsiminde parklar temizlenmemiş, karlar biriktirilerek alternatif oyun alanları oluşturulmamıştır. Bu yüzden kışın kullanım kısıtlanarak park alanlarının boş kaldığı gözlemlenmiştir.

Şekil 67. Ortaokul çevresindeki park ve oyun alanları

Şekil 68. Okul bölgesindeki park alanlarının peyzajları

Oyun alanlarındaki ekipmanlar bireysel kullanıma uygundur. Grup oyunları için uygun değildir. Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini destekleyecek farklı ekipmanlar bulunmamaktadır. Oyun ekipmanları dışında bırakılan boş alanlar oyun geliştirmeye uygundur. Aynı zamanda parklarda yetişkinlerinde kullanacağı banklar bulunsa bile sayı olarak yetersizdir. Bitkilendirme olarak da genelde kışın yaprak döken bitkiler kullanılmıştır. İbrelili ağaç-geniş yapraklı ağaç dengesi doğru kurulmaması ve bu denge gözetilerek bir tasarım yapılmaması rastgele bir peyzaja sebep olmaktadır. Bu da iklime uygun olmayıp, alanda da çekicilik kazandırılmamıştır.

Şekil 69. Okul bölgesindeki konut bahçelerinin peyzajları

Konut iç bahçelerinde ve sokak boyunca tek tip ağaçlandırmaya rastlanmaktadır. Bu da alanda tekdüzeliğe sebep olup, sokakları çekici hale getirmemektedir. Tüm sokaklarda yol boyu bitkilendirme bulunmakta, bu da sokak kimliği oluşturarak aidiyet duygusuna sebep olmaktadır. Fakat tüm sokakların birbirine benzemesi ve bir landmarkın olmaması sokağı özelleştirmemektedir.

Şekil 70. Okul bahçelerinin peyzajları

Okul bahçelerini çevreleyecek şekilde ağaçlandırma yapılmış olup farklı bir peyzaj düzenlemesine rastlanılmamıştır. Okulu ve okul bahçesini çekici hale getiren, ilgi uyandıran, farklı oyun ve etkinlikler imkân verecek tanımlı alanların oluşturulmadığı, daha yeşil dostu okul bahçesi tasarlanmamıştır. Bu yüzden her iki okul bölgesindeki park ve oyun alanlarında, konut iç bahçelerinde ve okul bahçelerinde herhangi bir peyzaj düzenlemesi yapılmamış olup kış kullanımına da uygun bitki türleri kullanılmamıştır.

Şekil 71. Teneffüs aralarında ilkokul öğrencileri

Kar yağarken ilkököl öğrencilerinin teneffüs zili ile birlikte okul bahçesine çıkıp arkadaşları ile kartopu oynadıkları, küçük tepelerden kaydıkları, eğlenceli zaman geçirdikleri gözlemlenmiştir.

Fiziksel mekân analizinin değerlendirilmesi

Alanda yapılan fiziksel analizinde, Nihat Kitapçı İlkokulu ve Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu bölgelerinin sokak, oyun alanı, yürünebilme, güvenlik, erişim başlıkları altında detaylı incelendiğinde;

Güvenlik ilkesi: Çocukların kullanımına uygun araç-yaya ilişkisinin kurulmaması, kaldırımlarda yaya rampalarının olmaması, hız kesici kasisler, uyarı levhaları çocukların tüm yürüyüş deneyimleri boyunca devam etmeyip okul çevresinde yoğunlaşması, araç ve yaya yoğunluğunun da olmasından dolayı bu ilke karşılanmamaktadır. Çocuk dostu okul bölgelerinin temel ilkelerinden olan ve araç yoğunluğu, görünebilirlik, yönlendirici levhalar ile trafik güvenliğini; karma kullanım ve yaya yoğunluğuna referans veren sosyal güvenlik ile literatürle paralellik göstermemektedir (Baş,2016).

Yürünebilirlik ilkesi: Kaldırım sürekliliğinin olmasına rağmen sık aralıklarla kaldırım engellerinin olması, karşıdan karşıya geçiş mesafesinin fazla olması ve yol boyu park halindeki araçlar, kışın karlı günlerde yürüyüşün zorlukları yürünebilirlik ilkesini de karşılamamaktadır. *Şekil 43'*te Home Zone olarak düzenlenen sokak örneği gibi yaya odaklı sokaklar olmadığı için hem yürünebilir hem de güvenli okul bölgeleri değildir.

Erişebilirlik ilkesi: Her iki okul bölgesinde kaldırım dışında yürüyüş yolu bulunmaması, okul yürüyüşünde araç yolları ile yürüyüşün kesilmesi, mahalle sınırın geniş olmasından dolayı her konut bölgesinden kolay erişim olmamaktadır. Aynı zamanda okul çevresinde toplanan fonksiyonların kullanımı, okuldan uzaklaşınca kısıtlanmaktadır. Hackey Play Street örneğinde olduğu gibi belli saatlerde trafiğe kapatılmış ya da trafiği sınırlandırılmış sokaklar ve alternatif yollar (bisiklet, yürüyüş yolu gibi) olmaması, erişebilirlik ilkesinin kısıtlanmasına sebep olmaktadır (Aydoğan, 2020).

Hareketlilik ilkesi: Yoğunluğun araçlarda olduğu sokaklarda ilgi çekici peyzaj düzenlemesinin olmaması, her iki okul bölgesinde 6 ha yeşil alan olmasına rağmen yürüyüş alanı içerisinde sadece 0.50 ha yeşil alanın olması, sokakların çocukları bir araya getirerek, çeşitli etkinlik ve aktiviteye davet etmeye uygun olmadığı, aynı zamanda kış mevsiminde sokakların boş kaldığı, kışın olumsuz etkileri için düzenlemeler yapılmadığı için hareketlilik ilkesinin hedeflerini karşılamamaktadır. Atabay, 2019'un vurguladığı gibi; çocukların temel gereksinimi hareket etmesidir ve her koşulda çocuğun kentsel mekânda hareketliliğini artıracak

düzenlemelerin yapılmış olması gerekmektedir. Fakat çalışma alanı planlı gelişen konut bölgesi olmasına rağmen çocuğun hareket alanı ve alan kullanımını kısıtlanmaktadır.

Genel olarak çalışma alanı; UNICEF'in güvenlik/koruma, hareketlilik, yürünebilirlik ilkelerine ve hedeflerine uygun olmadığı, erişebilirlik ilkesinin kısıtlandığı görülmektedir. Bu yüzden çalışma alanının çocuk duyarlı bölgeler olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda kış mevsiminde sokakların boş kaldığı, çocukların okula gidiş dönüş saatleri dışında sokaklarda olmadığı gözlemlenmiştir. Bu da kış mevsimine dair herhangi bir stratejinin geliştirilmediği, kışın olumsuz etkilerinin önüne geçecek düzenlemelerin yapılmadığını görülmektedir.

Öğrenci Anket Verilerinin Sonuçları

Erzurum kentinin Palandöken ilçesine bağlı Müftü Solakzade ve Adnan Menderes Mahallelerinde yer alan Nihat Kitapçı İlkokulu ve Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulunda 2-5 Mayıs 2023 tarihleri arasında hem öğrenciler hem de aileleri ile anket çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışma ile çocukların okul bölgelerinde, okula gidiş-geliş yollarında sokağı kullanımı, çevre algıları, kış mevsimindeki kullanım ve bakış açıları değerlendirilmiştir. Çalışma için seçilen ilkokul ve ortaokul öğrencilerine uygulanan ankette toplamda 214 anket değerlendirmeye alınarak sonuçları analiz edilmiştir.

Şekil 72. Nihat Kitapçı İlkokulu öğrencileri ile anket çalışması

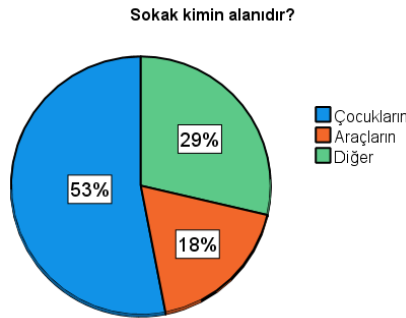

Şekil 73. Şehit Yüzbaşı Yunus Çelebi Ortaokulu öğrencileri ile anket çalışması

İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin anket çalışmasında; 109 kız, 105 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 214 kişinin sonuçları değerlendirilmiştir. Katılımcıların 44’ü 6-8, 68’i 9-11, 102’si ise 12-14 yaş grubundadır. Anket soruları hazırlanırken kategorize edildiği gibi; sokak, okula gidiş-dönüşteki yürüyüş deneyimi ve okulda geçirilen zaman, güvenlik, oyun alanları ve kış mevsimi başlıkları altında katılımcıların yanıtları değerlendirilmiştir.

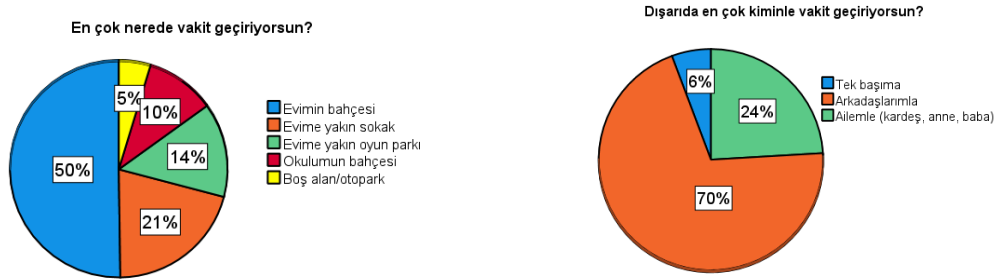
Katılımcıların sokak kullanımları

Katılımcı çocuklara, okul bölgelerinin çevresinde kullandıkları mekânlara yönelik yöneltilen sorular, bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Şekil 74. Katılımcıların “Sokak kimin alanıdır?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Çocuklar, çoğunlukla sokağın çocukların alanı olduğunu belirtmişlerdir. Bir kısım da diğer yanıtı vermiş olup, sokağın herkesin olduğunu ve bazıları da sokağın hayvanların olduğunu belirtmiştir. Yine katılımcılar okul bölgelerindeki dış mekânı kullanırken kendilerini rahat hissettikleri, %17'si rahat hissetmediğini belirtmiştir. Verilen bu yanıt ve gözlemlere göre, çalışma alanının mahalle kültürü olan bir bölge olduğu ve yakın çevredekilerle ailelerinin komşuluk ilişkisi olduğu için rahat hissettikleri görülmektedir. Bununla bağlantılı olarak çocukların %57'sinin ailelerinin dışarıda/sokakta zaman geçirmelerine izin verdiği tespit edilmiştir. İzin vermeyen ailelerin sebeplerinin en önemli faktörünün sokaktan geçen yabancı insanların olması, ikinci olarak da trafiğin olması olarak saptanmıştır. Bu bakımdan mahalle kültürü korunmuş bölgelerde çocuk kendini sokakta güvende hissederken, ailelerin yaşamsal ve yabancılardan kaynaklı güven sorunu yaşadığı görülmektedir. Bu bağlamda çocukların algılarında alanda güvenliğe dair sorun olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 75. Katılımcıların “Dışarıda en çok nerede ve kiminle vakit geçiriyorsun?” sorularına verdikleri yanıtlar

Çocuk katılımcılar, boş zamanlarında dış mekânı; oyun oynamak, arkadaşları ile toplanmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Dış mekânda sırası ile en çok evlerinin bahçesinde, evine yakın sokakta, evine yakın oyun alanında, okul bahçesinde vakit geçirmektedir. Çocuk daha çok ailesinin görebileceği, tanıdığı yakın çevresinin bulunduğu, evlerinin bahçesi ya sokaklarında vakit geçirerek rahat hissettiğini belirtmişlerdir. Şekil 75'te de görüldüğü gibi katılımcıların yarısı evlerinin bahçesinde vakit geçirdiği, yakın çevre de olsa çok uzaklaşmadıkları, hareket alanlarının daraldığı görülmektedir.

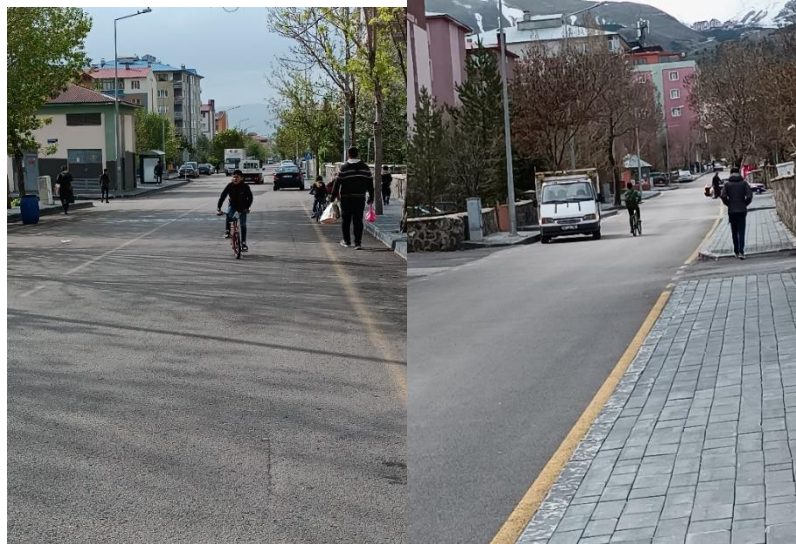
Dışarıda daha çok arkadaşları, sonrasında ailesinden birileri ile vakit geçirdiklerini belirten katılımcıların yanı sıra, dışarıda tek başına vakit geçirenlerin sayısının az olduğu görülmektedir. Katılımcıların dışarıda vakit geçirdikleri süre içerisinde, karşıdan karşıya geçerken yaşadıkları sorunlara verdikleri yanıtlar sırası ile araçların hızlı olması, trafiğin fazla olması, yaya geçidinin bulunmaması, sokak boyunca park halindeki araçlardan dolayı gelen araçları görmemeleridir. Bu açıdan bölgenin KISS kriterlerinden olan sokak-yol geçişleri

ilkesiyle bağdaşmadığı, sokakta geçirilen zamanda taşıt ve park sınırlamalarının yapılmadığı, yaya odaklı bir bölge olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 76. Ortaokul öğrencilerinin sokakta oynamaları

Çocuk dışarıda vakit geçirirken belli bir zaman sonra oyunları sokağa taşmakta ve geçen araçlardan dolayı güvenlik problemleri yaşamaktadırlar.

Şekil 77. Sokakta bisiklet süren çocuklar

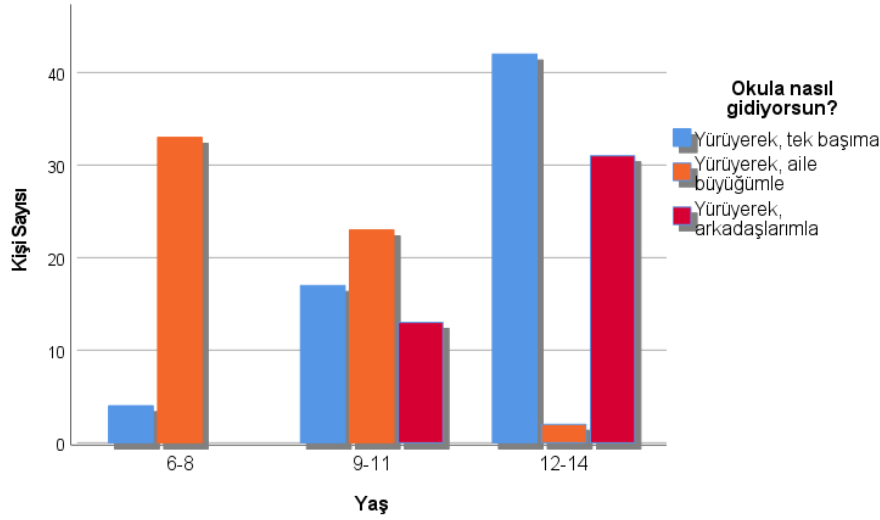
Sokakta bisiklet sürebilmelerine yönelik sorulan soruda, %73'lük kısmın sürebildiğini belirttiği tespit edilmiştir. Fakat her iki okul bölgesinde de yapılan gözlemlerde, bisiklet yolu olmadığı, buna rağmen çocukların araç yollarında bisiklet sürdüğü saptanmıştır. Bu durumun oluşturduğu tehlike güvenlik ve bisiklete binebilme ilkeleriyle uyumsuzdur.

Yine katılımcılara sorulan, sokağınızda yetişkinlerin kullanacağı alanların varlığı sorusuna; çoğunluğun oturma alanının olduğunu belirttiği, aynı oranlarda hiçbir şeyin olmadığını da belirten katılımcıların olduğu tespit edilmiştir. Araştırma alanı, komşuluk ilişkilerinin gelişmiş olduğu mahalleler olduğu için yetişkinlerin hava koşulları uygunken evlerinin bahçelerinde oturabildikleri gözlemlenmiş fakat sokaklarda herhangi bir yürüyüş ve

bisiklet yoluna, kent mobilyasına rastlanmamıştır. Özellikle mevsim koşullarına uygun, soğuk havalarda da çıkabilecekleri kapalı/yarı kapalı alanlar mevcut değildir. Bu yüzden çocuk, kışın dış mekânda sosyalleşmemektedir.

Katılımcıların okul yürüyüş deneyimi ve okulda geçirdiği zaman

Katılımcı çocukların okula gidiş ve dönüşlerindeki yürüyüş deneyimleri ve okul bahçesini kullanımlarına yönelik sorulan sorular bu başlık altında değerlendirilmiştir.

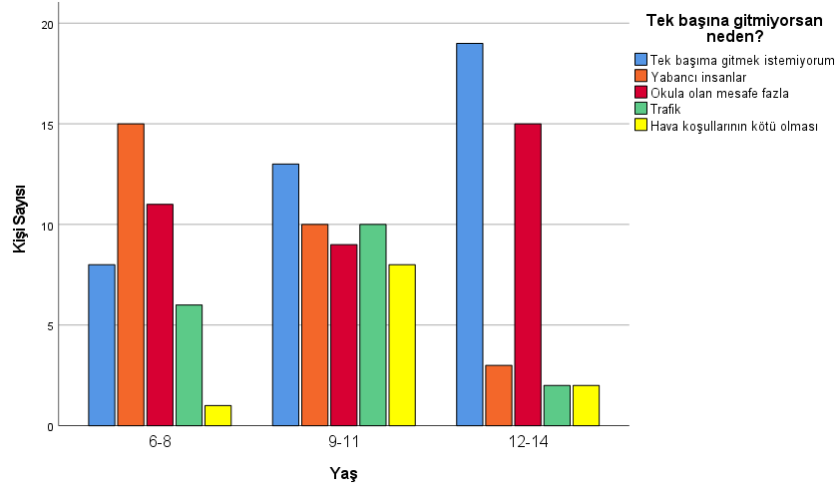
Şekil 78. Katılımcıların yaş aralıklarına göre “Okula nasıl gidiyorsun?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Okula yürüyerek gelen ve giden katılımcılardan özellikle 12-14 yaş aralığı okula tek başına ya da arkadaşları ile gelip gittiğini belirtirken, 6-8 ve 9-11 yaş aralığı daha çok aile büyüğü ile birlikte gelip gittiğini belirtmiştir. Piaget’in bilişsel dönemlerine göre 9-11 somut işlem dönemindeki çocuklar, okul adaptasyon sürecini tamamlamış, çevresini deneyimleyerek tanımış olduğu için tek başına gelenler ya da arkadaşları ile gelmeye başlayanların olduğu, yaş aralığı arttıkça da bu oranın arttığı sonucuna varılmıştır.

Yapılan gözlemlerden de yola çıkarak özellikle 6-11 yaş aralığındaki çocukların kar yağışının olduğu, hava koşullarının olduğu günlerde aile büyüğü ile yürüyerek ya da araçlarla geldikleri tespit edilmiştir. Buna göre, yürüyerek okula gelip giden çocuklarda yaş önemli etken olmakla birlikte, 6-8 duyuşsal mekân algısı olan yaş aralığındaki çocuklar için güven, çevreyi tanıma, dış mekân adaptasyonu sağlanmadığı için bu yaş grubu, okula tek başına ya da arkadaşları ile birlikte gidememektedir.

Okula tek başına gitmeyen 6-8 yaş aralığındaki katılımcılar; çoğunlukla yabancı insanlardan ve okula olan mesafeden dolayı tek gitmediklerini belirtmiştir. 9-11 yaş grubundaki katılımcılar tek başına gitmek istemedikleri, trafik ve yabancı insanlar yani hem sosyal hem fiziksel tehlikelerden dolayı aynı zamanda kışın hava koşullarının kötü olması nedeniyle okula

tek başlarına gitmediklerini belirtmişlerdir. 12-14 formel işlem dönemindeki çocuklar ise tek başına gitmek istemediği ve okula olan mesafeden dolayı gitmediklerini belirtmişlerdir.

Şekil 79. Okula tek başına gitmeyen katılımcıların yaş-tek gitmeme nedenlerini gösteren grafik

Seçilen okul bölgelerinin mahalle sınırları geniş olduğu için katılımcıların bir kısmı okul mesafesinin fazla (500 metreden fazla) olduğunu belirtmiştir. 12-14 yaş grubu daha çok tek gitmek istemediği için bunu belirtirken, 6-8 yaş grubu daha çok fiziksel ve sosyal güvenlik açısından tehlike hissettikleri için tek gitmediklerini belirtmektedir. Aynı zamanda okula giderken ve okuldan dönerken katılımcıların %89'unun aynı yolu kullandığı saptanmıştır.

Katılımcılar okul yürüyüş deneyimleri sırasında farklı işlevsel alanların (market, kırtasiye, park ve oyun alanları) market, kırtasiye ve oyun alanlarının olduğunu, bilgi evinin olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %87'si okula yürürken marketin olduğunu, %49'u kırtasiyenin, %81'i oyun alanının olduğunu belirtmiş olup kırtasiye dışında diğer fonksiyonları sık kullanmaları aslında sokaklarında farklı işlevdeki alanların var olduğunu ve erişilebilir olduğunu göstermektedir.

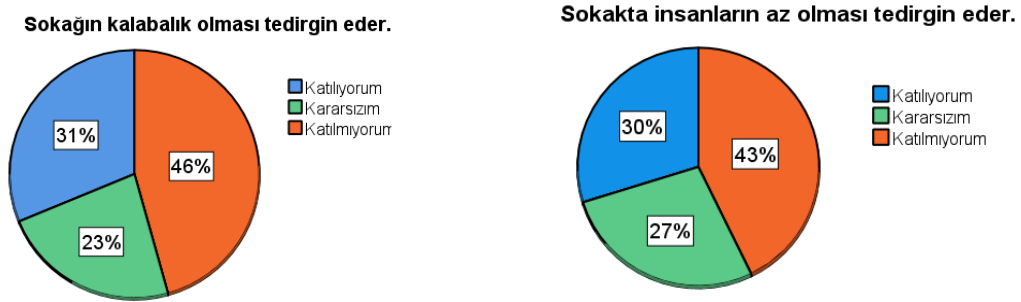
Okula giderken ve gelirken araç yoğunluğunun olduğunu belirten katılımcılar, yürüyüş deneyimlerinde kaldırımları kullandıklarını ve kaldırım sürekliliğinin olduğunu, aynı zamanda okula bisiklet ile gidemediklerini belirtmişlerdir. Okul giriş-çıkış saatlerinde sokağın araç yoğunluğunun fazla olması, bisiklet yolunun olmaması, kışın hava koşullarının uygun olmaması ve okul bahçesinde bisiklet otoparkının bulunmaması çocukları bisiklet kullanmaya teşvik etmemektedir ve çocuk algısında alan bisiklete binebilme ilkesine uygun değildir.

6-11 yaş aralığındaki katılımcıların, tenefüslerde ya da bazı derslerde okul bahçesini kullandıkları, kışın hava koşullarına rağmen bahçeye çıktıkları tespit edilmiştir. Okul bahçesinde kapalı/yarı kapalı oyun alanlarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu da enerjisi yüksek çocukları kısıtlamaktadır. Yapılan gözlemde her tenefüs arasında montunu, eldivenini giyerek

dışarıda oynamaya çalışan çocukların neşesi dikkat çekmiştir. Fakat mevsim koşullarına uygun tasarlanmayan okul bahçesi, eğlence alanlarını kısıtlamaktadır. Çocuk için de kış mevsimi kentsel mekânın kullanılmadığı, sosyalleşemediği ve kapalı mekânlarda vakit geçirmeye itildiği mevsim olarak görülmektedir.

Katılımcıların dış mekândaki güvenliği

Katılımcılara sosyal ve fiziksel güvenliklerinin tespiti için 3'lü likert ölçekli öncüllere verdikleri yanıtlar bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Şekil 80. Katılımcıların ‘‘Sokağın kalabalık olması ve sokakta az insan olması tedirgin eder.’’ öncüllerine verdikleri yanıtlar

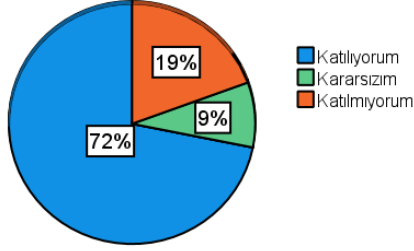
Katılımcıların %50’sinin dışarıda vakit geçirirken kendini güvende hissettiği, %35’inin kararsız olduğu tespit edilmiştir. Çocuk katılımcılar, sokaklarının kalabalık olmasının onları tedirgin etmediğini; aynı zamanda sokakta insanların az olmasının da genel olarak tedirgin etmediği belirtmişlerdir. Bu bağlamda mahalle kültürünün devam ettiği bölgelerde yaşadıkları ve çevreyi tanıdıkları için bu durumunun genel olarak çocuk için sorun olmadığı görülmektedir. Sosyal açıdan güvende hissettikleri anlaşılmaktadır. Fakat sokakta vakit geçirirken araçların oyunlarına engel olduğunu belirterek trafik güvenliği açısından sorun yaşadıkları görülmektedir.

Katılımcıların oyun alanlarını kullanımı

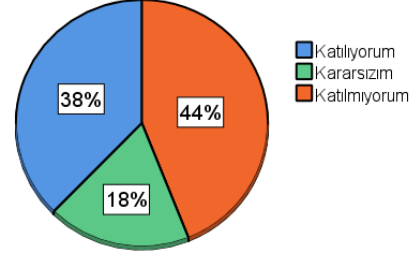
Çocukların, okul bölgelerinin yakınındaki park ve oyun alanları, kullanım durumları, işlevsellikleri ve fonksiyon çeşitliliğini tespit edebilmek için yöneltilen soruların değerlendirilmesi bu başlık altında yapılmıştır.

Çocuklar evlerinin yakınındaki park ve oyun alanlarını aktif kullandıklarını; salıncak, kaydırak vb. ekipmanların parkta olduğunu fakat yeni/değişik ekipmanların bulunmadığını belirtmişlerdir.

Oyun alanlarında tek başıma oynayacağım ekipmanlar bulunur.

Oyun alanlarında grupça oynayacağım ekipmanlar bulunur.

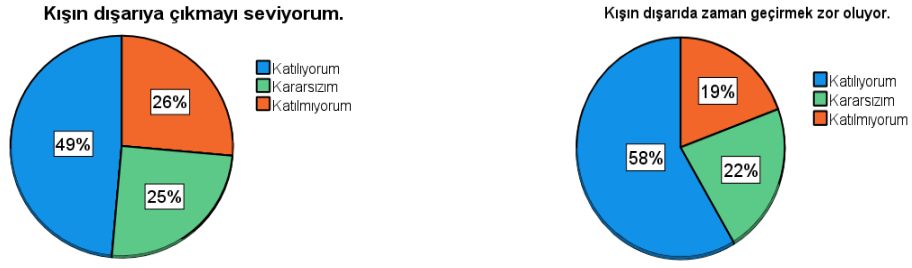
Şekil 81. Katılımcıların “Oyun alanlarında tek başıma ve grupça oynayacağım ekipmanlar bulunur.” öncüllerine verdikleri yanıtlar

Katılımcı çocuklar, yakın çevrelerindeki park ve oyun alanlarında tek başlarına oynayacakları ekipmanların bulunduğu, grupça oynayacakları ekipmanların sınırlı olduğunu belirten yanıtlar verdikleri tespit edilmiştir. Genel olarak her parkta standart oyun ekipmanları (salıncak, kaydırak vb.) bulunup, grup oyunları için farklı/değişik ekipmanlar (tırmanma parkurları, engel oyunları vb.) bulunmamaktadır. Park alanında oyun kuracakları boş alanların mevcut olduğu da saptanmıştır. Aynı zamanda bu alanlarda ailelerinin de vakit geçireceği alanların olduğu belirtmişler fakat bu alanlar sadece birkaç bank olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyun alanlarında yürüyüş, bisiklet yolu, oturma alanları vb. bulunmamakla birlikte, ailelerin yapacağı aktivite bulunmamaktadır. Bu park alanları mevsim koşullarına da uygun olmayıp, kış mevsiminde kullanımı kısıtlanarak kullanılmayan alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda park ve oyun alanları gerek UNICEF’in çevre, yeşil altyapı, hareketlilik gerek New South Wales çocuklar ve gençler komisyonunun belirlediği farkındalık, temsiliyet, faaliyet ve benlik ilkelerine uygun değildir.

Katılımcıların kış mevsimine olan bakış açısı ve kışın dış mekân kullanımı

Çalışmanın amacı olan ve kış mevsimine karşı çocukların bakış açıları, mevsim koşullarında dış mekânı kullanımlarını tespit etmek için yöneltilen sorular bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Çocukların kış mevsimini sevip sevmediği yöneltilen soruda, yakın oranlarda sevdiklerini, kararsız olduklarını ve sevmediklerini belirttikleri tespit edilmiştir. Bu daha çok kış mevsiminin soğuk hava koşullarından dolayı evde zaman geçirmek durumunda kalmaları, aynı zamanda dışarıdayken zorlayıcı etkenlerle (kar, soğuk, buz) karşı karşıya kalmalarından dolayı yakın oranlarda yanıtlar alınmıştır.

Şekil 82. Katılımcıların “Kış mevsiminde dışarıya çıkmayı seviyorum, kışın dışarıda zaman geçirmek zor oluyor.” öncüllerine verdikleri yanıtlar

Çocuk katılımcılar, kışın dışarıya çıkmayı sevdiklerini fakat dış mekânda zaman geçirmenin zor olduğunu belirtmişlerdir. Kışın soğuk havanın oluşturduğu engellerden dolayı dış mekânda kalınan sürenin de kısalmasına sebep olduğunu savundukları saptanmıştır. Ayrıca hava koşullarının okula gidiş gelişlerde de zorluk oluşturduğu, yerde biriken kar ve buz birikintilerinin yürümelerini engellediğini, yakın çevrelerindeki oyun alanlarını kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Bu açıdan kışın mevsimsel zorlukların oluşturduğu sorunlardan dolayı daha çok kapalı alanlarda (ev, kurs, spor salonu, avm vb.) zaman geçirmeyi tercih ettikleri saptanmıştır. Dışarı çıktıklarında oynayıp vakit geçirecekleri kapalı/yarı kapalı sistemlerle çözümlenmiş alanların bulunmadığını, karlı günlerde yapacakları etkinlikler için uygun alan ve materyallerin bulunmadığı belirtmişlerdir.

Öğrenci anket verilerinin değerlendirilmesi

Öğrenci ve aileler ile yapılan anket çalışmalarında istenilen amaca ulaşılmış olup, hem çocukların hem de ailelerinin bakış açısı tespit edilmiştir. 6-14 yaş aralığındaki çocuklar ile yapılan anket çalışmasının bulguları ve gözlemler doğrultusunda çalışılan okul bölgeleri çocukların bakış açısına göre;

Güvenlik ilkesi gereğince; çocuklar okul bölgelerinde dışarıya çıktıklarında kendilerini rahat hissetmeleri, sokağın kalabalık ya da tenha olması tedirgin etmediği için güvenliken, trafiğin oluşturduğu güvensizlikten dolayı güvenli bulmamaktadırlar. Yürünebilirlik ilkesi gereğince; yaya odaklı sokakların olmaması, araç trafiği ile yürüme yollarının sürekli kesilmesi, park halindeki araçların sokak kullanımı engellemesinden dolayı yürünebilirlik ilkesine uygun bulmamaktadırlar.

Erişebilirlik ilkesi gereğince; çocuklar okula trafik ve sosyal güvenliğin olmaması, aynı zamanda okula ulaşım rotasının belirgin olmamasından tek başına erişemedikleri ve karma kullanımlı alanların (ticari alan, park alanları) belli bölgede olmasından dolayı erişimlerini sınırlı bulmaktadır. Lorenzo (1992), çalışmasında mekânsal boyuta referans veren ve çocuk dostu kentlerde çocukların kullanım alanındaki aktifliği önemli bulmuştur. Bununla zıt bir

durum oluşturan, oyun alanlarında farklı ve ilgi çekici tasarım ve oyun ekipmanların bulunmaması, grupça oyun kurup oynayamadıkları, kışın oyun alanlarını ve sokağı kullanamadıkları için sosyalleşememelerinden dolayı hareketlilik ilkesine uygun bulmamaktadırlar.

Öğrenci anketleri genel çerçevede; UNICEF'in ÇDK kriterleri ve Kanada ve Kraliyet Mimarlık Enstitüsü gibi ortak kış kenti hedefleri olan kuruluşların geliştirdiği rehberlere göre değerlendirilecek olursa okul bölgeleri **güvenlik kriteri** açısından; çocuklar için sokaklar büyük oranda güvenli ve rahatça vakit geçirdikleri alanlardır (Aydoğan T.G., 2020). Fakat sokaktaki araçlardan ve sokağın kalabalık ya da تنها olmasından da tedirginlik duymaktadırlar. Ayrıca okul çevresinde trafiğin dışarıda vakit geçirmelerine engel olması, daha çok Nihat Kitapçı İlkokulu öğrencilerinin bu durumdan rahatsız olduğu anketlere yansımıştır. Seçilen bölgeler; Woonerf ve Home Zone konseptlerine uygun olacak şekilde kaldırım, yol ayrımı net bir şekilde tanımlanmamış, araç kullanımını azaltmak için sokak girişleri tanımlanmamış ve fiziksel engeller düşünülmemiştir (Collarte , 2012). Sokakta özellikle çocukların yürüyüş yollarında yoğunluk yaşanan Ebuishak, Meşrutiyet, Şair Nefi Caddeleri ve Yavuz Sultan Selim Bulvarlarında park halindeki araçların yoğun olması, kaldırımlarda engellerle sık sık karşılaşılması, trafiğin yavaşlatılmamış olması her iki bölgenin de güvenlik ilkesine uymadığını göstermektedir. *Şekil 43*'teki örnek gibi Home Zone konseptine uygun sokak araç trafiğinden arındırılmış, ihtiyaç durumunda alana araç girişi sağlanmaktadır. Tüm yol genişliği yayaya ait olup, sokağın tüm genişliğine izin verilmektedir. Fakat çalışma alanında yoğun araç trafiğinin olması, hız sınırının düşürülmesini sağlayacak tasarım yapılmadığı ve önlemlerin alınmadığı görülmektedir.

Okul bölgeleri **erişim kriteri** açısından değerlendirildiğinde; Adnan Menderes ve Müftü Solakzade Mahallelerinin mahalle sınırının geniş olması ve bu mahalle sınırındaki okullara daha yakın olan çocukların yürüyüş deneyimi daha iyi geçerken, uzak olan çocukların erişimde zorlandığı ve tek başına gelmedikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda ÇHS'ne dayandırılan erişim ilkesine göre temel ihtiyaçlara (okul, market, oyun alanı) erişimin sadece okul yakın çevresinde sağlanıyor olması ve bisiklet, yaya yolu gibi uygun ulaşım yollarının olmamasından dolayı erişim kolaylığı bulunmaması ile çalışmalarla zıt bir durum oluşturmaktadır.

Çalışma alanı **hareketlilik kriteri** bağlamında değerlendirildiğinde; güvenlik ilkesi ile de bağlantılı olarak sokakta hız sınırının okul yakınındaki sokaklar dışında düşürülmemiş olduğu, bisiklet, yaya yolu gibi alternatif yolların olmaması, var olan kaldırım genişlikleri

çocukların oyun oynaması için yeterli olmadığından dolayı çocuklar özgürce dış mekân kullanamamaktadır.

Woonerf konseptini örnek olarak düzenlenen Hudson Caddesi'nde olduğu gibi sokakta farklı aktiviteler için bırakılan alanlar gibi geniş açıklıkların olmadığı gözlemlenmiş ve çocuklar da sokakta farklı aktiviteler yapmak için evlerinin bahçeleri dışına çıkamadıklarını belirtmişlerdir. Sokağın tüm dezavantaj ve avantajlarına rağmen, çocuklar sokağın çocuklar için olduğunu savunmaktadır. Ama gözlemlere göre sosyalleşmeleri, kenti tanımalarına imkân sunulmamaktadır. Hackey Play Street uygulamasında olduğu gibi trafiğe kapatılmış oyun, etkinlik sokaklarına rastlanılmamaktadır. Okul bölgelerinde Şair Nefi Caddesi ve Ebuishak Caddeleri, gün içerisinde aktif kullanılan, **karma kullanım kriterini** referans olarak farklı yaş gruplarının bir araya geleceği, çeşitli aktivitelere imkân sunulmadığı, kent mobilyalarının dahi olmadığı bu yüzden sıradan geçiş noktaları haline gelmiş caddeler gözlemlenmiştir.

Aynı zamanda gerek sokaklar gerek oyun alanları incelendiğinde; farkındalık ve benlik ilkesi gereğince 6-14 yaş grubunun fiziksel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek, *Şekil 8,9*'daki Schulberg Parkı örneğindeki gibi tasarım oyun ekipmanlarının, çocuğun hayal dünyasını genişletecek ve kendilerinin farkına varmalarını sağlayacak materyaller bulunmamaktadır. Gerek mahalle arasındaki oyun alanları gerek Kuğulu ve Mehmet Akif Ersoy parkı gibi rekreasyon alanlarında bireysel, grupça ve yetişkinlerin kullanımına yönlendiren tasarımlarla karşılaşılmamıştır. Bu alanlarda bisiklet yolu bile ayrılmamış olup, kullanım oldukça sınırlandırılmıştır.

Bunlara ek olarak kışın uzun, havanın soğuk ve sert geçtiği Erzurum kentindeki çocukların kentsel mekân kullanımının sınırladığı, benzer hava koşullarının yaşandığı kuzey ülkelerinin geliştirdiği rehberdeki **mevsim stratejilerine** uygun olmadığını göstermektedir (Tan ve Giresun, 2016). Kışın kar ve buzun olumsuzluğunu önleyici sokak düzenlemeleri ile birlikte teknik düzenlemelerin yapılmadığı, rüzgâr kesme amacı ile bitkilendirme yapılmadığı, uygun bitki türlerinin uygun yerde kullanılmadığı, park ve oyun alanlarında, okul bahçesinde alternatif kullanım alanlarının geliştirildiği çözümlerinin yapılmadığı görülmektedir. Bu yüzden anket, gözlem ve analizler doğrultusunda çalışma alanı hem çocuk dostu hem de iklim duyarlı değildir.

Aile Anket Verilerinin Sonuçları

Öğrenci anketi uygulanan 6-14 yaş grubundaki çocukların ebeveynleri, özellikle de annelerin tercih edildiği 132 katılımcıya aile anketi uygulanmış, 5 ankette hata tespit edildiği için 127 anket değerlendirilmiştir. Bu aile anketi çalışması ile aileler çocuklarının yaşadıkları

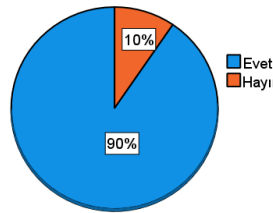
mahalle ve yakın çevrelerinde çocuklarının dış mekân kullanımları ve annelerin bu mekân kullanımlarındaki bakış açıları ve etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmada kategorilere ayrılarak hazırlanan sorular; konut çevresi ve sokak kullanımı, güvenlik, oyun alanları ve kış mevsimi alt başlıkları altında bulgular verilecektir.

Aile anketinde katılımcıların 50'si 24-35, 76'sı 36-50 ve 1'i 51 yaş üzerine sahip olup; çoğu ilköğretim ve lise mezunudur. Genellikle 1-3 arası çocuğu olan annelerin %70'i ev hanımıdır.

Çocuklarının konut çevresini ve sokağı kullanımlarında ailelerin bakış açısı

Katılımcılara çocuklarının konut yakın çevresini kullanımlarına dair bakış açıları hakkında yöneltilen soruların sonuçları bu başlık altında verilmiştir.

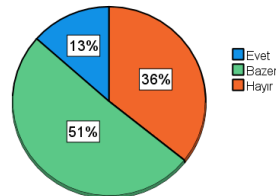
Çocuğunuzun dışarıda vakit geçirmesi gelişimi için gerekli midir?

Şekil 83. Katılımcıların “Çocuğunuzun dışarıda vakit geçirmesi gelişimi için gerekli mi?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Dışarıda vakit geçirmelerinin çocuklarının gelişimine katkı sağladığını düşünen katılımcılar; sosyalleşme, fiziksel ve psikolojik gelişim, iletişim becerisi geliştirme, özgüven sahibi olmaları, teknolojiden uzaklaşmaları, arkadaş çevresi edinmeleri, arkadaş ilişkilerinin güçlenmesi, hayatı anlama, çevreyi tanıma, girişkenlik, motor gelişimleri, paylaşmayı öğrenme, topluma uyum sağlama olarak katkı sağlayacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda çocukların gelişimine katkı sağlayacak farklı etkinlik/yarışmaların çevrelerinde düzenlenmediğini belirtmişlerdir. Bu açıdan benlik, farkındalık ve sosyallik ilkeleri göz ardı edilmiştir.

Çocuğunuzun dışarıda tek başına vakit geçirmesine izin veriyor musunuz?

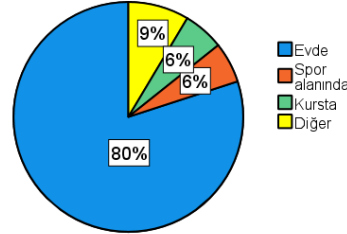

Şekil 84. Katılımcıların “Çocuğunuzun dışarıda vakit geçirmesine izin veriyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Katılımcılar, çocuklarının dışarıda tek başına vakit geçirmelerine bazen izin verdiklerini, izin vermeyen ve bazen izin veren aileler sırası ile yabancılar, mevsim şartları,

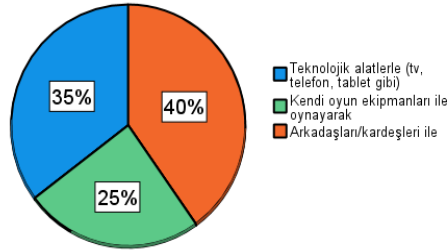
trafik ve oyun azlığını neden göstermişlerdir. Sokağın trafik ve yabancılardan dolayı güvenli bulmayan aileler; dış mekân güvenli hale getirildiğinde ve gelişimlerine katkı sağlayacak oyun ve yarışmalar olduğunda dışarıda oynamalarına izin verebileceklerini belirtmiştir.

Çocuğunuz dışarı/sokak dışında en çok nerede vakit geçiriyor?

Şekil 85. Katılımcıların “Çocuğunuzun dışarıda en çok nerede vakit geçiriyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Çocuğunuz evdeyken en çok nasıl vakit geçiriyor?

Şekil 86. Katılımcıların “Çocuğunuz evdeyken en çok nasıl vakit geçiriyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar

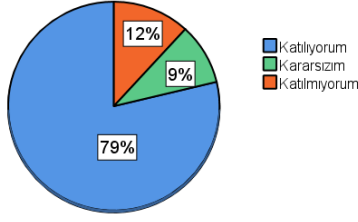
Katılımcı aileler, çocuklarının dış mekân dışında en çok evde vakit geçirdiklerini ve evdeyken de arkadaşları/kardeşleri ve teknoloji ile zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Dışarıdayken de en çok ev/site bahçesi ve evlerinin yakınındaki sokakta zaman geçirmesine izin veren aileler, gün içinde dışarıda geçirdikleri zamanı sınırladıkları, katılımcıların %48’inin dışarıda 2-3 saat vakit geçirmesine izin verdikleri saptanmıştır.

Aileler çocuklarının dışarıda tek başına vakit geçirmesini istemeyip, kardeşleri ve arkadaşları ile gönderdikleri tespit edilmiştir. Dışarıda zaman geçirmelerinin dışında katılımcı ailelerin %72’si okula tek başına göndermemekte, okula olan mesafe, trafik ve yabancılardan olmasını sebep olarak belirttiği tespit edilmiştir. Ayrıca yakın çevrelerindeki market, kırtasiye vb. alanlara tek başına gönderen aileler ile göndermeyen ailelerin oranlarının aynı olduğu saptanmıştır.

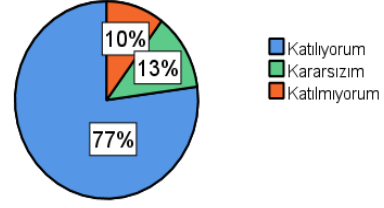
Ailelerin gözünde çocukların dış mekândaki güvenliği

Katılımcılara, çocukların dış mekândaki güvenliklerine dair yöneltilen öncüllere verdikleri yanıtlar verilmiştir.

Çocuğum dışarıdayken çevredeki yabancı insanların varlığı tedirgin eder.

Çocuğum dışarıdayken sokağın تنها olması tedirgin eder.

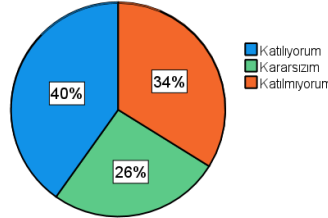
Şekil 87. Katılımcıların “Çocuğum dışarıdayken, yabancıların ve sokağın تنها olmasının tedirgin eder.” öncüllerine verdikleri yanıtlar

Aileler çevrelerindeki yabancı insanların olması aynı zamanda da sokağın تنها olmasını çocukları için tehlikeli bulmaktadır. Aynı zamanda mahallelerinde trafik yoğunluğunun olduğunu, oyun alanları ve okul çevresinde trafiğin yavaş olmadığını sokaklarının bisiklet sürmek için de güvenli olmadığını belirtmişlerdir. Bu açıdan ailelerin de yanıtlarına göre yaşadıkları bölge, farklı kurum ve kişilerin çocuk dostu kentler için belirlediği güvenlik ilkesine uygun olmadığı görülmektedir.

Ailelerin park ve oyun alanlarına olan bakış açısı

Katılımcılar, çocuğunun okul bölgesindeki oyun alanlarını kullanımı ve gelişimlerine olan katkılarına dair yöneltilen öncüllere verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir.

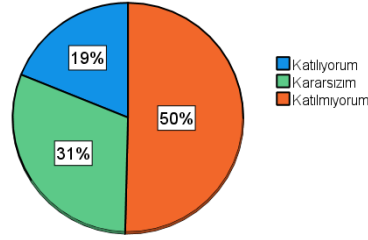
Çevremizdeki oyun alanları çocukların yeni/özgün oyunlar geliştirmesini sağlar.

Şekil 88. Katılımcıların “Çevremizdeki oyun alanları, çocukların yeni/özgün oyunlar geliştirmesini sağlar.” öncüllerine verdikleri yanıtlar

Katılımcı aileler, yaşadıkları yerde çocuğunun oyun oynayacağı alanların var olduğunu, bu alanların yeni/özgün oyunlar geliştirmeye uygun alanlar olduğuna %40 oranında katılıyorlarken, %60 katılmadıklarını ve kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda oyun alanlarının hem bireysel hem de grup oyunları için hem uygun hem de uygun olmadığını aynı oranlarda belirtmişlerdir.

Oyun alanlarında her yaş grubuna uygun ekipman bulunur.

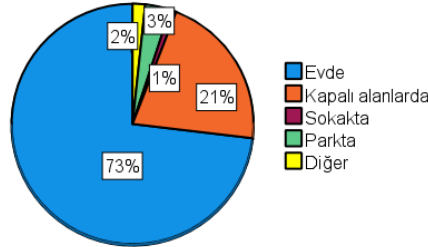
Şekil 89. Katılımcıların “Oyun alanlarında her yaş grubuna uygun ekipman bulunur.” öncüllerine verdikleri yanıtlar

Çocukların oyun oynayıp, yeni oyunlar geliştirdiği, yaşlılarıyla bir araya gelip sosyalleşmelerini destekleyen oyun alanlarında, hem bireysel hem de grupça oynayacakları alanların olduğuna katılmayan katılımcıların çoğunlukta olduğu; aynı zamanda her yaş grubuna uygun ekipmanların bulunmadığı, oyun alanlarının çocukların sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyecek ekipmanlara sahip olmadığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Ailelerin kış mevsiminde çocuklarının dış mekân kullanımına olan bakış açısı

Erzurum kentinin kış kenti olması ve bu mevsimde sert hava koşullarının yaşanmasından dolayı katılımcıların bu mevsimde çocuklarının sokağı ve yakın çevresini kullanımlarının tespiti için yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Soğuk havalarda çocuğunuzun nerede vakit geçirmesini sağlarsınız?

Şekil 90. Katılımcıların “Soğuk havalarda çocuğunuzun nerede vakit geçirmesini sağlarsınız?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Katılımcı aileler çocuklarını kış mevsiminde dışarıda vakit geçirmelerine izin vermediklerini ya da bazen izin verdiklerini ve havanın soğuk olması, hastalanma ihtimalleri, kar/buz tehlikesini sırası ile sebep göstermişlerdir. Bu yüzden soğuk havalarda genelde ev ya da kapalı alanlarda vakit geçirmelerini sağladıklarını belirttikleri saptanmıştır. Katılımcı anneler, çocuğunun her mevsim dışarıda vakit geçirmediğini, soğuk hava koşullarının çocuğun dışarıda kalma süresini kısıtladığını, sokaklarında soğuk havalarda kullanacaklarını kolaylaştıracak kapalı/yarı kapalı alanların olmadığını belirttikleri saptanmıştır.

Aile anket verilerinin değerlendirilmesi

Velilerin bakış açısına göre çalışma alanı kapsamındaki okul bölgeleri; güvenlik ilkesi gereğince; Yabancılar ve trafiğin oluşturduğu tehlikeden dolayı çocuklarının kentsel mekânda tek başına vakit geçirmesinin sınırlandırıldığı, kış mevsiminde soğuk hava, kar/buz tehlikesinden dolayı güvenlik ilkesine uygun bulunmamaktadır. Yürünebilirlik ve erişim ilkesi gereğince; sokak kullanımında araçların ön planda olması, okula giderken ve dönerken güvenli yürüme rotalarının bulunmaması, çocuğunun sosyalleşmesine olanak tanınan mekânların bulunmamasından dolayı yaşadıkları bölgenin yürünebilirlik ilkesine uygun bulunmamaktadır.

Hareketlilik ilkesi gereğince; sokaklar, oyun alanı ve okul bahçeleri; çocukların ihtiyaç ve gelişimlerini destekleyecek alan özelliklerine ve ekipmanlara sahip olmadığı, materyallerin çocuğun yeteneklerini keşfetmesine, farklı yaş gruplarının kullanımına izin vermediği, kendileri için de mekânda vakit geçireceği alanların bulunmamasından dolayı hareketlilik ilkesine uygun bulunmamaktadır.

Yapılan aile anketi ile elde edilen çıkarıma göre aileler; KISS, New South Wales komisyonu ve UNICEF'in üzerinde durduğu ve çocuk dostu kentlerde temel ilke olarak tanımlanan **güvenlik ilkesi** gereğince dışarıdaki yabancılar ve trafiğin oluşturduğu tehlikeden dolayı çocuklarının kentsel mekânda tek başına vakit geçirmesinde tedirgin olduklarını anket yanıtlarına yansımıştır. Aynı zamanda yapılan gözlemlerde de özellikle Nihat Kitapçı İlkokulundaki çocuğu olan ebeveynler, cinsiyet fark etmeksizin okul giriş ve çıkış saatlerinde çocuklarını almaya gelmektedir. Kendileri gelmese bile çocuklarına abla/abi/kardeş veya arkadaşların eşlik ettiği görülmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi sokak çocukların gelişimi, topluma ve sosyal hayata katılımı için en önemli araçtır (Gökmen, 2013). Ebeveynlerde bu yargıya katılmakta, çocukların hem fiziksel hem de sosyal gelişimlerine katkısının olduğunu anketlerde savunmakta fakat güvenlik gerekçesi ile de sokak kullanımlarını kısıtlamaktadır. Seçilen alanların genel karakteristik özelliklerine bakıldığında; sokakların konut balkonu ya da pencerelerinden direkt görünmesi açısından güvenliyken, araç trafiğinin olması, araç-yaya ayrımının net olmaması, bisiklet yolunun bulunmaması ve karma kullanıma sahip olmadığından dolayı güvenli değildir.

Park, oyun alanları ve okul bahçeleri; çocuk dostu kentlerde farkındalık, benlik, **hareketlilik ve sosyallik** uygunluğu açısından değerlendirildiğinde; seçilen alandaki oyun alanı ve okul bahçeleri, çocukların ihtiyaç ve gelişimlerini destekleyecek ekipman ve alan özelliklerine sahip değildir (Özbek, 2019). Farklı, değişik ekipmanlar ile çocuğun yeteneklerini keşfetmesine, farklı yaş aralığının kullanımına uygun materyallerin düşünülmemiş olmasından dolayı farkındalık ve benlik ilkesine uygun değildir (*Şekil 8, Şekil 9*). Oyun alanlarında salıncak,

kaydırak vb. standart ekipmanların bulunması ve birçoğunun da tamire ihtiyacının olması gözlemlenmiş olup, ayrıca kış mevsiminde bu alanların boş kaldığının gözlemlenmesi üzerine hareketlilik, güvenlik ilkesi ve her mevsim kullanma hedefine uygun değildir. Bu açıdan özellikle çocuk dostu okul ve sokak ilkeleri kapsamında literatürde daha önce yapılan çalışmalarla paralellik göstermemektedir (*Şekil 5, Şekil 42, Şekil 43*).

Park ve oyun alanlarının evlerine yakın konumlandığı, yeterli büyüklük ve sıklıkta olmasından ötürü iyi durumda olmasına rağmen çevresindeki Ebuishak ve Şair Nefi Caddesi gibi trafiğin hızlı aktığı yolların olması **erişimi** zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda alanda yetişkinlerle bir araya gelmeye uygun yürüyüş, bisiklet yolu, bank dışında kent mobilyasına rastlanmamakta, bu yüzden **yürüyebilme, bisiklete binebilme, sosyallik** ilkelerine de uygun değildir (Taşçı, 2010).

Çocuk dostu kentlerde trafik yavaş, yer yer sınırlandırılmış yollar, geniş yaya yolları, çocuk ve yetişkin kullanımına uygun özelleşmiş alanlar önerirken (Enşici, 2018); çalışma alanı bu özellikleri taşımamakta ve çocuk dostu kent özelliği göstermemektedir. Aynı zamanda kış mevsiminde de kar/buz ve oyun oynayacak alan eksikliğinden ötürü çocukların daha çok kapalı alanlarda, teknoloji ile vakit geçirmeye itilmesinden şikâyetçi olan ebeveynlere rastlanılmış ve kış mevsiminde yapılan gözlemlerde, okul giriş ve çıkış saatleri dışında sokakların çocuklar tarafından kullanılmadığı, bu kullanımlarında da ailelerinin yanlarında olduğu gözlemlenmiştir. Böylece mevsimsel özellikler dikkate alınarak, benzer iklimlere sahip kentlerde uygulanan tasarım rehberinin, çalışma alanındaki kentsel mekânda (konut yakın çevresi, sokaklar, park ve oyun alanları, okul bahçeleri) uygulanmadığı sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk dostu kent kavramı; 20. yy da ortaya çıkıp, UNICEF'in çocuk hakları sözleşmesini temel alarak başlattığı atılım ile son yıllarda önemi gittikçe artan, birçok çalışmaya konu olan kavramdır. Kent yaşamının çocuk için daha yaşanabilir olmasını hedefleyen çocuk dostu kent girişiminde, hedefler doğrultusunda UNICEF başta olmak üzere farklı kurum, kuruluş ve kişiler tarafından çocuk dostu kriterler geliştirilmiştir. Bu çalışma, dünyada ve ülkemizde yapılan çocuk dostu çalışmaları inceleyerek, çocuk dostu kent kriterleri hakkında bilgi verip, bu kriterlerin hangi alanlarda uygulamaya geçtiğini incelemiştir. Yapılan incelemeler sonucunda çocuk dostu sokak, oyun alanları, konut, meydan özelinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Fakat kentlerin planlı gelişen konut ve okul bölgelerinde, çocukların ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı, buna uygun mekân tasarımlarının yapılmadığı görülmektedir. Aynı zamanda okul dönemi soğuk ve sert iklim koşullarına denk gelen kentlerdeki çocuklar için çocuk dostu çalışmaların bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma; kentlerin planlı gelişen konut-okul bölgelerinde, iklimsel koşulları dikkate alarak, konut-okul ilişkisinin çocukların gelişimini destekleyecek şekilde tasarlanmasını amaçlamaktadır. Bu yüzden çalışma, kış kenti kimliğine sahip Erzurum kentinde çocuk dostu kent kriterlerini incelenerek, mevsimsel stratejilerle ilişkilendirip, buna uygun tasarım önerileri geliştirmeyi hedefleyerek; kentin çocuk sayısının fazla olduğu, mahalle kültürünün korunduğu, planlı olarak gelişen yerleşimi olan Palandöken ilçesinin iki farklı okul bölgesinde yapılmıştır.

Fizyolojik ve sosyal ihtiyaçların yoğun olduğu 6-14 yaş grubundaki çocuğun, okul bölgelerindeki kentsel mekânlar, UNICEF'in ÇDK kriterleri referans alınarak değerlendirilmesi yapılmış, aynı zamanda mevsim koşullarına uygun planlama yapıp yapılmadığı değerlendirilmiştir. Fiziksel mekân analizi, gözlem yapılarak aynı zamanda öğrenci ve ailelerle yapılan anketlerle desteklenen çalışma sonucunda; incelenen çalışma alanının çocuk dostu kent özelliği göstermediği, ayrıca kentin sert hava koşulları dikkate alınarak, mevsimsel olumsuzluklara çözüm bulunmadığı tespit edilmiştir. Alan, çocuk dostu olabilme kriterlerinde özellikle güvenlik, yürünebilirlik ve hareketlilik kriterlerine uygun olmadığı; erişim kriterleri ile kısmi uygunluk göstermektedir.

Alandaki çocuk oyun alanları, farklı yaş gruplarının ihtiyacına yanıt vermemektedir. Öztürk Kurtaslan (2017) çalışmasına göre; oyun alanları farklı kullanıcı profiline göre düzenlenmeli, tüm yaş grubundaki çocuklar ve kadınlar için olması gerektiği sonucuna

varmıştır. Ve bu kullanıcı profillerinin ihtiyaçlarına yönelik tasarım öğelerinin değişkenlik göstererek aktif kullanım sağlanacaktır. Çalışma alanında da oyun ekipmanları çocuklara ilginç gelmemekte, standart oyun ekipmanlarının dışında farklı oyunlara imkân sunmamaktadır. Aynı zamanda kışın kullanıma izin verecek alternatifler sunulmamaktadır. *Şekil 9*'daki Schulberg Parkı ve *Şekil 17*'deki Teardrop Parkındaki gibi fonksiyon ve tasarım oyun ekipmanları ile ilgi çekici ve farklı yaş gruplarının kullanımına imkân sunacak hale getirmek mümkündür.

Taşçı (2010) çalışmasına göre çocuğun kenti ve kendisini keşfettiği alan sokaklardır. Fizyolojik, psikolojik ihtiyaçlarını olduğu gibi aidiyet ihtiyacını da sokaklardan karşılamaktadır. Fakat çalışma alanındaki sokak kullanımları, trafik ve yabancıların oluşturduğu güvensizlikten dolayı çocuğun tek başına kullanımını sınırlamaktadır. Ayrıca yine aynı sebeplerden dolayı çocuk, okula tek başına gidememekte, ebeveynler de tek göndermemektedir. Bu yüzden çocuk aidiyet ihtiyacını karşılayamamaktadır. Alan *Şekil 42, 43*'teki sokak örneklerinde olduğu gibi yaya odaklı kullanım tasarımı ile çocuk dostu olabilir.

Okul döneminin yaklaşık beş ayı kış mevsimine denk gelen kentteki çocukların; gerek yürüyerek okula gidiş-gelişlerinde gerek boş vakitlerinde kentsel mekânı kullanamadıkları, sosyalleşemedikleri görülmektedir. Kirazoğlu (2012) yaptığı çalışmada çocuğun en iyi öğrenme mekânı olarak oyun alanlarını tanımlamıştır. Çocuk mevsim şartlarından etkilenmeyecek, dış mekânı kullanımı sınırlandıracak sorunlara çözüm olacak şekilde kış kullanımına uygun mekân düzenlemesi gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Bu doğrultuda çalışma alanı; her türlü mevsimsel koşulda çocukların konut-okul arası kentsel mekânları aktif kullanmadığı, çocukların okula yürüyerek güvenle erişemedikleri ve sosyalleşemedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca planlı gelişmiş olan çalışma alanında, çocukların mekân kullanımı dikkate alınmamış, soğuk ve sert iklim koşullarının kentsel mekân kullanımını engellemesinin önüne geçilmesi için önlemler alınmadığı tespit edilmiştir. Böylece “*Kentlerin planlı gelişen konut ve okul bölgelerinde kentsel mekân tasarımında çocukların mekân kullanım ihtiyaçlarına dikkat edilmemekte aynı zamanda okul eğitim dönemi ile çakışan soğuk ve sert iklim koşullarına sahip olan kentlerde bu koşulların kentsel mekân kullanımını engellemesinin önüne geçilmesini sağlayacak önlemler alınmamaktadır.*” hipotezi Erzurum kenti çalışma sınırları içerisinde doğrulanmıştır.

Planlı gelişmiş okul bölgelerinde ve konut-okul arasında aktif kullanılan mekânların; Çocuk Dostu Kent kriterleri ve mevsimsel stratejileri arasında ilişki kurularak sorunlara çözüm bulunabilir. Buna göre kış mevsiminin olumsuz hava koşullarına çözüm stratejisi geliştirebilmek için Kanada ve Kraliyet Mimarlık Enstitüsü ve aynı hedefi olan kuruluşların

geliştirdiği rehber referans alınarak Erzurum kenti için hem Çocuk Dostu Kent Kriterlerini hem de kış mevsim kriterlerini etkileyen öneriler geliştirilmiştir. Buna göre;

Sokak ve yaya hareketliliği

- Daha geniş kaldırımlar önerilerek yaya kullanımını artırmalı, kaldırımlarda kışın kar depolamak için alan bırakılmalıdır.
- Kışın kar temizleme önceliği yaya yollarında olmalıdır.
- Yaya yolları, renklendirme ve yüzey değişikliği ile vurgulanmalıdır.
- Sokakta oyun elemanları, kent mobilyaları kullanılarak sokaklar eğlenceli ve çekici hale getirilmelidir.
- Yayaya ayrılan geniş kaldırımlarda kışın, kapalı ve yarı kapalı sistemler geliştirilerek mevsim koşullarının (kar, buz, rüzgâr, soğuk hava vb.) etkileri azaltılmalıdır. Bu alanlarda farklı etkinlikler düşünülerek, çocuğun kışın da kullanımı sağlanmalıdır.
- Kışın sokaklarda, kış atmosferi oluşturmak için mevsimsel aydınlatmalarla aydınlatılmalı, sokak kullanımını çekici hale getirilmelidir.
- Bitkilendirmelerde kuzey yönünde ve grup halinde bitkilendirme tercih edilmeli bu sayede kışın rüzgâr direnci artırılmalıdır. Sokağın güneye bakan yönleri açık kalarak, güneş ışığından maksimum fayda sağlanmalıdır.
- Bitki seçiminde soğuğa ve tuza dayanıklı bitki türleri seçilmelidir.

Okula gidiş-dönüş ve okulda geçirilen zaman

- Okul bahçelerinde çocukların yaratıcılıklarını geliştirecek etkinliklere imkân sunulmalıdır.
- Kışın tente sistemi ile oluşturulan yarı kapalı mekânlar ile teneffüs aralarında bahçeye çıkmalarına olanak sağlanmalıdır.
- Kışa uygun zemin kaplamalarla çocuğun karlı, buzlu günlerde yere daha çok tutunması sağlanmalıdır.
- Okul sadece eğitime odaklı değil, çocuğun yaşlılarıyla zihinsel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek mekânlar sunmalıdır.
- Yaya ve bisiklet yolu önerilmeli, kışın alternatif kapalı/yarı kapalı sistemler ile okula giderken ve okuldan dönerken kullanılması sağlanmalıdır.

Güvenlik

- Trafiği yavaşlatılmış sokaklar önerilmeli ve bu sokakların belli yerlerinde toplanma alanı önerilmelidir. Bu alanlarda hem yetişkinlerin hem de çocukların bir araya gelmesi sağlanmalıdır.
- Karşıdan karşıya geçiş mesafesini azaltmalı ve güvenliksiz araç parkları engellemelidir. Sokakta farklı fonksiyonlara (market, kırtasiye vb.) erişim artırılmalıdır.
- Bisiklet, yaya yolu ayrımı yapılmalı, renklendirme ve yüzey değişikliği ile vurgulanmalıdır.
- Yaya yolları koyu renkli tercih edilerek, sıcaklığı tutma özelliği ile kışın karların erimesi kolaylaştırılmalı, kar/buz tehlikesi azaltılmalıdır.

Oyun alanları

- Çocuk oyun alanları standartları değerlendirilerek yeni standartlar oluşturulmalıdır.
- Farklı yaş gruplarının ihtiyaçları dikkati alınarak, standart oyun ekipmanlarının yerine gelişimlerine katkı sağlayacak ve yeteneklerinin farkına varacakları ekipmanlar kullanılmalıdır.
- Kışa uygun yarı kapalı sistemler geliştirilmelidir.
- Hâkim rüzgârı kesecek şekilde yaprak dökmeyen ağaçlar konumlanmalıdır.
- Oyun alanlarının güney yönleri boş bırakılarak, kışın güneşten maksimum düzeyde faydalanılması sağlanmalıdır.
- Belli zaman aralıkları ile kış aktivitelerine imkân verecek etkinlikler düzenlenerek kış kullanımları artırılmalı ve sosyalleşmeleri sağlanmalıdır.

Tablo 16, 17, 18, 19'da çocuk dostu kent kriterlerini etkileyen ve kış mevsim kriterlerini etkileyen öneriler karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 16. Güvenlik İçin Geliştirilen Öneriler

Güvenlik İçin Öneriler	ÇDK Kriterlerini Etkileyen	Kış Mevsim Kriterlerini Etkileyen
Trafiği yavaşlatılmış sokaklar önerilmeli, bu sokakların belli yerlerinde toplanma alanı önerilmeli		
Daha sık yaya geçişleri önerilmeli, okul çevresindeki araç yoğunluğu azaltılmalı		
Karşıdan karşıya geçiş mesafesini azaltılmalı ve güvenli araç parkları engellemeli		
Bisiklet, yaya yolu ayrımı yapılmalı, renklendirme ve yüzey değişikliği ile vurgulanmalı		
Yaya yolları koyu renkli tercih edilerek, sıcaklığı tutma özelliği ile kışın karların erimesi kolaylaştırılmalı, kar/buz tehlikesi azaltılmalı		
Sokaklarda aydınlatma, kent mobilyaları, etkinlik alanları artırılarak, sokakta hareketlilik sağlanmalı		
Kapalı otoparklar önerilmeli, sokaklarda park halindeki araçların yolun görünürlüğünü daraltmamalı		
Bisiklet park alanları oluşturulmalı		
Sokaklarda kaldırım erişimi sağlanmalı		

Tablo 17. Okula Gidiş-Dönüş ve Okulda Geçirilen Zaman İçin Geliştirilen Öneriler

Okula Gidiş-Dönüş ve Okulda Geçirilen Zaman İçin Öneriler	ÇDK Kriterlerini Etkileyen	Kış Mevsim Kriterlerini Etkileyen
Okula gidiş-gelişlerin ebeveynsiz yapılması için okul yakınlarındaki sokaklarda uyarıcı unsurlar artırılmalı, taşıtlara hız sınırı getirilmeli		
Geliştirilen güvenli rotalar ile yaya kaldırımları yeterli hale getirilmeli, kaldırım engelleri azaltılmalı ve güvenli geçiş olanakları sağlanmalı		
Okul bahçelerinde çocukların yaratıcılıklarını geliştirecek etkinliklere imkân sunulmalı		
Kışın tente sistemi ile yarı kapalı mekânlar oluşturularak tenneffüs aralarında bahçe kullanımına olanak sağlanmalı		
Okul bahçeleri daha yeşil dostu olmalı ve beton yerine dokulu zemin kaplamalar kullanılmalı		
Sokaklarda kışa uygun zemin kaplamalarla çocuğun karlı, buzlu günlerde yere daha çok tutunması sağlanmalı		
Yaya ve bisiklet yolu, bisiklet otoparkı önerilmeli, kışın alternatif kapalı/yarı kapalı sistemler ile okula giderken ve okuldan dönerken kullanılması sağlanmalı		

Tablo 18. Sokak ve Yaya Hareketliliği İçin Geliştirilen Öneriler

Sokak ve Yaya Hareketliliği İçin Öneriler	ÇDK Kriterlerini Etkileyen	Kış Mevsim Kriterlerini Etkileyen
Yaya yolu ve kaldırım ayrımı yapılmalı, yaya kullanımı artırılmalı.		
Daha geniş kaldırımlar önerilerek kışın kar depolamak için alan bırakılmalı.		
Kışın kar temizleme önceliği yaya yollarında olmalı.		
Yaya yolları, renklendirme ve yüzey değişikliği ile vurgulanmalı.		
Yaya yollarında yol boyu bitkilendirmeler yapılarak çekicilik artırılmalı ve yaya-araç ayrımı netleştirilmeli.		
Ara ara kaldırım genişlikleri artırılarak oyun elemanları, kent mobilyaları (oturma birimleri, bitki objeleri vb.) ile sokaklar çekici hale getirilmeli.		
Sokakta kışın kapalı ve yarı kapalı sistemler geliştirilerek mevsim koşullarının etkileri azaltılmalıdır. Bu alanlarda çeşitli organizasyonlar düzenlenerek kışın kullanım sağlanmalı.		
Yeşil alanlarda, kuzey yönünde ve grup halinde bitkilendirme tercih edilmeli.		
Bitki seçiminde soğuğa ve tuza dayanıklı bitki türleri seçilmelidir.		

Tablo 19. Oyun Alanları İçin Öneriler

Oyun Alanları İçin Öneriler	ÇDK Kriterlerini Etkileyen	Kış Mevsim Kriterlerini Etkileyen
Çocuğun doğa ile etkileşiminin sağlanması için peyzaj düzenlemeleri yapılmalı		
Farklı bitki çeşitleri ile çekicilik artırılmalı ve kışın yaprak dökmeyen, tuza ve suya dayanıklı bitki türleri tercih edilmeli		
Farklı yaş gruplarının ihtiyaçlarına uygun standart oyun ekipmanları yerine gelişimlerine katkı sağlayacak farklı tasarım örnekleri kullanılmalı		
Oyun ekipmanlarına göre farklı zemin kaplamalar kullanılmalı		
Doğa ile uyumlu boş alanlar bırakılmalı.		
Topografya ile uyumlu alanlar bırakılmalı, yazın tırmanma, tümsek ve çukur alanlarda hareketli oyun imkânı; kışın da kayma vb. sağlamalı		
Kuzey yönünde hâkim rüzgârı kesecek yaprak dökmeyen ağaçlar konumlanmalı		
Oyun alanlarının güney yönleri boş bırakılmalı		
Belli zaman aralıkları ile kış aktivitelerine imkân verecek etkinlikler düzenlenmeli		
Kışa uygun yarı kapalı sistemler geliştirilmeli		

Hem **Çocuk Dostu Kent** hem de **mevsim kriterlerini** birlikte etkileyen öneriler;

- Daha sık yaya geçişleri önerilmeli, okul çevresindeki araç yoğunluğu azaltılmalıdır.
- Sokaklarda aydınlatma, kent mobilyaları, etkinlik alanları artırılarak, sokakta hareketlilik sağlanmalıdır.
- Kapalı otoparklar önerilmeli, sokaklarda park halindeki araçların yolun görünürlüğünü daraltmamalıdır.
- Okula gidiş-gelişlerin ebeveynsiz yapılması için okul yakınlarındaki sokaklarda uyarıcı unsurlar artırılmalı, taşıtlara hız sınırı getirilmelidir.
- Geliştirilen güvenli rotalar ile yaya kaldırımları yeterli hale getirilmeli, kaldırım engelleri azaltılmalı ve güvenli geçiş olanakları sağlanmalıdır.
- Okul bahçeleri daha yeşil dostu olmalı ve beton yerine dokulu zemin kaplamalar kullanılmalıdır.
- Yaya yollarında yol boyu bitkilendirmeler yapılarak çekicilik artırılmalı ve yaya-araç ayrımı netleştirilmelidir.
- Farklı bitki çeşitleri ile çekicilik artırılmalı ve kışın yaprak dökmeyen, tuza ve suya dayanıklı bitki türleri tercih edilmelidir.
- Çocuğun doğa ile etkileşiminin sağlanması için peyzaj düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Oyun alanlarında oyun ekipmanlarına göre farklı zemin kaplamalar yapılmalıdır.
- Topografya ile uyumlu alanlar bırakılmalı, yazın tırmanma, tümsek ve çukur alanlarda hareketli oyun imkânı sunarken; kışın da bu alanlarda biriken karda kayma vb. sağlanmalıdır.

Geliştirilen bu öneriler ile geleceğin yetişkinleri, günümüzün çocuklarının konut-okul ve iklim ilişkisi, bağımsız ve sosyal bireyler olmalarını destekleyecek şekilde tasarlanabilir ve çocuğun mekânı aktif kullanımı sağlanabilir. Bu nedenle bu öneriler, mevsimsel zorlukların yaşandığı kentlerde çocuk dostu kentler hedefi ile değerlendirilmeli, şehir plancıları, peyzaj mimarları tarafından ele alınmalıdır. Aynı zamanda tüm toplum olarak, geleceğin potansiyel yurttaşları olan çocuklara daha yaşanabilir kentler inşa etmek için işbirliği içinde çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim. (2023). *Climate Data*. Mart 22, 2023 tarihinde İklim Erzurum (Türkiye): <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/erzurum/erzurum-279/> adresinden alındı
- Aral, N. ve Baran, G. (2011). Ç. G. Bölümü (Dü.) içinde, *Çocuk Gelişimi* (s. 23-29). Ankara: Ankara Sağlık Bilimler Fakültesi. doi:978-975-993-389-0
- Arıkan, R. (2018). Anket Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 97-159.
- Arkiv. (2019). Ocak 16, 2022 tarihinde Ferahevler Attila İlhan 0-3 Yaş Oyun Parkı: <https://www.arkiv.com.tr/proje/ferahevler-attila-ilhan-0-3-yas-oyun-parki/11411> adresinden alındı
- Aslanoğlu, Y. (2022). *Van Kış Kent Örneğinde Kamusal Peyzaj Tasarımı Üzerinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı , Van.
- Aydoğan, T. G. (2020). *Çocuk Dostu Kent Yaklaşımının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Aydoğan, T. ve İlke, E. (2018). Çocuk Dostu Kentler. 2. Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi. 172.
- Babycino. (2017, Ağustos 17). Ocak 13, 2022 tarihinde Teardrop Park in Battery Park City: <https://babyccinokids.com/blog/2017/08/17/teardrop-park/> adresinden alındı
- Bacanlı H. (2001). Gelişim ve Öğrenme, Nobel Yayın ve Dağıtım
- Baran, M., Yılmaz, A. ve Yıldırım, M. (2007). Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(8), 27-44.
- Baş, A. (2016). *Kentsel Tasarım Perspektifinden Çocuk Dostu Sokak*. Lisans Bitirme Ödevi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Bektaş, L. (2015). Göğe Uzanan Binalarda Gündelik Hayatın İnşası. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 266-295. doi:<https://doi.org/10.17572/mj2015.1.266295>
- Bergum , C. ve Beaubien , L. (2009, October 15). Smart Growth And Winter City Desing. *Planning For Opportunities. Smart Growth St. Albert. Bulletin*(14).
- Butgel Tunalı , S., Gözü, Ö. ve Özen, G. (2016, Haziran). Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Bir Arada Kullanılması "Karma Araştırma Yöntemi". *Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 24(2), 106-112.
- Cengiz, C., Cengiz, B. ve Mutlu, B. E. (2016). Türkiye'nin Kış Kentlerinde Dış Mekân Tasarımında Yaya Konforuna Yönelik Öneriler. *Outdoor Desing Suggestions For The Comfort Of Pedestrians Turkey's Winter Cities*.

- Ciritli, İ. ve Yücel, G. (2021, Nisan 14). Merdivenli Sokaklarda Sosyal Mekân Oluşumuna Etki Eden Unsurlar ve İstanbul'dan Üç Örnek İçin Değerlendirme. *İdeal Kent*, 12(32), 528-555. doi:10.31198/idealkent.780294
- Climate Data*. (2023). Mart 22, 2023 tarihinde İklim Erzurum (Türkiye): <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/erzurum/erzurum-279/> adresinden alındı
- Collarte, N. (2012). *The Woonef Concept "Rethinking a Residential Street in Somerville"*. Tufts University, Master of Arts in Urban and Environmental Policy and Planning.
- Çadem Psikoloji*. (2015, Ağustos 30). Aralık 3, 2020 tarihinde cadempsikoloji.com: <https://www.cadempsikoloji.com/makale/3-cocuk-gelisim-donemleri> adresinden alındı
- Çağlar, B. (2020). Çocuğun Kent Planlamasındaki Yeri Nedir? *Sürdürülebilir Mühendislik Uygulamaları ve Teknolojik Gelişmeler Dergisi*, 2(3), 86-91.
- Çakırer Özservet, Y. (2015). Türkiye'de Çocuk ve Şehir İlişkisi Üzerine Yapılmış Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Çocukların Şehri Üzerine* (s. 20-50). içinde İstanbul.
- Çanakçıoğlu, N. G. (2011). *İstanbul'da Farklı Sosyal Grupların Yerleştiği Çevrelerde Yaşayan Çocukların Algısal Süreçlerinin Bilişsel Haritalar Yöntemiyle İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık, İstanbul.
- Çelik, C. (2005, Mayıs 5). *Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi*. Aralık 3, 2020 tarihinde e-akademi.org: <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%C7OCUK%20KAVRAMI%20VE%20MEDEN%DD%20HUKUK%20A%C7ISINDAN%20%C7OCUK%20HAKLARININ%20TAR%DDH%DD%20GEL%DD> adresinden alındı
- Çeliksın, S. (1992). Çocuklara Uygun Bir Çevre, Sokakta Oyun. *İstanbul 2. Kentiçi Ulaşım Kongre Sempozyum Bildiriler Kitabı* (s. 169-183). içinde İnşaat Mühendisleri Odası.
- Çınar, H. S. (2020, Haziran). Çocuk Dostu Kentleşme Girişimleri. *Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Akademik Çalışmalar II*, 57-71.
- Dikmen, Ç. B. ve Gültekin, A. B. (2009). *Çocuk Oyun Alanları ve Oyun Alanlarının Tasarım Ölçütlerinin İrdelenmesi*. Ankara: Uluslararası Mimarlık ve Çocuk Kongresi.
- Dursun, D. ve Yavaş, M. (2017, Mayıs). Soğuk İklim Duyarlı Kentsel Tasarım Yaklaşımları. *İğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 269-278. doi:10.21597/jist.2017.125
- Enşici, B. (2018). *Çocuk Dostu Kentler İçin Mekansal Yaklaşımlar*. Kasım 20, 2020 tarihinde beyond.istanbul: <https://beyond.istanbul/%C3%A7ocuk-dostu-kentleri%CC%87%C3%A7in-mekansal-yakla%C5%9F%C4%B1mlar-7cb722560010> adresinden alındı
- Erdönmez, E. ve Çelik, F. (2016, Eylül). Kentsel Mekanda Kamusal Alan İlişkileri. *TÜBA-KED*(14), 145-156.
- Erman, O. (2014, Ağustos). Kent Yaşamında Çocuk. (T. M. Odası, Dü.) *Çocuk ve Mimarlık*(16), 10-13.
- Erzurum Ticaret Borsası*. (2022). Mart 23, 2023 tarihinde Erzurum'un Coğrafi Yapısı: <https://www.erkurumtb.org.tr/sayfa-47-erkurumun-cograf-yapisi> adresinden alındı
- Erzurum Ticaret Borsası*. (2022). Mart 23, 2023 tarihinde Erzurum'un Coğrafi Yapısı: <https://www.erkurumtb.org.tr/sayfa-47-erkurumun-cograf-yapisi> adresinden alındı
- Gezer Şen, B. ve Tuncer, M. (2017, Aralık 12). Çocuk Dostu Okul Anlayışı. *Kesit Akademi Dergisi*(3), 419-426.

- Gökmen, H. (2013, Kasım). Çocuk Dostu Kent Üzerine Stratejiler. *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*, 821-829.
- Gökmen, H. ve Taşçı, B. (2010). Çocuklar Adına Woonerf ve Home Zone'dan Alınacak Dersler. *Üç Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi*, 36(2).
- Görer, N. (1989). Konut Alanlarında Yaya Ağırlıklı Trafik Düzenlemeleri Hollanda Örneği, Woonerf. *Planlama*(2-3-4), 58-61.
- Gözü, Ö., Özen, G. ve Butgel Tunalı, S. (2016). Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Bir Arada Kullanılması 'Karma Araştırma Yöntemi'. *Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*.
- Güneş Tigen, M. ve Tandoğan, O. (2021). Çocuk Dostu Sokak Tasarımlarına Bir Örnek: Home Zone Tasarım Yaklaşımı. *D.Ü Ormanlık Dergisi*, 17(2), 302-329. <http://dergipark.gov.tr/journal/256/workflow/active> adresinden alındı
- Güneş, M. ve Müftüoğlu, V. (2016, Mart). Kış Kentlerinde Yaya Hareketliliğinin Yeşil Altyapı Planı Temelinde ve Kentsel Tasarım Rehberlerindeki Önemi: Erzurum Kenti Cumhuriyet Caddesi Örneği. *Internation Winter Cities Symposium*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü.
- Güngör, H. (2002). *Tarlabaşı Bölgesinde Yaşayan Çocukların Çevrelerini Algılaması ve Değerlendirmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama, İstanbul.
- İtez, Ö. (2019, Kasım 2019). *Ferahevler Attila İlhan 0-3 Yaş Oyun Parkı*. Ocak 16, 2022 tarihinde Arkitera: https://www.arkitera.com/proje/ferahevler-attila-ilhan-0-3-yas-oyunparki/?__cf_chl_f_tk=wzaNS9MfQD3fWGxXzuUVEafVsCjhyJG8kjsQkGUGK-YI-1642331366-0-gaNycGzNC30 adresinden alındı
- Kasap, Z. (21, Şubat 9). *Terakki Vakfı Okulları*. Değişen Okul Kavramı ve Değişmeyen Öğrenme Yaklaşımı: <https://www.terakki.org.tr/velilerimiz-icin/okulun-cocuk-icin-anlami-nedir/> adresinden alındı
- Kılıç, M. (2013). *okul ara bul*. Aralık 3, 2020 tarihinde okularabul.com:<http://www.okularabul.com/BilgiKosesi/Yazilar/268/cocuklarin-temel- ihtiyaclari> adresinden alındı
- Koca, Y. (2020, Ekim 4). *peyzax*. Aralık 13, 2021 tarihinde Çocuk Oyun Alanı Tasarım Kriterleri ve Dünyadan 14 Örneği: <https://peyzax.com/cocuk-oyun-alani-tasarim-kriterleri/> adresinden alındı
- Landezin. (2011, Mayıs 31). *Landezine Landscape Architecture Platform*. Ocak 11, 2022 tarihinde Scolptural Playground: <https://landezine.com/sculptural-playground-in-schulberg-by-annabau/> adresinden alındı
- Lorenzo, R. (1992). *Too Little Time and Space for Childhood*. Innocent Studies, UNICEF International Child Development Centre.
- Özbay, E. (2019). Çocuk Hakları Perspektifinden Hızlı ve Çarpık Kentleşmenin Sonuçlarının Çocuk Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*(2), 173-193.
- Özbek, A. (2019, Ekim 7). *0-3 Yaş İçin İlk Park Sarıyer'de*. Ocak 16, 2022 tarihinde bianet: <https://m.bianet.org/bianet/yasam/214071-0-3-yas-icin-ilk-park-sariyer-de> adresinden alındı
- Özbek, A. (2019). *Oyun Parkı Nasıl Çocuk Dostu Olur?* Kasım 20, 2020 tarihinde bianet: <https://m.bianet.org/bianet/kent/206577-oyun-parki-nasil-cocuk-dostu-olur> adresinden alındı

- Öztürk Kurtaslan, B. (2017, Aralık). Başarılı Kent Parkı Planlama ve Yönetimi Yaklaşımının Teardrop Park (New York) Örneğinde Araştırılması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 742-760. doi:DOI: 10.26466/opus.354010
- Öztürk, Ö. (2009). *Ev Kavramı ve Çocuklarda Konut Çevresinin Algılanması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Play By Design*. (2017). Ocak 14, 2022 tarihinde Sculptural Playground, Schulberg: <https://playbydesign.com.au/portfolio/sculptural-playground-schulberg/> adresinden alındı
- Piaget, J., (1955) *The Child's Construction of Reality*, London.
- Rilkoff, H. (2019). *Planning with a winter lens: Adapting winter city strategies from large urban centres for mid-sized communities*. B.TM Vancouver Island University, Department of Community Planning, Faculty of Social Sciences. B.TM Vancouver Island University.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç içerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*(2), 43-56.
- Sarıgül, E. (2020, Haziran 14). *Renk Ve Eğlence: Zorlu Oyun Alanı*. Ocak 17, 2022 tarihinde Peyzax Mimarlık Dergisi: <https://peyzax.com/zorlu-oyun-alani/> adresinden alındı
- Selçuk Kirazoğlu, F. (2012). *Fiziksel Çevre - Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekanları ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy ve Beylikdüzü Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Sevim, S. (2019). *Bağımsız Anaokullarının Çocuk Dostu Okul Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı, Denizli.
- Seyhan, Ç. ve Bülbül, Ş. (2019, Mart). Trabzon Kentinin Çocuk Dostu Kent Olabilme Potansiyelinin İncelenmesi. *Mimarlık ve Şehircilik Sempozyumu*, 264-265.
- Sistemi, T. C. (2020, Temmuz 26). *Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği*. doi:10.31198/idealkent.650461
- Sivri Gökmen , H. (2013). Çocuk Dostu Kent Üzerine Stratejiler. *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*, 822-829.
- Stephan (Dü.). (2008). *arcdaily*. Aralık 12, 2021 tarihinde <https://www.archdaily.com/139145/sculptural-playground-annabau> adresinden alındı
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017). Mart 22, 2023 tarihinde Neredeyim: Coğrafya: <https://erzurum.ktb.gov.tr/TR-56063/cografya.html> adresinden alındı
- Tan , B. ve Giresun, B. (2016). Kış Kentlerinde Açık Ortak Kullanım Alanlarının Tasarımını Yönlendirmek. A. Ü. Fakültesi (Dü.). içinde Uluslararası Kış Kentleri Sempozyumu.
- Tan, M. (1989). Çağlar Boyunca Çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(22), 71-88.
- Tandoğan , O. (2014, Şubat 14). Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekan: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar. *Magaron*, 9(1), 19-33. doi:DOI: 10.5505
- Tandoğan, O. (2011). *İstanbul'da "Çocuk Dostu Kent" İçin Açık Alanların Planlama, Tasarım ve Yönetim İlkelerinin Oluşturulması*. Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Tandoğan, O. ve Nilgün , E. (2013). Çocuk İçin Daha Yaşanabilir Bir İstanbul İçin Öneriler. *Planlama*, 23(3), 135-145. doi:doi: 10.5505/planlama.2013.02418
- Tandoğan, O. (2016). Çocuklar İçin Daha Yaşanılır Okul Bahçeleri. *MEGARON*, 11(4), 629-637. doi:10.5505/megaron.2016.92053
- Tandoğan, O. ve Şıman , E. (2018). Yaşanabilir Kış Kentleri İçin Kamusal Açık Mekan Tasarımı ve Bitkisel Tasarım. *MEGARON*, 334-346. doi:10.5505/MEGARON.2018.92668
- Taşçı, G. B. (2010). *Sokağın Günümüz Koşullarında Çocuk Oyun Alanı Olarak Ele Alınması ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık, İzmir.
- Topsümer, F., Babacan, E. ve Baytekin, E. (2009). ŞEHİR VE ÇOCUK: ÇOCUK DOSTU ŞEHİR GİRİŞİMİNİN ŞEHİR İMAJINA KATKISI. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 7-12.
- TUİK. (2020). *İstatistiklerle Çocuk*. Kasım 20, 2020 tarihinde TUİK: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33733#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusunun%20%27%2C5',bin%20798'ini%20%C3%A7ocuklar%20olu%C5%9Fturdu>. adresinden alındı
- TUİK. (2023). Mart 23, 2023 tarihinde <https://www.endeksa.com/tr/analiz/erzurum/demografi> adresinden alındı
- Turhan , B. (2021, Ocak 8). *Oyun Mekanları*. Ocak 16, 2022 tarihinde Türkiye Tasarım Vakfı: <https://turkiyetasarimvakfi.org/en/blog/103-oyun-mekanlari> adresinden alındı
- TÜİK. (2022, Nisan 20). *TÜİK*. Kasım 20, 2022 tarihinde İstatistiklerle Çocuk,2021: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633> adresinden alındı
- Türkeş, M. (2001). *Hava, İklim, Şiddetli Hava Olayları ve Küresel Isınma*. Seminerler Dizisi 1, Devlet Meteorolojisi İşleri Genel Müdürlüğü 2000 Yılı Seminerleri, Ankara.
- Tüzün, S. (2014, Mart 10). *Bianet*. Mart 22, 2023 tarihinde <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/154032-yerel-secimlerde-erzurum> adresinden alındı
- Üstündağ, K. ve Erturan, A. (2015). Yaya Dostu Kentin Sokak Dedektifleri. (H. Ayataç, Dü.) *Şehir Düşünce Merkezi* (10), 115-128.
- Wood, L. ve Martin, K. (2010). *What makes a good play area for children?* Centre for the Built Environment and Health, The University of Western Australia., Avustralya.
- Yavaş, M. (2019). *İklim Duyarlı Kent Planlama Stratejileri: Erzurum Kenti Örneği*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı , Erzurum.
- Yazgan, B. (2017). *İstanbul İlinde Çocuk Dostu Kent İçin Mekân, Çevre, Tasarım, Gelişim Eksenli Bir Proje: "Esenler Çocuk Sokağı" Örneğinin İncelenmesi*. Tezli Yüksek Lisans, Okul Öncesi Öğretmenliği, İstanbul.
- Yılmaz Aslanoğlu, B. (2022). *Van Kış Kent Örneğinde Kamusal Peyzaj Tasarımı Üzerinde Bir Araştırma* . Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Van.
- Yılmaz, S. ve Bulut, Z. (2002, Mayıs). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanları Planlama ve Tasarım İlkeleri. *Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(3), 345-351.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	M. Dilanur DEMİRCİ
Doğum tarihi:	
Doğum Yeri:	
Uyruğu:	
Adres:	
Tel:	
E-mail:	
Eğitim	
Lise:	-
Lisans:	Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi (2019)
Yüksek lisans:	Atatürk Üniversitesi Kentsel Tasarım Anabilim Dalı (2023)
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar	
Şehir Plancıları Odası	